TEKNIK OG MILJØ

Værdifulde kulturmiljøer

i Kalundborg Kommune

KALUNDBORG KOMMUNE

Indholdsfortegnelse

Svebølle planområde

301 - 1 Øen Sejerø
301 - 1a Sejerby
301-1b Landsbyen Kongstrup
301-2 Øen Nekselø
301-3 Eskebjerg Vesterlyng
301-4 Alleshave ejerlav
301-5 Landindvindingsprojektet Saltbæk Vig
301-6 Landsbyen Eskebjerg
301-7 Landsbyen Føllenslev
301-8 Landsbyen Særslev
301-9 Landsbyen Viskinge
301-10 Hovedgården Aunsøgård
301-11 Hovedgården Astrup
301-12 Kongens Møller
301-13 Landsbyen Bregninge
301-14 Svebølle Skole
301-15 Stationsbyen Svebølle
301-16 Virksomheden Øresø
301-17 Havnsø fiskeri- og havneby

Sorø

303-1 Store Åmose

Gørlev planområde

309-1 Landsbyen Svallerup
309-2 Stationsbyen Gørlev
309-3 Halvøen Reersø
309-4 Landsbyen Reersø
309-5 Landsbyen Kirke Helsinge
309-6 Ladepladsen Mullerup Havn
309-7 Landsbyen Mullerup
309-8 Sukkerfabrikken

Ubby-Jerslev planområde

317 - 1 Ubberup Højskole m. valgmenighedskirke
317 - 2 Landsbyen Værslev
317 - 3 Hovedgården Saltofte
317 - 4 Hovedgården Vesterbygård
317 - 5 Landsbyen Jorløse
317 - 6 Lille Åmose
317 - 7 Landsbyen Lille Fuglede
317 - 8 Tissø-bopladsen

317 - 9 Landsbyen Store Fuglede
317-10 Værslevstien

Høng planområde

319 - 1 Hovedgården Kattrup
319 - 2 Herregården Hallebygård
319 - 3 Hovedgården Selchausdal
319 - 4 Hovedgården Nørager
319 - 5 Hovedgården Frihedslund
319 - 6 Hovedgården Sæbygård
319 - 7 Hovedgården Falkenhøj
319 - 8 Landsbyen Reerslev
319 - 9 Landsbyen Løve
319-10 Høng Ting- og Arresthus
319-11 Vilhelm Pedersens Maskinfabrik
319-12 Stationsbyen Høng

Kalundborg planområde

323 - 1 Røsnæsgården
323 - 2 Landsbyen Ulstrup
323 - 3 Landsbyen Ågerup
323 - 4 Landsbyen Illerup
323 - 5 Overdrevsbakkerne Rakkerbanken
323 - 6 Lerchenborg-området
323 - 6a Asnæs Dyrehave
323 - 6b Husmandsbebyggelser omkring Lerchenborg
323 - 7 Landsbyen Kåstrup
323 - 8 Landsbyen Tømmerup
323 - 9 Landsbyen Bastrup
323-10 Vedelsgade og Birchsgade
323-11 Gisseløre
323-12 Radiostationen
323-13 Møllebakken
323-14 Kordilgade 34-42
323-15 De 100 Huse
323-16 Blindeinstituttet – Synscenter Refsnæs
323-17 Højbyen
323-18 Fiskerhusene

Titel	Øen Sejerø
Tema Sted Tid	Ø-miljø Sejerø 1200-
Beskrivelse	Sejerø er som helhed udpeget som kulturmiljø. Desuden er specifikt to landsbyer udpeget som sådanne (300-1a og 300-1b, se nedenfor). Øen nævnes i kong Valdemars jordebog fra 1231 med hus, og der har sikkert boet bønder på øen allerede dengang, for kirken er ikke meget yngre. I 1300-tallet tilhørte øen roskildebispen, og efter reformationen overgik den til krongodset. Sidst i 1600-tallet blev den solgt til private, således var den en lang tid i slægten Rostgaards eje. I 1805 købte beboerne øens gårde til selveje. Øens bakker består overvejende af frugtbart moræneler, mens de lave områder er hævet havbund, som er mindre frugtbar, men man har i hvert fald fra 1600-årene kunnet gøde markerne så meget med tang og formentlig også med gødning fra husdyr, som kunne vinterfodres med hø fra de store lavninger mellem morænebakkerne, at man kunne have det såkaldte alsædebrug, dvs. at man kunne tilså markerne hvert år uden mellemliggende brakperioder. Landsbyerne ligger på det høje moræneland, Mastrup dog noget lavere end de øvrige. Langs kysten findes lidt spredt husmandsbebyggelse, hvis beboere også har ernæret sig ved lidt fiskeri. En egentlig fiskerbebyggelse findes ved Nordby. Allerede i middelalderen har der været drevet sæsonfiskeri fra kysten; middelalderlige fiskerboder er påvist ved Mastrup og Elmebjerg. De nogle steder endnu bevarede bindingsværkshuse, hvad enten de ligger i bymæssig bebyggelse eller på det åbne land, er af en særlig konstruktion, der minder om byggemåden i Odsherred, bl.a. kendetegnet ved manglen på løsholter. Fiskeriet koncentreredes i løbet af 1800-tallet om havnen, hvis ældste del er anlagt i 1839 med senere udvidelser i 1903-04. Havnen havde tidligere forbindelse til Saltbæk Vig, men denne erstattedes i 1904 af dampskibsforbindelse til Kalundborg. Siden 1932 er der drevet færgefart mellem øen og Havnsø. Efter 2. verdenskrig er der sket en vis udbygning med sommerhusområder en 3-4 steder ud over øen.
Bærende elementer	• Øens højtliggende åbne morænebakker langs kysten • De centralt beliggende lavere områder af hævet havbund • Det fintmaskede net af levende hegn og sten- og jorddiger, især i den nordvest- og sydøstlige del af øen • Landsbyerne, husmandsbebyggelser og bebyggelse, der generelt ligger på det høje moræneland • Fiskerbebyggelse og færgehavn ved Sejerby • Fyrtårn og fyrmesterbolig oven for kystskrænten på Gniben.

Eksisterende bevaringstiltag	• Flere beskyttede sten- og jorddiger på øen • 300 m kirkebyggelinje rundt om Sejerø Kirke • Flere fredede fortidsminder (flere høje, to bautasten og et stenkammer på sydspidsen) med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer • § 3 beskyttede naturtyper (hede, eng, søer, vandhuller, moser, strandoverdrev og overdrev) og vandløb • Lokalplan nr. 4.2. For et plejehjem i Sejerby • Lokalplan nr. 4.6. Golfbane, Sejerø • Lokalplan nr. 4.4. For udvidelse af Sejerø Havn • Lokalplan nr. 4.7. Sommerhusområdet Gniben Strand, Sejerø • Lokalplan nr. 507 for sommerhusområdet Knoldebjerg, Sejerø.
Sårbarhed/ Trusler	Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt: • Bebyggelse uden for de afgrænsede landsbyer • Tilplantning og tilgroning på de ubebyggede arealer • Nedrivning eller om-, til- og nybygning af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse • Ændring af vejstrukturen, ændring af belægning samt opstilling af vej-udstyr mv. • Turisme- og sommerhusbebyggelser samt byudvikling, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebygge-de arealer eller som slører de historiske strukturer på øen.
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Kort 2.

Knoldebjerg 27m
Polkbjerg
Olsbjerg
Elmebjerg
Vassenbjerg
Haloverbjerg 21m
Mogensbjerg
Pedersbjerg
Tadebæk
Fratshøj
Lundehøj
Kongstrup
Tyvsbjerg
Grønnebjerg
Bissebjerg
Bukbjerg
Ebbetrunen
Nagelsbjerg
Kongshøj 30m

Billede 1.

Udsigt fra færgen mod færgehavnen. De nyopførte bygningsfaciliteter passer pænt ind i miljøet.

Billede 2.

Det gl. Sejerø andelsmejeri. Opført i 1950. Et væsentligt stykke andelsbevægelses historie. Bruges ikke længere til mejeri. Egner sig godt til anden industriel produktion.

Billede 3.

Udsigt fra vejen ved andelsmejeriet mod Bybjerg til venstre, i mellemgrunden et pænt jorddige. Set fra sydøst.

Billede 4.

Husmandssted vest for andelsmejeriet. Opført ca. år 1920. Ganske velbevaret.

Billede 5.

Bybjerg. Set fra nordvest.

Billede 6.

Et udsnit af det fintmaskede net af jorddiger mellem Marebjerg og Lydebjerg. Set fra landevejen - mod nordøst.

Billede 7.

Husmandssted på Gniben 11. Et fint lille 3-fløjet anlæg fra ca. år 1920. Nyt tag og vinduer.

Billede 8.

Fyrmesterbolig fra sidst i 1800-tallet. Rimeligt godt bevaret.

Billede 9.

Fyrtårnet på Gniben stående på den gamle kystskrænt fra sidste istid. Den nye forstrand ses i forgrunden. Set fra vest.

Billede 10.

Fyrtårnet på Gniben. Opført år 1852. Særdeles bevarings-værdigt. Set fra sydøst.

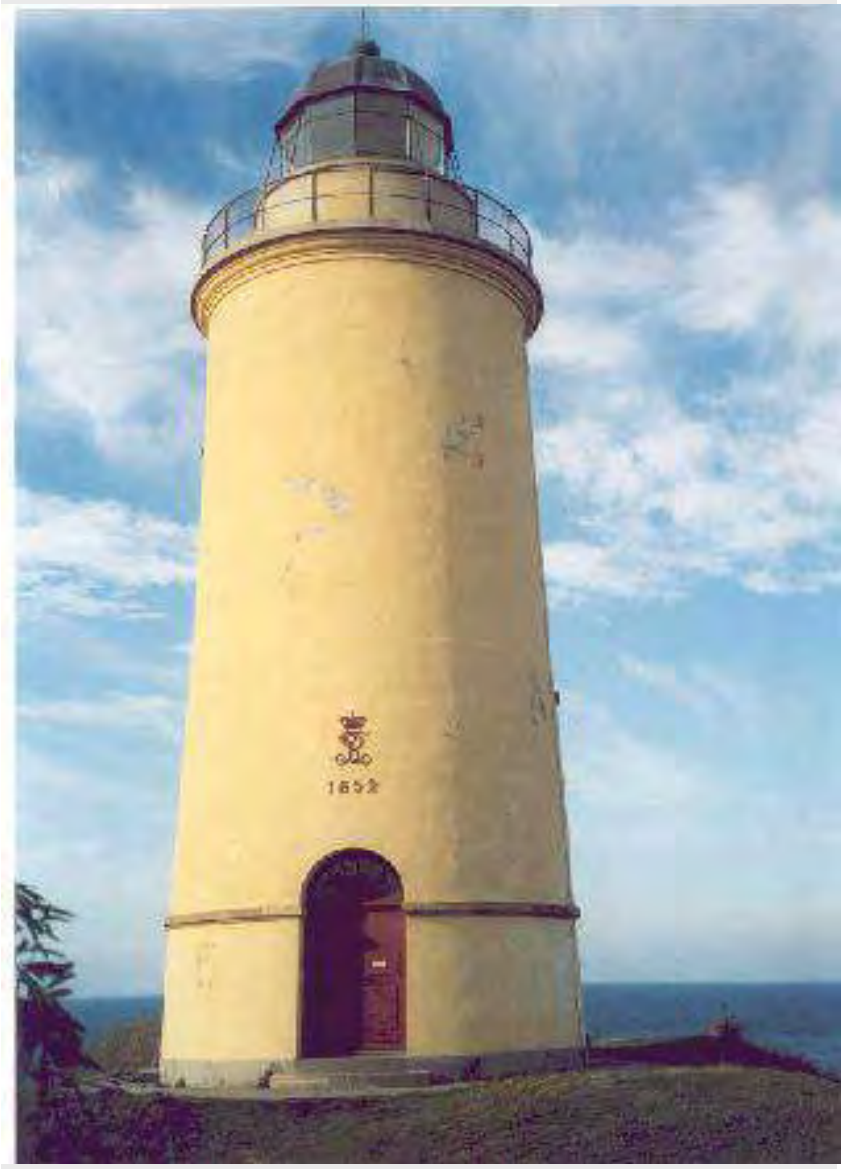

Billede 11.

Gård nord for Sejerøvej. Grundmuret stuehus fra midten af 1800-tallet. Ældre bevoksning og levende hegn til højre. Set fra syd.

Billede 12.

Kig fra Sejerøvej med marker med jorddiger og hvidkalket gård i baggrunden. Set fra sydøst.

Billede 13.

Gammelt bindingsværkshus i den originale byggestil, på Sejerøvej 14 i Nordby.

Billede 14.

Jorddige med bevoksning ud for Vossenbjerg. Set fra syd.

Billede 15.

Gammel bondegård i grundmur og bindingsværk med stråtag. Sejerøvej 1. (Lige øst for campingpladsen). Et velbevaret og bevaringsværdigt anlæg. Set fra sydvest.

Billede 16.

Kig mod øst mod sydspidsen af øen. Med sten strøning og udyrkede arealer i forgrunden. I mellemgrunden til venstre et jorddige.

Billede 17.

Særdeles forfalden gård i Mastrup. Et af mange eksempler på forfaldne gårde på øen.

Billede 18.

Bondehus på Mastrupvej 43. Opført ca. år 1850. I grundmur. Velbevaret anlæg som nu tjener som sommerbolig. Set fra sydvest.

Billede 19.

Sejerbys profil. Set fra syd. Nybebyggelse spreder sig ud over markerne.

Billede 20.

Udsigt ned mod færgehavnen. Set fra sydøst.

Billede 21.

Udsigt fra Strædet i Kongstrup ud over kysten mod øst.

Titel	Sejerby
Tema Sted Tid	Rækkelandsby Sejerø 1682
Beskrivelse	Byen, der pr. 1682 især udgjordes af 21 gårde og blev udskiftet i 1796, er i dag en langstrakt rækkeby med 7-8 ikke-udflyttede gårde og ældre gadehuse langs det velbevarede vejforløb. Mod syd ligger kirken med lille, middelalderlig kirkelade, bygget op til kirkegårdsmuren mod øst. Endvidere er her en nedlagt skole, stort missionshus fra 1890 og kroen ved Havnevejen. Lidt nordligere ligger det meget store gadekær med præstegården. I byen eksisterer også et par funktionsbygninger fra andelstiden: brugsforening (ca. 1950) og andelsmejeri fra 1951 (nedlagt). Byen rummer en del karaktergivende træer og hegn langs tofter og haver.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • den bevarede landsbystruktur med de bevarede gårde, huse, gadekær og veje • kirken, kirkelade, præstegård, missionshus, kro og kirkegård i de centrale dele af byen • andelstidens bebyggelse med det tidligere mejeri og brugsforening • byens grønne struktur • fiskerbebyggelsen længst mod syd i sammenhæng med færge- og fiskerihavn. (Se i øvrigt kulturmiljø 301-1, Øen Sejerø).
Eksisterende bevaringstiltag	• kirkeladen (matr.nr. 124 af Sejerby By) fredet i henhold til Bygningsfredningsloven (kampestensbygning ved kirkegårdsmurens østside fra middelalderen). • seks områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Sejerø Kirke • 300 m kirkebeskyttelseslinje rundt om Sejerø Kirke • Lokalplan nr. 4.5. For dele af Sejerby • fredet fortidsminde (mindesten) uden beskyttelseslinje ved kirken • § 3 beskyttet naturtype (gadekær) og vandløb.
Sårbarhed/ Trusler	• større ændringer i vej- og gadeforløb samt i den karaktergivende beplantningsstruktur • nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse • turisme- og sommerhusbebyggelser samt byudvikling, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring byen og havnen.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

Billede 1.

Fiskerihavnen, set fra færgen mod nordvest. Er af stor miljømæssig betydning.

Billede 2.

Kirken med den lille kirkelade og kirkemuren. Begge bygninger er fra middelalderen. Kirkeladen er fredet i henhold til bygningsfredningsloven.

Billede 3.

Grundmurede bygninger på Sejerbyvej lige nord for kirken. Til højre anes et stengærde til Seierbygaard.

Billede 4.

Midterparti af missionshuset på Sejerbyvej. Opført omkring år 1900. Bevaringsværdigt.

Billede 5.

Sejerby har et imponerende stort og smukt gadekær, med meget fin randbevoksning.

Billede 6.

Parti fra Sejerbyvejs nordlige del ved brugsen. Til venstre ses de velbevarede villaer på nr. 32 og 34. Opført i 1920'erne.

Billede 7.

Sejerbyvej 49. På bagsiden af huset er bygget en skæm-mende kvist.

Billede 8.

Sejerbyvej 48. Gavl på hus fra 1929. Gavlen er uberørt, men resten af huset er mo-derniseret.

Billede 9.

Sejerbyvej 64. Givet vis gl. lægebolig fra ca. år 1890. Velbevaret veranda. Selve huset er moderniseret i nyere tid.

Titel	Landsbyen Kongstrup
Tema Sted Tid	Landsbybebyggelse Kongstrup 1682-
Beskrivelse	Landsbyen har et meget velbevaret gadeforløb samt en tæt bebyggelse af ikke-udflyttede gårde, som byen havde 10 af pr. 1682 og i dag har 7 af. Udskiftning fandt sted i 1796. Gårdene ligger lidt trukket tilbage i forhold til hovedgaden, hvor mindre huse er opført som gadehuse, dels i bindingsværk (1700-tallet), dels i grundmur (1800-tallet). Gårdene repræsenterer ligeledes forskellige perioders byggemåde. Af særlig kulturhistorisk værdi er den nordvestligst beliggende gård, i dag sommerbolig. Byen rummer en del karaktergivende træer og hegn langs tofter og haver og i landsbyafgrænsningen.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • gården på Kongstrupvej 20 og dens omgivelser • den bevarede landsbystruktur med gårde, huse, gadekær og veje.
Eksisterende bevaringstiltag	• § 3 beskyttet naturtype (gadekær) • beskyttede sten- og jorddige nordøst for gadekæret.
Sårbarhed / Trusler	Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt: • større ændringer i vej- og gadeforløb samt i den karaktergivende beplantningsstruktur • nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

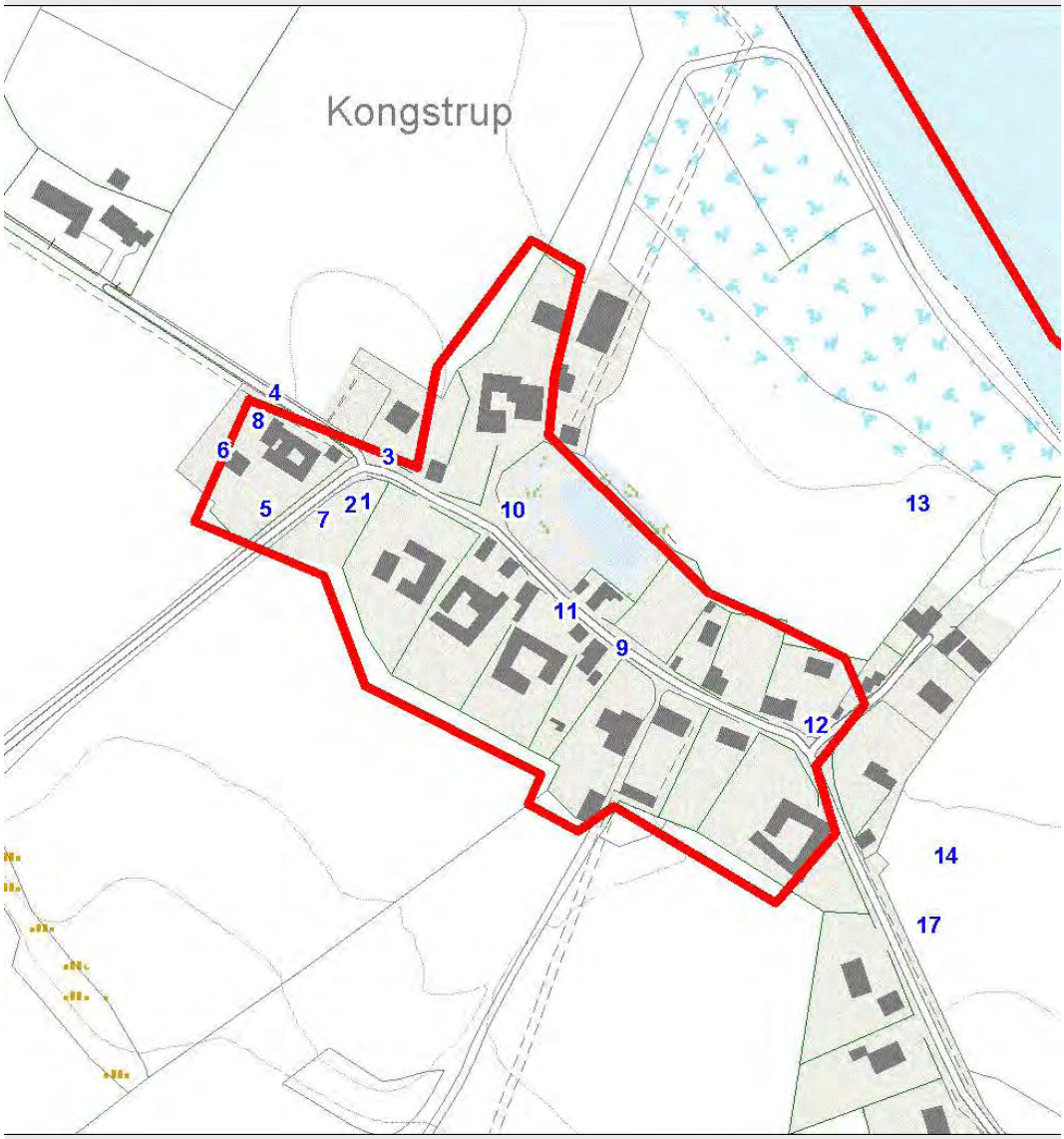

Billede 1.

Gl. bondegård på Kongstrup-vej 20. Måske den bedst bevarede på hele øen. Bruges til sommerhus. Opført i grundmur og bindingsværk. Fra ca. 1790 og fremefter. Her ses parti af østlig længe ud mod Kongstrupvej. Fin gammel ladeport.

Billede 2.

Også Kongstrupvej 20. Hele den østlige længe. Set fra øst.

Billede 3.

Også Kongstrupvej 20. Gårdens nordlige længe. Set fra sydøst over mod naboejendommen Nylykke.

Billede 4.

Også Kongstrupvej 20. Også gårdens nordlige længe. Set fra nordvest ind mod Kongstrup.

Billede 5.

Også Kongstrupvej 20. Stuehuset. Opført ca. år 1790 i bindingsværk uden løsholter – typisk for øen.

Billede 6.

Også Kongstrupvej 20. Den vestlige ende af stuehuset, med fine originale vinduer.

Billede 7.

Detalje af bindingsværket. Stolpen står direkte på syld-stenene.

Billede 8.

Stuehusets spåntækkede vestgavl. Spåntækning ses sjældent i vore dage.

Billede 9.

Udsigt fra Kongstrupvej inde i Kongstrup mod vandet. Landsbyen ligger meget fint ned mod kysten, uden forstyrrende bebyggelse. Set fra sydvest.

Billede 10.

Kongstrupvej 19-21. Nr. 19 er moderniseret til ferieboliger, mens nr. 21 stadig har bevaret sit særpræg.

Billede 11.

Kongstrupvej 26. Landarbejderhus i karakteristisk bindingsværk. Moderniseret i nyere tid.

Billede 12.

Parti af Kongstrup. Set fra sydvest. Med gammelt bindingsværkshus til venstre ellers grundmurede huse.

Billede 13.

Kig fra engen ved kysten mod landsbyen. Set fra nordøst. Det er en fin overgang mellem natur og by.

Billede 14.

Gammel gård på Kongstrupvej 33. Grundmuret stuehus ca. år 1850. Set fra vejen. (fra øst).

Billede 15.

Samme gård på Kongstrupvej 33. Kig ind på gårdspladsen. Bemærk den fine gamle brobelægning. Endvidere ses kampestensbygget længe. En byggeform der er sjældent på øen. (Længen ligger nord-syd).

Billede 16.

Samme gård på Kongstrupvej 33. Kig hen over gårdspladsen, mod vest. Man ser vestfløjen og noget af sydfløjen.

Billede 17.

Samme gård på Kongstrupvej 33. Den kampestensbyggede fløj set udefra (fra øst).

Titel	Øen Nekselø
Tema Sted Tid	Ø-miljø Nekselø
Beskrivelse	Øen har været delt ned langs midten og ejet af hhv. Århus- og Roskildebispen. Efter reformationen blev øen krongods. I en længere periode var den ejet af Rostgaardfamilien, men solgtes fra igen. I 1805 blev den købt af byfogeden i Kalundborg. I 1682 lå der 4 gårde på øen, men i dag er der 5 samt nogle huse og husmandssteder. Øen har en lille kirke fra 1931 samt skole m. bibliotek (1938). Der har endvidere været vindmølle, andelsmejeri og telegraf-ekspedition. På østkysten anløbsbro for færge fra og til Havnsø. Nekseløs er stærkt præget af den geologiske oprindelse. Øen er opbygget af en kæde af bakker, hvilket giver et kuperet terræn, herunder ikke mindst de meget stejle skrænter ved Nekselø's vestkyst. Landskabet består af klinter, overdrev, levende hegn og marker, og her er en storslået udsigt over bugten og mod Røsnæs. Øen er, pga. tørre og solrige klima, desuden levested for visse plante- og dyrearter, der normalt findes i Central- og Østeuropa.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • det kuperede landskab med dets åbne overdrevspræg og de mange diger og levende hegn • de få gårde og den lille anløbsbro.
Eksisterende bevaringstiltag	• hele øen er naturfredet • § 3 beskyttede naturtyper (overdrev, kystskrænt, strandoverdrev, mose, sø, vandhuller) • rigtig mange beskyttede sten- og jorddiger • to fredede fortidsminder (en hustomt på nordøen med tilhørende 100 meter på og en mindesten ved kirken uden beskyttelseslinje) • 300 m kirkebeskyttelseslinje rundt om Nekselø Kirke.
Sårbarhed/ Trusler	• fjernelse/manglende vedligeholdelse af levende hegn • tilgroning på grund af for lavt græsningstryk • nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved gård og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse.

Kort 1.

Sømose
Elmebjerg
Pandebjerg
Smededal
Klintegård
Strandbjerggård
Uldal Bakke
Egebjerg
Trolddal
Gadebjerg
Tjørnebakke
Ørnek
Guldbjerg

Billede 1.

Den lille Nekseløfærge kom til øen i 1987 efter at have sejlet Horsens-Hjarnø.

Billede 2.

Stendiget der går lags vejen midt gennem øen

Billede 3.

De små vandhuller på Nord-øen , skaber gode betingelser for Klokkefrøen.

Billede 4.

De karakteristiske terrasser på vestsiden.

Billede 5.

Rostgaardstenen på midtøen.

Billede 6.

Den lille kirke fra 1932.

Billede 7.

”Brandstationen.”

Billede 8.

Den ældste gård på Nekselø er beliggende på sydenden af øen.

Billede 9.

Sydspidsen af øen der også er et reservat.

Titel	Eskebjerg Vesterlyng
Tema Sted Tid	Hedelandskab Eskebjerg Vesterlyng
Beskrivelse	Landskabet ved Vesterlyng er specielt, idet der her findes Sjællands største hedestrækning med spredt bevoksning. Græsningsoverdrevet med lyngheden og enebærkrattet, men også med strandenge og klitområder, indrammes af et langt stendige mod det tilstødende agerland. Dette er den sidste rest af de engang så store fælles græsningsområder langs Sejerøbugten, som de fleste steder nu er bebygget med sommerhuse. Området afgræsses fortsat om sommeren. Mod nordøst ligger den lille skov, Mareskoven, som er præget af stævningsdrift. På området forefindes desuden en del oldtidsminder i form af gravhøje og stendysser. Området er aldrig blevet udskiftet og ejes således fortsat i fællesskab af en række gårde i baglandet. Landskabet er præget af Sejerøbugtens store vandflade.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • det åbne hedelandskab samt strandengs- og klitområdet.
Eksisterende bevaringstiltag	• landskabsområdet har været fredet i henhold til Naturfredningsloven siden 1945 • § 3 beskyttede naturtyper (klithede, hede, sø, overdrev, strandeng, mose, sø, vandhuller) • mange fredede fortidsminder (primært høje med tilhørende 100 meter beskyttelseslinje og et stenkammer ved Karsemose uden beskyttelseslinje) • beskyttede sten- og jorddiger langs hele afgrænsningen af kulturmiljøet mod landsiden.
Sårbarhed / Trusler	• områdets karakteristiske vegetationsformer, der er udviklet ved århundreders græsning af heste og kreaturer, kan kun bevares ved fortsat græsning og ved et passende græsningstryk • ophør af stævningsdrift i skoven.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

Billede 1.

Set fra den sydlige indkørsel til området. Set fra øst.

Billede 2.

Set fra den sydlige indkørsel til området. Set fra sydøst.

Billede 3.

Set fra den sydlige indkørsel til området. Set fra syd.

Billede 4.

Set fra den sydlige indkørsel til området. Set fra vest.

Billede 5.

Kig mod Mareskov. Set fra vest.

Billede 6.

Mareskov. Set inde i terræ-net.

Billede 7.

Mareskov. Set inde i terræ-net.

Billede 8.

Parti med lyng og enebær. Set fra vest.

Billede 9.

Græsning på Vesterlyng. Set fra syd.

Billede 10.

Skydeterræn. Set fra syd.

Billede 11.

Udsigt over Tranevejle. Set fra syd.

Titel	Alleshave ejerlav
Tema Sted Tid	Landsbybebyggelse Alleshave 1682-
Beskrivelse	Landsbyen, der i 1682 bestod af 16 gårde, og som har ret gode jorde, blev udskiftet o. 1800 i form af en blok-udskiftning og i et sådant omfang, at den gamle landsby blev opløst. Sidenhen har gårdene ligget jævnt fordelt ud over halvøen, placeret midt på deres dyrkningsjord, som var opdelt og afgrænset af diger og levende hegn, hvoraf de fleste er bevaret endnu. De enkelte gårdanlæg rummer i forskellig grad bygningsbevaringsværdige elementer. De store vandflader Saltbæk Vig og Sejerø Bugten præger det åbne flade landskab.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • områdets udskiftningsstruktur - gårdene ligger på de blokudskiftede jorder • den opløste bykerne.
Eksisterende bevaringstiltag	• området er naturfredet • § 3 beskyttede naturtyper (mose, eng, kultureng, vandhuller, søer, mose, kystskrænt, overdrev og strandeng) • et fredede fortidsminder (høj) med tilhørende 100 meter beskyttelseslinje i kulturmiljøets nordøstlige afgrænsning • mange beskyttede sten- og jorddiger på dyrkningsjorden og langs afgrænsningen mod øst.
Sårbarhed / Trusler	• enhver form for byggeri, anlæg mv., der bryder blokudskiftningsstrukturen • nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • nybyggeri, tilplantning, fjernelse af levende hegn i dyrkningsskel eller tilgroning på agerarealerne.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

Billede 1.

Den gl. skole på Alleshavevej fra 1. halvdel af 1800-tallet. I dag indrettet til beboelse. Ret moderniseret. Set fra nord-øst.

Billede 2.

Robehøjgård, ved Myretykke-vej. Ældre stuehus. Udlænger af både ældre og nyere dato. Set fra syd.

Billede 3.

Jord- og stendige nær Lyng-gård. Set fra sydvest.

Billede 4.

Kig mod Langbjerggård og Vesterhavegård. Set fra syd-øst.

Billede 5.

Langbjerggård. Alleshavevej 66. Sydlænge opført i bindingsværk. Et enestående eksempel på det ældste byggeri på Alleshave.

Billede 6.

Vesterhavegård. Alleshavevej 37. Grundmurede bygninger. Stuehus fra ca. år 1860. Udlænge fra ca. År 1920.

Billede 7.

Kyststrækning mod vest. Set fra sydøst.

Billede 8.

Kig mod ejendommen Strandly. Alleshavevej 72. Set fra syd.

Billede 9.

Bondegården Nærrehoved. Set fra øst.

Billede 10.

Udsigt fra Alleshave over mod Vesterlyng, set på Alleshave-vej mellem Strandly og Nørrehoved. Set fra vest.

Billede 11.

Dige med træbevoksning. (Ca. 0,5 km. Syd for Strandly). Set fra nordvest.

Billede 12.

Landarbejderhus på Myretykkevej fra 1800-tallet. Set fra sydøst.

Billede 13.

Udsigt fra Myretykkevej, med kig mod Sejerø bugten. Set fra sydøst.

Billede 14.

Udsigt fra Alleshave mod Eskebjerg Vesterlyng og Nekselø. Set fra sydvest.

Titel	Landindvindingsprojektet Saltbæk Vig
Tema Sted Tid	Landindvinding Saltbæk Vig 1866-
Beskrivelse	Projektet påbegyndtes i 1866 ved anlæg af et havdige mellem Saltbæk og Alleshave, bygning af pumpeværker og gravning af en landkanal. Efter en årrække var vigen næsten tørlagt, men pengene slap op, og pumperne standsedes midlertidigt. En storm i 1921 gjorde definitiv ende på projektet. I dag holdes kun en smal landstrimmel tør. Rester af pumpemøller og arbejder- og funktionærboliger på Lille Vrøj er stadig bevaret. Den inddæmmede vig er rig på fisk, bl.a. karper og suder fra et nedlagt karpedambrug ved vigens østside. Tidligere gik båden til Sejerø fra Saltbæk Vig, senere fra Lille Vrøj. Det er stadig spor efter det tidligere landingssted. I dag er der ikke offentlig adgang til området.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • pumpemøllen og arbejder- og funktionærboliger på Lille Vrøj • den inddæmmede vig og de omgivende enge.
Eksisterende bevaringstiltag	• området er naturfredet • § 3 beskyttede naturtyper (strandeng, strandoverdrev, overdrev, mose, eng, søer, strandsump, natur- og kultureng) og vandløb • beskyttet havdige langs afgrænsningen mod syd og øst.
Sårbarhed/ Trusler	• nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af pumpemølle og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • tilgroning på grund af for lavt græsningstryk.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

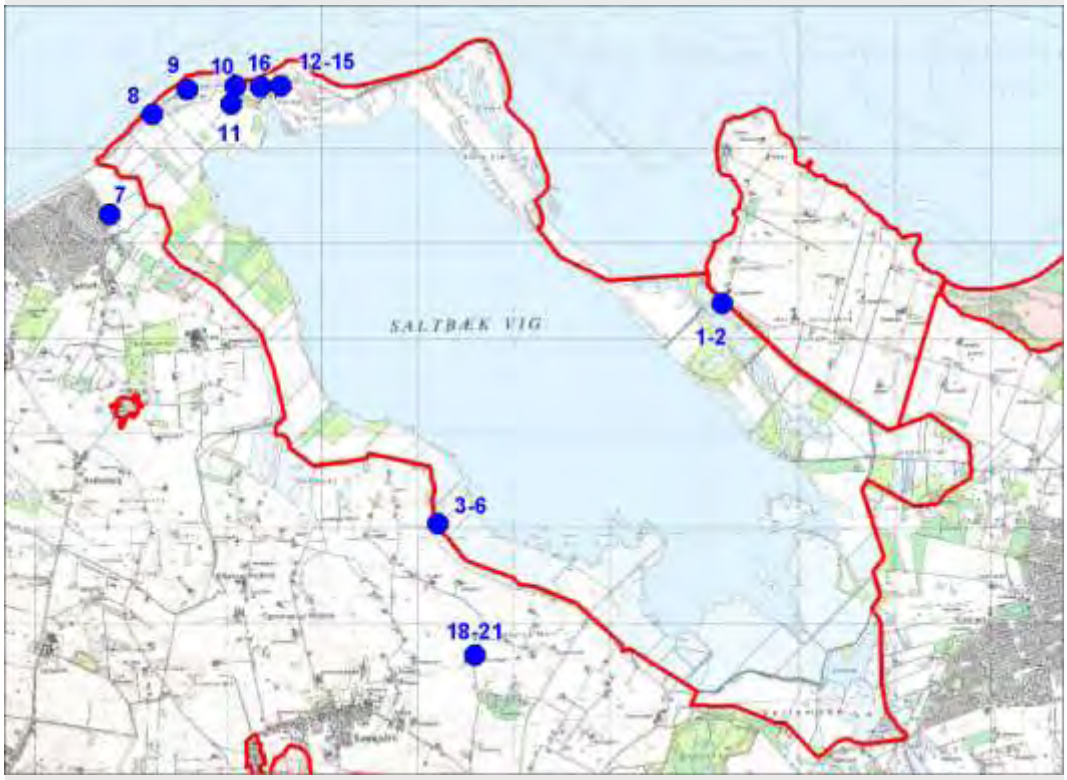

Billede 1.

Kanalen øst for Saltbæk Vig, på grænsen til Alleshave, syd for Langebjerggård. Set fra sydøst.

Billede 2.

Landskabsparti set fra samme sted som billede 1, men set fra øst.

Billede 3.

Enge ved Saltbæk Vigs vestlige bred. Set mod sydøst.

Billede 4.

Enge ved Saltbæk Vigs vestlige bred. Set mod øst.

Billede 5.

Enge ved Saltbæk Vigs vestlige bred. Set mod nordøst.

Billede 6.

Enge ved Saltbæk Vigs vestlige bred. Set mod nord.

Billede 7.

Udsigt fra Saltbæk by mod nord.

Billede 8.

Udsigt mod området Lille Vrøj. Set fra sydvest.

Billede 9.

Udsigt over indsø, nord for Mulen. Set fra sydvest.

Billede 10.

Udsigt over den gamle bebyggelse på Lille Vrøj. Set fra vest.

Billede 11.

Udsigt over den gamle bebyggelse på Lille Vrøj. Set fra nordvest.

Billede 12.

Forrådsbygning fra ca. 1870. Særdeles bevaringsværdig bygning.

Billede 13.

Forrådsbygning fra ca. 1870. Særdeles bevaringsværdig bygning

Billede 14.

Industriel bygning fra ca. 1930. Bevaringsværdig.

Billede 15.

Staldbygning fra 1885. Særdeles bevaringsværdig.

Billede 16.

Udsigt fra dæmningen vest for Lille Vrøj..Set mod vest.

Billede 17.

Lindebjerggård, Ubberupmark 2. Gården er et fornemt eks. på bedre byggeskik. Opført år 1933, sandsynligvis efter tegning af arkitekt Ivar Bentzen. Den er unik ved at der ikke er sket ødelæggende modernisering.

Ligger udenfor kulturmiljøet. Stuehuset. Set fra sydvest - gadesiden.

Billede 18.

Lindebjerggård, Ubberupmark 2. Stuehuset. Set fra nordvest havesiden.

Billede 19.

Lindebjerggård, Ubberupmark 2. Den vestlige længe. Set fra sydvest.

Billede 20.

Lindebjerggård, Ubberupmark 2. Udsnit af samme vestlige længe. Set fra sydvest.

Billede 21.

Lindebjerggård, Ubberupmark 2. Nordlængen. Set fra nord-vest.

Titel	Landsbyen Eskebjerg
Tema Sted Tid	Landsbybebyggelse Eskebjerg 1682-
Beskrivelse	En oprindeligt ret stor agrar landsby (34 gårde i 1682), hvis agrare præg er næsten helt forsvundet og afløst af et stationsbypræg med mange huse og villaer (en del med butik og værksted) i stationsbystilen fra perioden ca. 1890-1930, selv om byen først fik sin station på Hørve-Værslevbanen i 1919, som fungerede frem til 1956. Der er da heller ikke opstået nogen særlig bebyggelse lige omkring stationen. Byen har en del funktionsbygninger fra andelstiden: missionshus, brugsforening m.m. samt et lille forsamlingshus af træ 1889, et af de mange "øvelseshuse", som arkitekt Andreas Bentsen, Vallekilde Højskole, opførte i disse år. Trods en tilbygning fra ca. 1930 er huset meget velbevaret og et af de få bevarede af Bentsens "øvelseshuse".
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • resterne af den agrare landsbystruktur mod nord og vest i form af gårde, huse og veje samt beplantning om tofter • stationsbypræget, dvs. bygninger opført i stationsbystil fra perioden omkring 1890 til 1930 • andelstidens bygninger samt forsamlingshuset.
Eksisterende bevaringstiltag	• enkelte beskyttede sten- og jorddiger i byens afgrænsning mod nord.
Sårbarhed / Trusler	• nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • opblødning af landsbyens delvis veldefinerede grønne grænse mod de omgivende marker mod nordøst og nordvest.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

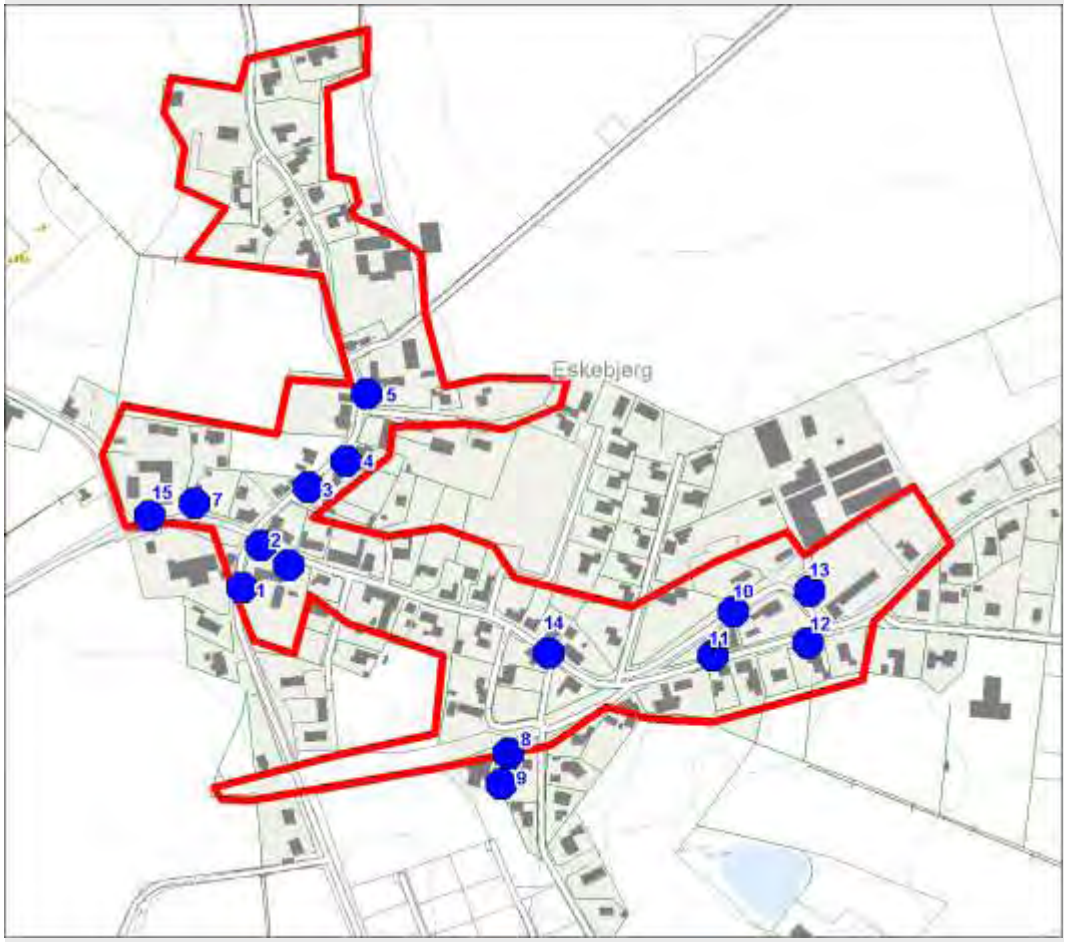

Billede 1.

Det nordvestlige hjørne af Eskebjergvej og Eskebjerg Strandvej. Huset er fra ca. år 1900.

Billede 2.

Det nordøstlige hjørne af Eskebjergvej og Eskebjerg Strandvej. Hjørnehus fra ca. år 1880. Med nyere eternit-tag. Nye vinduer i gammel stil.

Billede 3.

Eskebjerg Strandvej. Set fra sydvest. Gadehuse på østsiden, syd for den gamle skole.

Billede 4.

Eskebjerg gl. skole. Fra ca. år 1920. Set fra sydøst.

Billede 5.

Eskebjerg gl. skoles retirader.

Billede 6.

Myrerhøjgård. Stuehuset opført i bindingsværk. Ca. år 1830. Fungerer i dag som bed and breakfast. Ligger på hjørnet af Eskebjergvej og Vilhelmshøjvej.

Billede 7.

Missionshuset "Thabor". Bygget ca. år 1900. Moderniseret på tag og fag. I dag almindelig beboelse.

Billede 8.

Forsamlingshuset. Indgangspartiet fra år 1889. Tegnet af arkitekt Ivar Bentzen.

Billede 9.

Forsamlingshuset set fra bagsiden. Huset er udvidet med knobskydning.

Billede 10.

Eskebjerg gl. station. Fra ca. år 1920. Oprindeligt tag, men nyere vinduer.

Billede 11.

Villa på Eskebjergvej 32. Høj kælder med støbejernsvinduer. Indgangsparti i gavlen er i bindingsværk. Fra ca. år 1900.

Billede 12.

Villa på Eskebjergvej 28. Fra år 1925. I klassicistisk stil. Set fra sydvest.

Billede 13.

Pakhuset til Eskebjerg station. Formentlig opført i 1920'erne. Set fra sydvest.

Billede 14.

Eskebjergvej. Gadebebyggelse set fra øst.

Billede 15.

Indkørslen til Hyldestedgård, vestligst beliggende i byen. Stuehus fra ca. år 1880. Moderniseret. Udlænge fra ca. år 1930.

Titel	Landsbyen Føllenslev
Tema Sted Tid	Landsbybebyggelse Føllenslev 1682-
Beskrivelse	Oprindelig en agrar landsby med 27 gårde i 1682. Det agrare præg er næsten helt fortrængt. 4-5 store gårde ligger tilbage i udkanterne af byen. I byens østlige ende ligger den middelalderlige kirke. I øvrigt er byen - som Eskebjerg - et godt eksempel på den stationsbyagtige udvikling i en mindre landsby, især i form af villabebyggelse med en del butikker og værksteder fra begyndelsen af 1900-tallet, før byen fik station på Hørve-Værslev-banen (1919-56). Heller ikke her er der opstået nogen egentlig bebyggelse omkring stationen.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • resterne af landsbystrukturen bestående af gårde, huse, kirken og veje samt beplantning om tofter • stationsbypræget, dvs. bygninger opført i stationsbystil fra begyndelsen af 1900-tallet • den tidligere skole og det tidligere andelsmejeri.
Eksisterende bevaringstiltag	• der er flere beskyttede sten- og jorddiger • tre områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Føllenslev Kirke • 300 m kirkebeskyttelseslinje rundt om Føllenslev Kirke.
Sårbarhed / Trusler	• nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • yderligere by- og erhvervsudvikling, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring byen.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

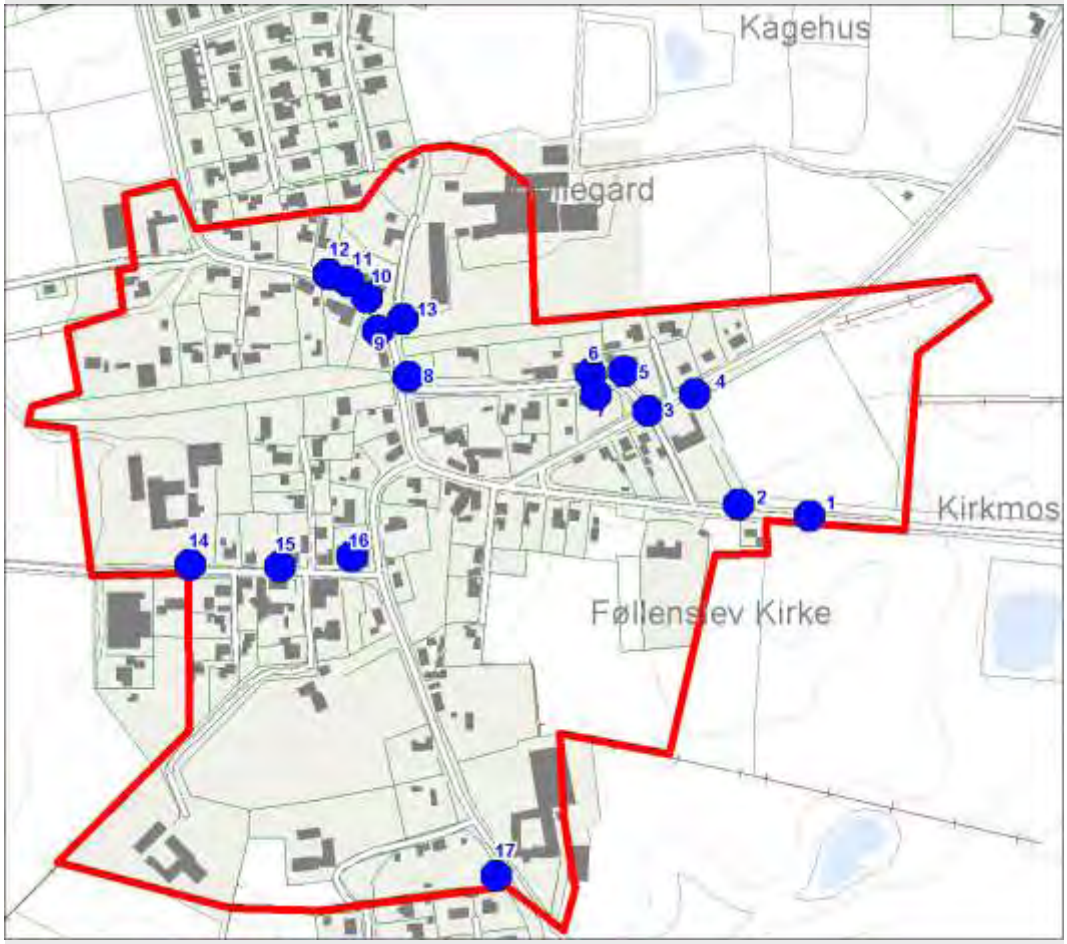

Billede 1.

Sognefogedgården på Byvej. Stuehus i bindingsværk med grundmurede udlænger. En del ombygget.

Billede 2.

Kirken i Føllenslev. Set fra nordøst.

Billede 3.

Parti fra Kirkemosevejs sydlige side. Set fra øst.

Billede 4.

Den gl. skole fra ca. år 1940. I dag kulturhus "Gimle".

Billede 5.

Villaer på Egemarksvej fra ca. år 1940. Set fra nordøst.

Billede 6.

Den gl. station fra 1919. I dag almindelig bolig. Nyere vinduer og dør skæmmer den ellers bevarede bygning. Set fra sydøst.

Billede 7.

Det gl. posthus fra 1919. I dag almindelig bolig. Meget velbevaret ydre. Set fra syd-øst.

Billede 8.

Historisk detalje på østgavlen af det gl. posthus.

Billede 9.

Gadehus på Havnsøvej, fra ca. år 1870. I Baggrunden det gl. andelsmejeri, fra ca. år 1920. Set fra sydøst.

Billede 10.

Billede 11.

Stuehus på Havnsøvej 6. Nyklassicistisk stil fra ca. år 1920.

Billede 12.

Villa på Havnsøvej 8. Bedre byggeskik fra ca. år 1920. Velbevaret ydre. Meget bevaringsvarigt.

Billede 13.

Bindingsværkshuse fra ca. år 1800 ved Havnsøvej, hvor den svinger mod nord.

Billede 14.

Det gl. andelsmejeri. Set fra syd.

Billede 15.

Bybjerggård på Eskebjergvej. Udlænger er moderniseret i nyere tid. Pænt grønt anlæg ud til vejen. Set fra sydvest.

Billede 16.

Nærbilllede af Bybjerggård. Stuehus fra år 1870. Opført i blank mur – nu filset. Set fra syd.

Billede 17.

Kig fra Eskebjergvej mod øst med kirken i baggrunden. Ældre bebyggelse med nogle minusser.

Titel	Landsbyen Særslev
Tema Sted Tid	Landsbybebyggelse Særslev 1682-
Beskrivelse	Landsbyen har bevaret meget af sit agrare præg og af strukturen før udskiftningen (24 gårde i 1682) - i modsætning til Snertinge, som den efterhånden er vokset næsten helt sammen med. Kirken ligger sydligt i byen, og der er flere store gårde tilbage i selve byen sammen med eksempler på ældre gadehuse; hertil er kommet en vis bebyggelse af "aftægtsvillaer". I byens nordlige udkant er bevaret den meget store fattiggård (med avlsbygninger) fra 1870, siden 1930 alderdomshjem. Et stykke nord for byen ligger andelsmejeriet fra ca. 1920, nu fabrik.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • den agrare landsbystruktur bestående af gårde, huse, kirke og kirkegård, veje samt beplantning om tofter • bygningskomplekset med den tidligere fattiggård.
Eksisterende bevaringstiltag	• der er beskyttede sten- og jorddiger i kulturmiljøets nordøstlige del • et fredede fortidsminder (høj) nordøst for kulturmiljøet, hvor den tilhørende 100 meter beskyttelseslinje når ind i kulturmiljøet • fem områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Særslev Kirke • 300 m kirkebeskyttelseslinje rundt om Særslev Kirke.
Sårbarhed / Trusler	• nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • fjernelse af den karaktergivende beplantning i byen • yderligere byudvikling, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring byen.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

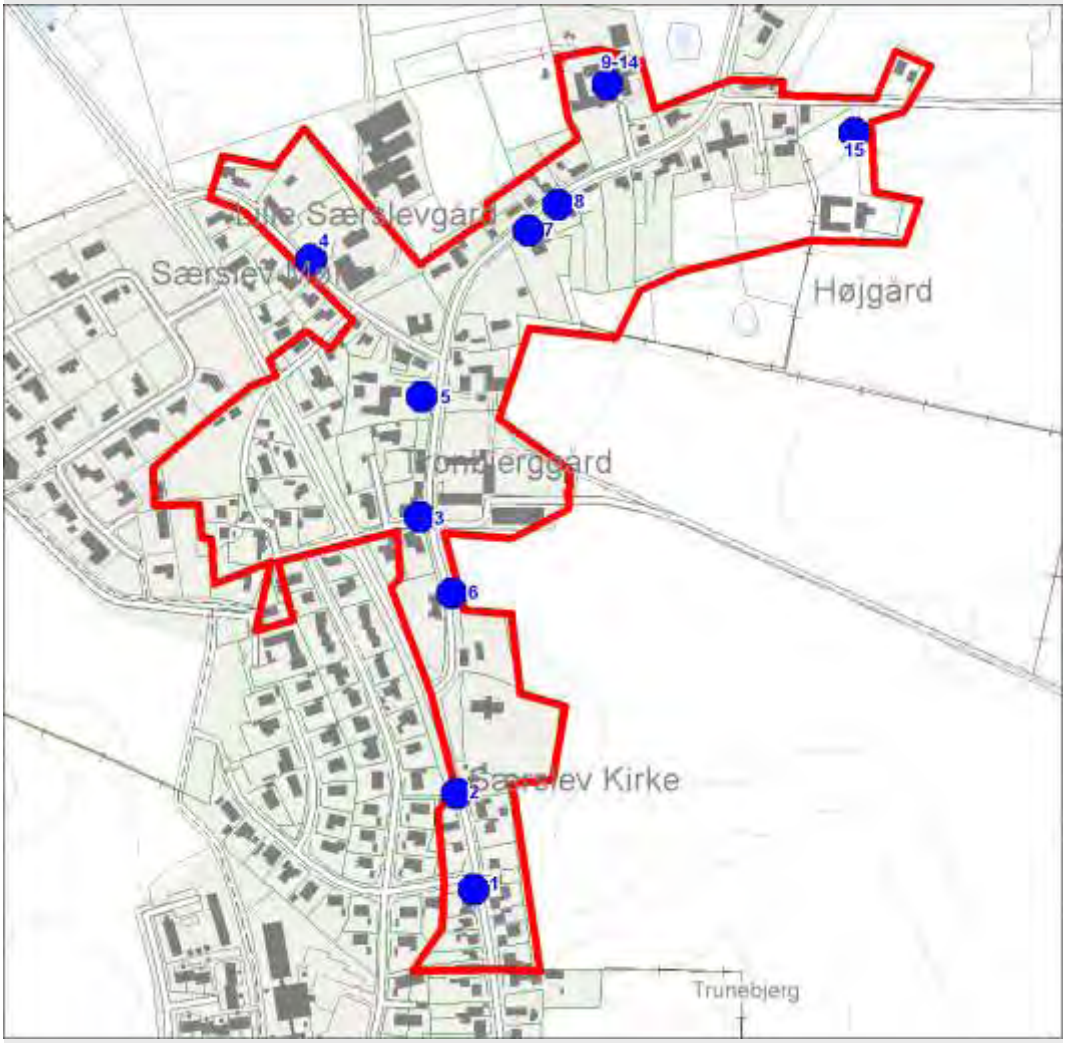

Billede 1.

Kig mod kirken. Nyere bebyggelse af blandet værdi ved hovedlandevejen. Set mod syd.

Billede 2.

Den smukke kirke. Set fra sydvest.

Billede 3.

Gård på Skippingevej 4. Grundmurede bygninger fra ca. år 1850 og fremefter. Miljøet er som helhed meget bevaringsværdigt.

Billede 4.

Nyklassicistisk hovedbygning til Særslevgård. Opført ca. år 1920. Veranda i tagetagen skæmmer bygningen.

Billede 5.

Den gl. skole i Særslev opført ca. år 1920. I dag indrettet til andre formål og forsynet med nyere termovinduer.

Billede 6.

Kirken med ældre gadehus foran. Set fra nordvest.

Billede 7.

Bondehus med rimeligt bevaret ydre. Skippingevej 17.

Billede 8.

Gadehuse på Skippingevej. Fra slutningen af 1800-tallet. Set fra sydvest.

Billede 9.

Den gamle fattiggård på Skippingevej. Bygningskomplekset er som helhed særdeles bevaringsværdigt. Består dels af bindingsværkslænger fra ca. år 1800 og grundmurede bygninger fra ca. 1870 – 1930. Bindingsværkslænge mod øst. Set fra syd.

Billede 10.

Den gamle fattiggård på Skippingevej. Grundmuret staldlænge mod nord. Set fra sydøst.

Billede 11.

Den gamle fattiggård på Skippingevej. Gl. stuehus mod vest fra ca. år 1800. Tag og hoveddør passer ikke til bygningens alder og stil. Set fra øst.

Billede 12.

Den gamle fattiggård på Skippingevej. Den grundmurede længe mod syd. Facaden skæmmes desværre af nødudgangene og de store tagvinduer. Set fra nordøst.

Billede 13.

Den gamle fattiggård på Skippingevej. Østgavl af sydlængen med årstallet 1870. Pænt bevaret gavl.

Billede 14.

Den gamle fattiggård på Skippingevej. Havesiden af sydlængen. Dette midterparti er tilføjet i 1930 på en særdeles vellykket måde.

Billede 15.

Højgård på Højgårdsvej. Kraftigt moderniseret stuehus. Udvidet med en veranda. Set fra nord.

Titel	Landsbyen Viskinge
Tema Sted Tid	Landsbybebyggelse Viskinge 1682-
Beskrivelse	Kirken er placeret højt i byens østende og med den store, klassicistiske præstegård i den modsatte ende. Fra præstegården mod øst opleves byens oprindelige, komplicerede gadeforløb med en udpræget agrar bebyggelse (17 gårde i 1682) med mange ældre gadehuse m.m. Parallelt med denne bebyggelse, langs den gamle landevej nord for, findes en karakteristisk stationsbyagtig bebyggelse. Nær præstegården et grundmuret forsamlingshus fra 1890´erne, øst for byen det nu nedlagte andelsmejeri. Byen rummer således flere tydelige bebyggelseslag.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • det agrare præg består af gårde, huse, den uregelmæssige vejstruktur og de levende hegn og hække langs tofter og i byens afgrænsning mod det åbne land • funktionsbygninger i form af smedje og skole samt kirke, kirkegård og præstegård • stationsbypræget ses i form af jernbanedæmningen samt huse opført i forbindelse hermed • andelstiden har sat sit præg på byen ved det nu nedlagte andelsmejeri og forsamlingshuset.
Eksisterende bevaringstiltag	• Lokalplan nr. 1.16. Byomdannelse i Viskinge • § 3 beskyttet naturtype (gadekær) • områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Viskinge Kirke • 300 m kirkebeskyttelseslinje rundt om Viskinge Kirke.
Sårbarhed / Trusler	• nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • opblødning af landsbyens meget veldefinerede grønne afgrænsning mod de omgivende marker mod syd og sydvest • yderligere byudvikling, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og bebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring byen.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

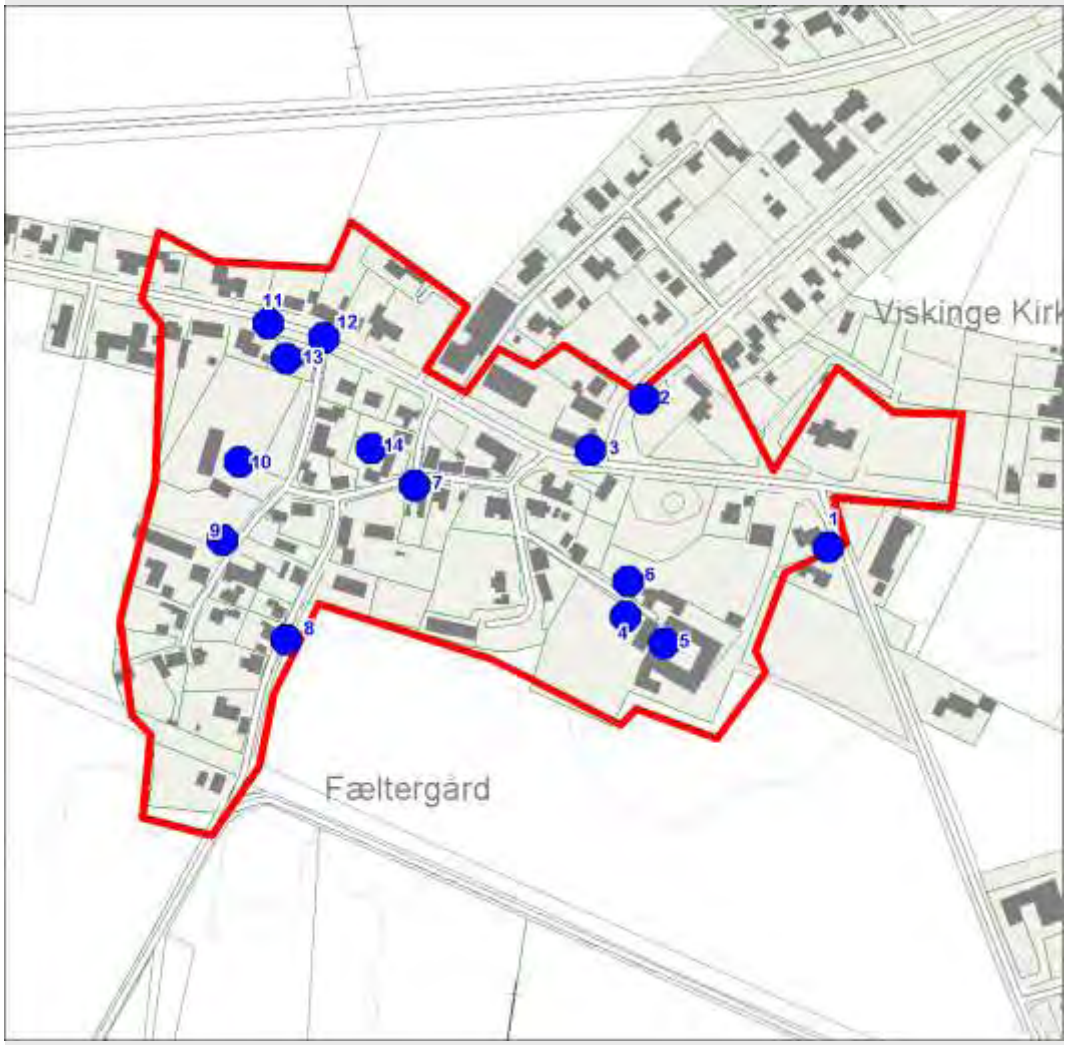

Billede 1.

Viskinge kirke. Set fra syd.

Billede 2.

Hovedgaden 16. Udenfor det udpegede område, men en fin villa fra ca. år 1920 med velbevaret ydre. Set fra syd.

Billede 3.

Viskinge forhenværende skole. Nu tilhørende Viskinge beboerforening. Hovedgaden 39. Set fra øst.

Billede 4.

Parti fra indkørsel til Feltergård, som er en velbevaret bondegård.

Billede 5.

Stuehus til Feltergård. Bygningen fra ca. år 1870. Set fra gårdspladsen med smuk brobelægning.

Billede 6.

Stuehus til Feltergård, set fra haven. Fornemt tappeparti til havedøren.

Billede 7.

Kastanjevej 4. Bliver kaldt Kastaniehuset. Bindingsværkshus fra sidst i 1700-tallet. Nyt byggeri under opførelse klods op af det gl. hus.

Billede 8.

Anonyme gadehuse på Stengårdsvej. Set fra syd.

Billede 9.

Viskinge præstegård. Stuehus i grundmur. Udhus i bindingsværk. En meget bevaringsværdig helhed. Set fra syd.

Billede 10.

Viskinge præstegård. Smuk empirebygning fra ca. år 1840. Stuehuset set fra øst.

Billede 11.

Gl. smedje på Hovedgaden 49. Set fra øst.

Billede 12.

Hovedgaden 47. Villa fra 1929. Flere oprindelige vinduer er udskiftet med termovinduer.

Billede 13.

Samme hus set fra havesiden. Endnu velbevaret med oprindelige vinduer og døre, men udskiftning på vej.

Billede 14.

Lindevej med Viskinge kirke i baggrunden. Set mod øst.

Titel	Hovedgården Aunsøgård
Tema Sted Tid	Herregård og landskab Aunsøgård 1231-
Beskrivelse	Gården er nævnt allerede i 1231, den var indtil 1661 en kongelig jagtgård, der i hvert fald blev benyttet af Christian III og Frederik II, dvs. i perioden 1534-88. Gården blev ødelagt under svenskekrigene og blev som så meget andet krongods solgt derefter. I årene mellem 1725 og 1750 oprettedes gården som hovedgård ved inddragelse af et antal bøndergårde. Fra 1750 til 1923 hørte gården under Lerchenborg. Ca. 1780 er gården Svebøllegavn skilt ud som schäferi (dvs. græsningsgård med stort fårehold). Aunsøgård ligger for enden af en ca. 200 år gammel allé, der fører fra Gl. Svebølle ned over de store skrånende herregårdsmarker til gården ved den nu delvist udtørrede Aunsø. Langs alléen enkelte landarbejderboliger til godset. Gårdens bygninger er nyere, men beliggenheden og kirken (opført i flere faser i 1400- og 1500-årene som herregårdskapel) antyder den middelalderlige oprindelse. Kirken gik ud af kirkeligt brug i 1934 og er i dag en slags museumskirke. Til Aunsøgård hører en meget betydelig grusindustri, en af Vestsjællands ældste. Godset oprettede i 1884 den første "stenplads", der fra 1899 havde et sidespor til Roskilde-Kalundborg-banen. Herfra leveredes bl.a. grus og sten til Københavns befæstning.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • det helstøbte anlæg med gårdens bygninger, gårdsplads samt kirken • det omgivende, åbne herregårdslandskab med allé, sø, landarbejderboliger, store dyrkningsflader og levende hegn og skove.
Eksisterende bevaringstiltag	• tre fredede fortidsminder (stenkammer og runddysse længst mod vest i kulturmiljøet) (kultsten uden beskyttelseslinje nordøst for gården) samt dele af en beskyttelseslinje længst mod øst, hvor selve fortidsmindet (stenkammer) befinder sige uden for kulturmiljøafgrænsningen • beskyttede sten- og jorddiger i ejerlavsgrænsen mod sydvest samt nord for Avnsøgård • § 3 beskyttede naturtyper (sø, vandhuller, mose og eng) • et område er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Avnsø gamle Kirke • 300 m kirkebeskyttelseslinje rundt om Avnsø gamle Kirke.
Sårbarhed/ Trusler	• udvidelse af områder med råstofindvinding på ejendommen, som spolerer oplevelsen af herregårdslandskabet med de store marker mv. • om-, til- og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • fjernelse af karaktergivende beplantning • yderligere udtørring af Avnsø • opførelse af bebyggelse og tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring hovedgården.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

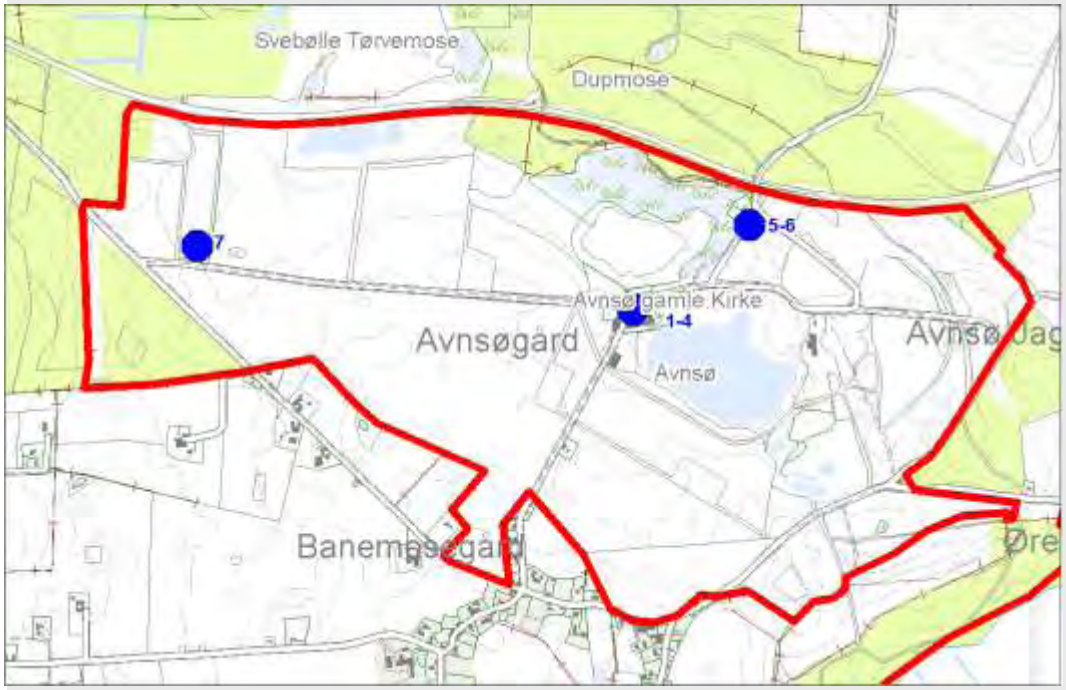

Billede 1.

Kig fra nordøst mod Aunsø kirke og i baggrunden Avnsø-gård.

Billede 2.

Kig fra sydøst fra den gamle kirkegårdsmur mod Avnsø kirke og Avnsøgård.

Billede 3.

Udsigt fra vest mod øst langs kirken.

Billede 4.

Kig mod Avnsøgård mod øst. Bygningerne er fra slutningen af 1800-tallet og senere.

Billede 5.

Udsigt fra nordøst over terræ-net med mose nord for Avn-søgård.

Billede 6.

Udsigt fra nordøst over terræ-net med mose nord for Avn-søgård. Set mod nordøst.

Billede 7.

Udsigt fra vest mod øst. Grusvej tilhørende Avnsø-gård.

Titel	Hovedgården Astrup
Tema Sted Tid	Hovedgård og landskab Astrup 1700-
Beskrivelse	Gården er samlet af et antal bøndergårde i første halvdel af 1700-årene og hørte da og indtil 1852 under Lerchenborg. Både hovedbygning og avlsgård er fra 1876, men meget ombyggede. Omkring Astrup ses en del landarbejderhuse i godsets karakteristiske mørke-røde farve og med særlige navneskilte af ret ny dato. Jernbanedæmningen (København-Kalundborg), der løber tæt forbi hoved-bygningen, samt Skarresø præger landskabet.
Bærende elementer	Bærende elementer og strukturer er: • herregårdslandskabet med hovedbygning, park og avlsgård, landarbej-derboliger, levende hegn, store dyrkningsflader og skovområder.
Eksisterende bevaringstil-tag	• en bræmme langs Skarresø er naturfredet, desuden hører Bjergsted Bakker vest for kulturmiljøet med i fredningen • § 3 beskyttede naturtyper (sø, vandhuller, mose og eng) og vandløb • beskyttede sten- og jorddiger langs skovområder og i afgrænsningen mod nordvest • et fredet fortidsminde (høj) med beskyttelseslinje i den nordvestlige del af kulturmiljøet.
Sårbarhed/ Trusler	• nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved gård og huse, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedli-geholdelse • nybyggeri, tilplantning, fjernelse af karaktergivende beplantning eller tilgroning på agerjorden.

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

Billede 1.

Rødmalet skovarbejderhus, kaldet "Pyromanens hus", i Skovhave ud til vejen mellem Kongens Mølle og Astrup.

Billede 2.

Indkørselsporten til Astrup.

Billede 3.

Hovedbygningen til Astrup. Set fra vest.

Billede 4.

Herregårdslandskabet nord-vest for Astrup. Set fra lande-vejen.

Billede 5.

Avlsgården til Astrup gemmer sig i en lavning i landskabet. Set mod nordvest.

Titel	**Kongens Møller**
Tema **Sted** **Tid**	Møller Tæt ved Åmosen, øst for Svebølle 1300-
Beskrivelse	Langs Halleby Å og afløbet fra Skarresø har ligget 5 vandmøller, alle formentlig med oprindelse i middelalderen, og alle engang udstyret med stampeværk. To af dem hørte under Lerchenborg o. år 1900: 1) Tyske Mølle (Kongens Mølle) lidt syd for Skarresø er nedlagt som mølle i 1906, men her er endnu spor af de store fiskedamme, som siden udnyttede opstemningen. Og den endnu eksisterende, rødmalede hovedbygning til møllegården er særdeles bevaringsværdig. 2) Gryde Mølle, omtalt så tidligt som 1316, blev nedlagt som mølle i 1910. Den har altid været kornmølle, fra ca. 1870 med bageri, og der findes endnu rester af den stensatte møllerende og møllens fundament. Den fik også vand fra Skarresø. 3) Øresø Mølle havde underfaldshjul. Den var som de øvrige kornmølle, men blev omdannet til savskæreri og trævarefabrik, flyttet efter brand. Af ældre bygninger findes endnu den flot mod Halleby Å beliggende direktørbolig og en bagvedliggende magasinbygning, begge meget bevaringsværdige. 4) Strids Mølle, nævnt første gang i 1336. Den var også kornmølle og den af møllerne, der fungerede længst, nemlig indtil ca. 1960. Det velbevarede møllekompleks danner en væsentlig helhed med høj fortælleværdi om dansk mølleindustri i et smukt samspil med den omgivende natur. En ny faunapassage er indpasset nænsomt i landskabet uden at ødelægge møllens vandtilførsel. 5) Rangle Mølle, udover kornmølle også farveri, senere i 1800-tallet desuden forsynet med landbageri og købmandsbutik. Møllen blev bygget om til turbinekraft i beg. af 1900-tallet. Den var den mest herskabelige af alle vandmøllerne med en hovedbygning i en slags nyklassicistisk stil fra 1877 med nyere etableret indkørsel, alt af høj miljøværdi. Møllen ophørte sin virksomhed i 1932. I dag er møllen fuldstændigt ombygget, kun dammen afslører den tidligere vandmølle. Skovområder samt åbne eng- og agerområder præger landskabet i og omkring ådalen.
Bærende elementer	• Vandløbssystemet med Halleby Å med moser og enge, der som snoren i en perlekæde binder de fem mølleområder sammen • Kongens Mølle: hovedbygningen og de tidligere fiskedamme • Gryde Mølle: den nuværende bygning samt den tidligere møllerende • Øresø Mølle: den tidligere direktørbolig og magasinbygning • Strids Mølle: de tidligere mølleindustribygninger og mølledam • Rangle Mølle: mølledam. Den tidligere hovedbygning har strukturmæssig betydning.

Eksisterende bevaringstiltag	• § 3 beskyttede naturtyper (sø, skovsø, dam, mose, kultureng og eng) og vandløb • Et fredet fortidsminde (langdysse) med beskyttelseslinje i den nordvestlige del af kulturmiljøet. To andre fortidsmindebeskyttelseslinjer lapper ind over samme del af kulturmiljøet. • Flere beskyttede sten- og jorddiger i kulturmiljøet.
Sårbarhed/ Trusler	Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt: • Indgreb som slører samspillet mellem landskabet og de historiske strukturer, idet åen og de fem mølleområder bør betragtes som et samlet hele • Manglende sikring af åens vandføring og ændring af åens naturligt slyngede forløb • Nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved de historiske bygninger, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Nybyggeri, tilplantning eller tilgroning, herunder manglende pleje (afgræsning eller slåning) af engene, i og omkring ådalen • Opførelse af tekniske anlæg mv. i og omkring ådalen.
Kort Tal og prikker på kortet henviser til billedernes numre (Billeder: d. 28/8-06).	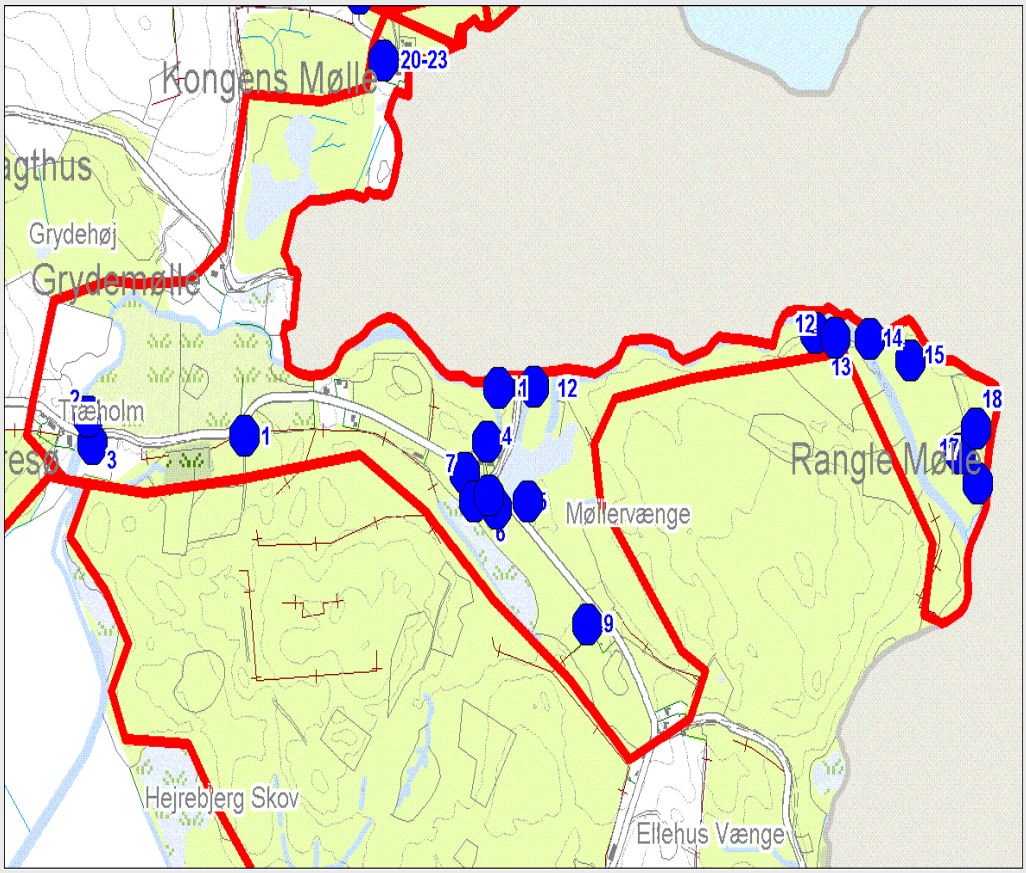

Billede 1.

Landskab nord for vejen til Øresø, udsigt mod vest til Træholm.

Billede 2.

Øresø Mølle med direktørbolig yderst til venstre med tilhørende bebyggelse langs landevejen. Tilsammen et bevaringsværdigt miljø. Set fra øst.

Billede 3.

Den velbevarede direktørbolig til Øresø Mølle. Opført ca. år 1890. Set fra øst.

Billede 4.

Udsigt mod Strids Mølle.

Billede 5.

Udsigt mod Strids Mølle. Udsigt over Mølledammen.

Billede 6.

Strids Mølle.
Bygningerne omkring den brostensbelagte gårdsplads.

Billede 7.

Den gamle opstemning ved hovedbygningen.

Billede 8.

Udsigt fra Strids Mølle. Set mod sydøst.

Billede 9.

Velbevaret bindingsværkshus fra ca. år1850, ved vejen sydøst for Strids Mølle.

Billede 10.

Sluse nord for Strids Mølle. Set fra nord.

Billede 11.

Kig fra slusen mod vest. Med glimt af slusehuset fra 1800-tallet som tilhører Astrup Gods.

Billede 12.

Gartneriboligen, oprindelig under Regstruplund nu under Astrup. Ca. år 1850. Set fra syd.

Billede 13.

Bindingsværkshus på vejen fra Grydemølle til Regstrup, flyttet til stedet 1938.

Billede 14.

"Stalden", opført år 1900 i skotsk bindingsværksstil.

Billede 15.

Bondegård i bindingsværk ca. år 1800. Set fra sydøst.

Billede 16.

Indkørslen til Rangle Mølle.

Billede 17.

Rangle Mølle, set fra havesiden. Set fra sydøst.

Billede 18.

Øst for Rangle Mølle, med dige langs landevejen.
Set mod nordvest.

Billede 19.

Gryde Mølle, nuværende stuehus. Set fra vejen.

Billede 20.

Udsigt fra landevejen over tidligere fiskedam ved Kongens Mølle.

Billede 21.

Hovedbygningen til Kongens Mølle. Set fra åsiden – sydvest.

Billede 22.

Hovedbygningen til Kongens Mølle. Set fra nordøst.

Billede 23.

Skovarbejderhus i bindingsværk ca. år 1840. Nord for Kongens Mølle.

Titel	Landsbyen Bregninge
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Landsby på den magre hedeslette, men tæt ved de frodige enge ved Bregninge Å. I den gamle del af landsbyen med kirke og præstegård er kun et par gårde tilbage (i 1682 var der 9 gårde), og bydelen præges stærkt af et par lange grundmurede længehuse fra omkring 1870, landarbejderboliger til den store gård, Bregningegård, i byens vestlige udkant. Byen rummer desuden en del ældre gadehuse og omkring vejkrydset i byens østdel en mere stationsbyagtig bebyggelse med karakteristiske hjørnehuse. Her ligger også den tidligere skole fra 1907, tegnet af bygmester Andreas Bentsen, Vallekilde Højskole, med et nybarokt udseende. Landsbyen hænger (historisk) sammen med Bregninge Å og åddal vest for byen.
Bærende elementer	• Bregningegård med de tidligere landarbejderboliger • Kirke og præstegård med præstegårdshave • Den agrare landsbystruktur med gårde, huse, gadekær, veje samt den gl. skole • De mange karaktergivende træer i byen
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Ti områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Bregninge Kirke • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Bregninge Kirke • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær og kultureng) øst for kirken

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Udtørring eller opfyldning af gadekæret • Fjernelse af karaktergivende beplantning i landsbyen • Byudvikling o.lign., som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer som slører de historiske strukturer i og omkring byen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	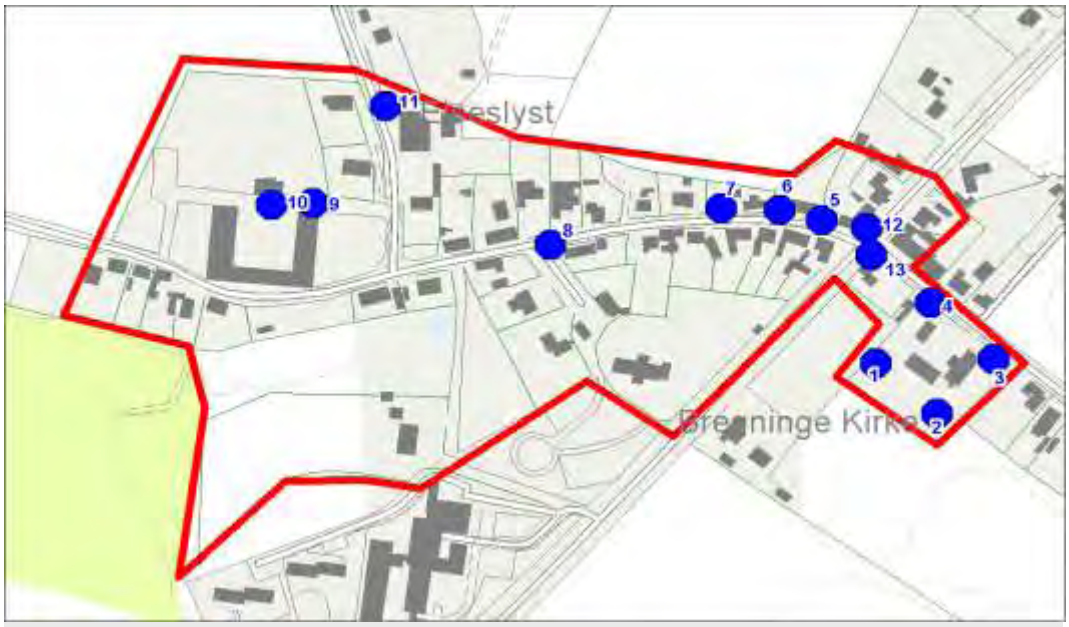

Billede 1.

Bregninge gl. skole. Hovedbygningen set fra havesiden. Set fra vest.

Billede 2.

Hovedindgangen til Bregninge gl. skole.

Billede 3.

Bregninge gl. skole. Fløjen mod sydøst.

Billede 4.

Bregninge gl. skole. Hovedbygningen. Set fra nordøst.

Billede 5.

Hus på Kaldredvej 5. Opført i bindingsværk sidst i 1700-tallet. Er i nyere tid udvidet/moderniseret på utraditionel måde.

Billede 6.

Kaldredvej 7-9-11. Grundmurede gadehuse fra 1900-1940. Set fra øst.

Billede 7.

Kaldredvej 12-14. Ældre bondehus fra ca. år 1850 med udhus. I baggrunden en lille pakhusbygning fra ca. år 1890. Set fra øst.

Billede 8.

Kaldredvej 17-19. Lange gadehuse fra ca. år 1860-1880. Set fra øst.

Billede 9.

Bregningegård. Stuehuset fra ca. 1925. Pænt eksempel på bedre byggeskik. Set fra sydøst.

Billede 10.

Udlænger til Bregningegård. Set fra nordøst.

Billede 11.

Kig fra nord mod Elselyst. Muren ud til vejen er resterne af en sidelænge. Stuehuset er fra ca. år 1920. Tværlænge fra 1864.

Billede 12.

Bebyggelse på det sydøstlige hjørne Kalundborgvej/ Bregningevej.Grundmurede huse fra ca. år 1900.

Billede 13.

Bebyggelse fra ca. år 1900 på Kalundborgvej/Kaldredvej. Set fra sydøst.

Billede 14.

Bregninge kirke. Set fra syd.

Titel	Svebølle Skole og anlæg
Tema Sted Tid	Velfærdssamfundet – Offentlige institutioner Svebølle 1953 -
Beskrivelse	Allerede i 1943 blev skoleplanerne vedrørende opførelse af en ny skole i Svebølle påbegyndt af sognerådet. Tilladelsen kunne dog i første omgang ikke gives af Undervisningsministeriet, idet krigens bolignød og behov for genopbygning stod først for. Derfor blev idrætsanlægget syd for skolen opført før selve skolen. Idrætsanlægget blev indviet i juni 1950 og først i 1953 nedlagdes grundstenen til Viskinge – Avnsø Centralskole. Idrætsanlægget er med sit bølgede landskab og flere plateauer, der udnytter landskabets højdeforskelle et eksemplar på et gennemtænkt anlæg fra sin tid. Det er projekteret af Holbæk Amts vejvæsen med amtsvejinspektør Knud Danøe og civilingeniør Selsø Sørensen. Anlægget består af større og mindre boldbaner, hvortil der siden anlæggelsen er kommet både bl.a. kunstbane, tennisbane og klubhus til, samt stadion med plads til tilskuere. Hele anlægget er sammenhængende med et net af grusstier, hvorfra man kan gå på kryds og tværs og følge med i aktiviteterne på de grønne arealer. Langs stisystemet er en række højtvoksende træer, der danner afgrænsning mellem stier og anlæg. Skolen er opført med to længer i to etager placeret i en vinkel med det åbne gårdrum mod syd, længst fra vejen. Bygningerne er opført som et klassisk skolebyggeri af 50'erne og arkitekterne bag er Gerda og Laurids Schrøder, Kalundborg. Siden det første skolebyggeri blev opført, er der tilbygget af flere omgange. Bl.a. en 900 m2 tilbygning mod Stationsvej opført i 2003, som er tegnet af Stig Løcke ved Arkitektgruppen Holbæk A/S og en udvidelse af SFO'en og lilleskolen i 2010.
Bærende elementer	• Idrætsanlæggets sammenhængende udformning, der giver mulighed for ophold og leg i et tæt samspil • Det klassiske skolebyggeri i to etager og med længerne, der danner et åbent gårdrum.
Eksisterende bevaringstiltag	• Kommuneplanramme - S1.OF01 – Område til offentlige formål

Sårbarhed / Trusler	• Ombygning af anlægget, der ikke harmonerer med de naturlige forskelle i terrænet og dets bølgende former. • Om-, ned- og tilbygning af og ved skolen, der ikke skaber harmoni med det eksisterende byggeri.
Kilder	Gl. Bjergsted Lokalarkivs materiale: historie og tale til nedlæggelse af grundstenene til skolen.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

2012, skolen set fra Parcelvej med ny tilbygninger.

Billede 2.

(ca. 1956) skolen med Parcelvej i forgrunden og idrætsanlægget bag skolen.

Billede 3.

2012, skolen set fra idrætsanlægget i nord. Før skolen ses stadion.

Billede 4.

2012, Sportsungdommen i Viskinge-Avnsø Kommune rejste denne sten til minde om anlæggets indvielse 4.6. 1950.

Billede 5.

Luftfoto – 2012 over Svebølle, hvor den nøje planlagte placering af anlæggets store flader ses tydeligt med velintegreret stisystemer og bevoksning.

Billede 6.

Ældre billede af skolen før tilbygningerne.

Titel	Svebølle Stationsby
Tema Sted Tid	Jernbanen - stationsbybebyggelse Svebølle 1874 -
Beskrivelse	Svebølle stationsby er opstået på bar mark i forbindelse med etableringen af jernbanestrækningen mellem Roskilde og Kalundborg i 1874. Som sådan er byen at betragte som en ægte stationsby. Eneste bebyggelse i umiddelbar nærhed af stationen dengang var en ældre bindingsværkejendom på Stationsvej 2, der i dag bærer navnet "Bodilhus". Man kan i dag undre sig over, at man ikke valgte at placere stationen i eller ved den dengang driftige by Viskinge. Forklaringen skal være, at man ikke ønskede at jernbanedriften skulle påføre byen unødige støjgener. Bemærkelsesværdigt er det, at der skulle gå 25 år, før der begyndte at ske en udvikling i området omkring stationen. Det var branden på Øresø Savværk, der dengang lå ved Halleby Å, og den efterfølgende flytning til området nord for og umiddelbart op til stationen, der satte gang i udviklingen. To håndværksmestre fra egnen, en murer og en tømrer indså, at der med placeringen af Øresø Savværk ved stationen ville melde sig et behov for boliger til de ansatte på Øresø Fabrik. De to håndværksmestre opkøbte byggegrunde og stod således for det allerførste byggeri i stationens nærhed, dvs. langs Jernbanevej. Senere kom endnu en murermester til. De her nævnte håndværksmestre har sammen med 2 efterfølgere stået for opførelsen af stort set alle de bygninger, der er bygget i den gamle bydel, dvs. inden for det område, der begrænses af Jernbanevej, Fabrikvej, og Parcelvej. Mange af husene i nævnte område, må således betragtes som murermestervillaer. Der er hovedsageligt tale om godt traditionelt byggeri tilpasset en lille bys format. Det fremgår også i dag tydeligt, at de pågældende håndværksmestre har været inspireret og under påvirkning af byggestilen Bedre Byggeskik. Bevægelsen Bedre Byggeskik, der blev stiftet i 1915, havde stor indflydelse på dansk byggeri i perioden 1915-1940 med en række velproportionerende og gennemarbejdede enfamiliehuse, skoler, forsamlingshuse og landbrugsbygninger, stationer mm. Efterhånden som byen voksede, blev der skabt eksistensgrundlag for den tids butikker og småhandlende, og også større virksomheder kom til. I 1916 blev der bygget et stort privat mejeri midt på Jernbanevej og i 1922 en kaseinfabrik på Mindevej. Det var på mejeriet, at den senere så driftige vognmand Johannes Rasmussen som mejerist begyndte sin virksomhed i Svebølle. Med henblik på transport af frisk mælk til mejeriet Enigheden i København fik han ved beskedne midler i 1932 anskaffet en lastbil. Hermed blev spiren lagt til vognmandsfirmaet Johannes Rasmussen, der i dag er et af landets største på transportområdet. I begyndelsen af trediverne meldte behovet sig for en skole i stationsbyen, hvor børn indtil da havde været henvist til at benytte skolen i det nuværende Gl. Svebølle. En forældrekreds tog initiativ til opførelse af en friskole for enden af Skolevej. Skolen blev efter få år overtaget af kommunen og fungerede i en årrække som forskole efter Centralskolens bygning i 1954. I 50'erne og 60'erne summede Svebølle Stationsby af liv. Byen havde i 1950 i alt 584 indbyggere fordelt på 181 husstande. Der var i denne periode 17 butikker og et stort antal større eller mindre erhvervsdrivende i byen. På jernbanestationen var der beskæftigelse til 12 ansatte. I takt med den stigende bilisme og med den voksende konkurrence fra last-

Beskrivelse (fortsat)	bilerne forsvandt grundlaget for forretnings- og erhvervslivet i det gamle stationsbymiljø, og i dag må det vel siges helt at være forsvundet. Stationsbygningen fra 1874 blev fjernet i 2003 og erstattet med det nuværende anlæg, der signalerer gennemsigtighed og robusthed. Selv om mange sikkert begræder, at den bygning, der i mere end 100 år havde en central funktion for bylivet i Svebølle, ikke længere eksisterer, må det erkendes, at udviklingen havde overflødiggjort den gamle vedligeholdelseskrævende bygning, der de sidste år med plader for vinduerne til perronsiden, bestemt ikke var en pryd for bydelen.
Bærende elementer	Jernbanefunktionærboligerne 33 og 32B. Jernbaneboliger var normalt en fast del af stationsmiljøet. Her blev opført 3 boliger. De to i form af en dobbeltbolig med DSB-nummeret 33 og den tredje som et ledvogterhus med DSB-nummeret 32B. Lejen i disse boliger var forholdsvis beskeden, og da kravene til boligers størrelse ikke var så stor dengang, da de blev opført, var disse DSB tjenesteboliger eftertragtede. De to nævnte jernbanehuse blev bygget i henholdsvis 1900 og 1915. Byggestil. Bygningerne i Svebølle Stationsby er, bortset fra bindingsværkshuset, "Bodilhus" og DSB- dobbeltboligen på Jernbanevej, alle opført efter 1910. Der er hovedsageligt tale om godt traditionelt byggeri tilpasset en lille bys format. Det fremgår også i dag tydeligt, at de fleste af husene er bygget af håndværksmestre, der har været under indflydelse og påvirkning af Bedre Byggeskik. Eksempel på byfornyelse. Den tidligere forretningsejendom på Jernbanevej 11, og den nuværende forretningsejendom, "Kaalunds Butik", har i løbet af 1990'erne været igennem en omfattende renovering/istandsættelse i forbindelse med et byfornyelsesprojekt. Ejendommen Jernbanevej 14, fremstår herefter stadig som en forretningsejendom, hvorimod ejendommen Jernbanevej 11 i dag udelukkende fremstår som en beboelsesejendom. Bygninger med særlig arkitektur. Bygningerne Parcelvej 7, Mindevej 4 og Fabrikvej 5 er bygninger, der ved deres arkitektur skiller sig ud fra stationsbyens øvrige bygninger. En række huse med gavl mod gaden. Arkitekt Ivar Bendtsens Håndværkerskole kom til at præge Holbæk egnen. Ivar Bendtsen valgte som noget nyt og udansk at placere huse med gavle mod gaden. På parcelvej ses eksempel på denne "udanske byggeskik". Skolebyggeri. I 1934 valgte en forældrekreds i Svebølle Stationsby at bygge en privatskole for enden af Skolevej. Skolen fremtræder også i dag med sin arkitektur som et godt eksempel på byggeri, der er tydelig inspireret af Bedre Byggeskik. Vognmand Johannes Rasmussens garageanlæg. I 1943 valgte vognmand Johannes Rasmussen at flytte sit garageanlæg fra området bag villaen Parcelvej 7 til hjørnet af Parcelvej og Højbjergvej (Tissøvejen). Garageanlægget, der ligger på adressen Parcelvej 22, har efter datidens forhold være et imponerende anlæg, der i byggestil appellerer til Bedre Byggeskik. Gravhøj. På hjørnet af Jernbanevej og Fabrikvej (mellem Fabrikvej 13 og 15) ligger en fredet gravhøj. Et skilt, der trænger til fornyelse, giver i tekst og billeder en orientering om begravelsesformer i oldtiden (jættestuer og gravhøje).

Eksisterende bevaringstiltag	• Fredet fortidsminde, stenalderen – rundhøj (Fabrikvej)
Sårbarhed / Trusler	Nedrivning, om-, til- og nybyggeri, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse. Sidstnævnte gælder ikke mindst i forbindelse med udskiftning/fornyelse af tage, vinduer og døre, og udvendig plasticmaling, der kan virke direkte ødelæggende på mur og træværk.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Jernbanevej set fra syd (Stationsvej) i 1950'erne.

Billede 2.

Parcelvej set fra vest. - Bemærk de mod vejen gavlvendte huse og hvordan, en påsat skorsten kan virke ødelæggende på helhedsindtrykket.

Billede 3.

Stationsvej 2, "Bodilhus" er byens ældste hus. Huset var indtil 1960'erne forsynet med stråtag.

Billede 4.

Den første bygning, der blev opført ved stationen var en rejselade, hvor heste og vogne kunne opstaldes. Denne blev fjernet i 1909 , da købmandsgården blev opført. En ny rejselade blev herefter opført lidt længere øst på (billedet). Stationen anes til højre og købmandsgården bag træerne. Rejseladen er i dag omdannet til beboelse. I tidens løb har der været drevet smedevirksomhed, vognmandsvirksomhed og senest et el-installationsværksted.

Billede 5.

Jernbaneboligen (dobbeltbolig) nr. 33 beliggende på hjørnet af Jernbanevej og Fabrikvej er den første beboelsesejendom opført efter bygningen af stationen. Dobbeltboligen blev bygget i 1900.

Billede 6.

Fabrikvej 14. Jernbaneboligen (ledvogterhus) 32B blev bygget ca. 1915. Den bevogtede jernbaneoverskæring blev først i 1940'erne erstattet af en jernbanebro.

Billede 7.

Jernbanevej 8 – Tidligere hovedbygning til mejeriet – Bygget i 1920.

Billede 8.

Tatol, som er opført af lokale håndværkere i 1912 , der har været inspireret af Bedre Byggeskik, her fotograferet i 1950'erne. Ved en asymmetrisk anbringelse af kvisten har man forsøgt at skabe balance i huset. Bygningen er i dag omdannet til ren beboelse med fortsættelse af bygningens venstre vinduespartier, hvor der tidligere var butiksvinduer.

Billede 9.

Mindevej 6D tidligere beboelse til smedjen, der lå til venstre. Billedet viser huset, som det fremtrådte i 1999. Huset er bygget i 1922 og er i dag pudset og malet gråt.

Billede 10.

Skolevej 8 Den gamle skole i Svebølle Stationsby blev bygget i 1934 på privat initiativ af en kreds af forældre, der var utilfredse med, at deres børn var henvist til at benytte den fjerntliggende skole i Gl. Svebølle. Skolen er et eksempel på skolebyggeri, der er tydeligt inspireret af Bedre Byggeskik.

Billede 11.

Parcelvej 22, Svebølle som frem til 1954 er omdrejningspunktet for Johannes Rasmussens virksomhed.

Billede 12.

I 1943 valgte vognmand Johannes Rasmussen at flytte fra garageanlægget bag beboelsesvillaen Parcelvej 7 til det dengang nybyggede garageanlæg Parcelvej 22 på hjørnet af Parcelvej og Højbjergvej. Anlægget var arkitektonisk velproportioneret i sit oprindelige udtryk.

Billede 13.

Boligen på Parcelvej 7 er opført i 1920. Villaen adskiller sig med den særprægede arkitektur, inspireret af Bedre Byggeskik, fra byens øvrige villaer. Den har i en årrække tilhørt vognmand Johannes Rasmussen, som også havde sit første garageanlæg på matriklen. Villaen bør betragtes som bevaringsværdig.

Billede 14.

Fabrikvej 5 er bygget i 1925. Igen en robust villa med en arkitektonisk god sammenhæng, der bør betragtes som bevaringsværdig.

Billede 15.

Mindevej 4, Bygget i 1922 som beboelse for ejeren af den tidligere kaseinfabrik. Bygningen adskiller sig ved sin arkitektur fra byens øvrige bebyggelse og må betragtes som bevaringsværdig.

Billede 16.

Jernbanevej 11 i 1950'erne. Bygningen er opført i årene 1926-1928 og huset har gennem årene haft flere forskellige forretninger – her en cykelforretning. Bygningen blev i begyndelsen af 1990'erne istandsat og renoveret til en ren beboelsesejendom.

Billede 17.

Købmandsgården, Jernbanevej 14 – over for stationen -, som den så ud i 1928.

Billede 18.

Med købmand Kaalunds overtagelse af ejendommen Jernbanevej 14 blev bygningen udvidet mod øst, hvor der blev indrettet viktualiebutik og pensionat. Sammen med ejendommen Jernbanevej 11 (bygningen til højre) gennemgik den tidligere købmandsejendom i begyndelsen af 1990'erne en omfattende istandsættelse og renovering. I dag (2013) bliver butikslokalerne anvendt som fitnesscenter.

Titel	Virksomheden Øresø
Tema Sted Tid	Industrialisering – Fabriksbebyggelse Svebølle - nord for jernbanen 1910
Beskrivelse	Som virksomhed har Øresø rødder så langt tilbage som til år 1356, under kong Valdemar Atterdag, og mere usikkert til år 1244. (Ørevith iflg. Valdemar Sejrs Jordebog), og virksomheden hører således til én af landets ældste. Indtil ca. 1895 malede Øresø korn med en vandmølle som kraftkilde. I tiden siden da har Øresø udelukkende beskæftiget sig med forarbejdning af træ. I 1910 brændte det etablerede savværk ved Halleby Å næsten ned, idet kun skorstenen stod tilbage. Man valgte at genopbygge savværket, og savværkets forpagter formåede efterfølgende savværkets ejer greven på Lerchenborg til at genopføre savværket på en grund umiddelbart nordøst for arealet ved Svebølle Station, og han fik endvidere greven til ved samme lejlighed at opføre en herskabelig direktørbolig (patriciervilla) umiddelbart øst for fabrikken. Ved Øresø Mølle måtte omladning af træ til jernbanevogne ske på den stedlige grusgravs stenplads. Ved flytningen til Svebølle Stationsområde kunne jernbanetransport til og fra fabrikken ske på en betydelig mere bekvem måde. Det var placeringen af Øresø Savværk ved Svebølle Station, der satte gang i stationsbyens vækst. Produktionen på Øresø Fabrik bestod indtil slutningen af 1950'erne af stave og bunde til dritler, fiskekasser, tønder og trækar. I 1946 blev fabrikken moderniseret. Virksomheden har på dette tidspunkt en årlig omsætning på ca. 400.000, kr. Der fulgte en travl periode fra 1950 – 1960. Fra 1949 til 1953 havde Øresø chartret eget skib, som sejlede i pendulfart fra Kalundborg til østengelske havne. Da produktionen var på sit højeste, produceredes der stave til 3 mio. dritler om året. Virksomhedens direktør Ejnar Ebdrup havde allerede i 1949 på fornemmelsen, at produktionen af staver til tønder en dag måtte høre op, og han begyndte at interessere sig for limtræ. I 1959 påbegyndtes produktionen af limtræ i en nyopført fabrikshal. Denne bygning blev dog hurtigt for lille, og en ny hal på 6.000 kvadratmeter blev bygget i 1965. I 1971 stod Øresø Limtræsfabrik for 60% af den samlede limtræsproduktion her i landet, og da virksomhedens limtræsproduktion var på sit højeste, gav den beskæftigelse til 160 mand. I 1996 blev Øresø solgt til Norske Moleven og i 2000 bliver Øresø et datterselskab til limtræsvirksomheden Lilleheden. I 2003 ophørte produktionen i Svebølle. Produktionen blev overført til henholdsvis Lilleheden og LNJ i Bredebro. (Laust Nielsen Jepsen). Samme år blev der foretaget en omfattende tilbygning til Svebølle Skole, og Øresøs leverance af limtræ i forbindelse hermed udgjorde den sidste produktion af limtræ i Svebølle.

Bærende elementer	• Frederiksberg 1. Patriciervilla opført i 1910 af den tidligere ejer af Øresø Savværk, greven på Lerchenborg. Villaen har i tidens løb tjent som direktørbolig for skiftende direktører på Øresø. Ved sin arkitektur og eksklusivitet skiller villaen sig ud fra al andet byggeri i Svebølle. Villaen må betragtes som bevaringsværdig. • Fabrikshallen nord for direktørboligen - dens funktion som produktionssted for limtrækonstruktioner. Hallen blev opført i 1959 med henblik på produktion af limtræ. Uanset at produktion af limtræ på dette tidspunkt var i sin vorden, blev der i området, hvor den nye hal skulle opføres på primitiv vis, produceret de limtræsbuer, som skulle bruges i forbindelse med halbyggeriet. Disse limtræsbuer, der således hører til de første, der er produceret her i landet, kan beses i den del af hallen, der nu er overtaget af Røde Kors til møbelgenbrugssalg.
Eksisterende bevaringstiltag	• Lokalplan nr. 519 for Svebølle erhvervspark
Sårbarhed/ Trusler	• Frederiksberg 1: Nedrivning, om-, til- og nybyggeri, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse. Istandsættelse med materialer, der ikke er egnet til det eksisterende byggeri. • Fabrikshallen: Indvendigt er limtræsbuerne, der vidner om historien om Øresøværket, bevaringsværdigt.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Frederiksberg 1, opført i 1910 som direktørbolig til virksomheden Øresø.

Billede 2.

Limtræshallen fra 1959 set fra øst. Det påsatte halvtag er en senere konstruktion. Facaden står i de originale gule sten, og det er originale vinduer på denne side af bygningen.

Billede 3.

Limtræshallen fra 1959, som den fremtræder i 2013, hvor Røde Kors har overtaget 300 kvadratmeter af hallen til genbrugssalg af møbler. Det synlige limtræ er noget af det første limtræ, der er produceret i Danmark.

Billede 4.

Øresø Fabrik som den tog sig ud set fra luften i 1966. Bemærk limtræshallen fra 1959 t.v.

Titel	Havnsø fiskeri- og havneby
Tema Sted Tid	Fiskeri- og havneby Havnsø Ca. 1790-
Beskrivelse	Det nuværende Havnsø er opstået omkring den tidligere Havnsø Møllegård med mølle, kro og havn. Af Møllegårdens bygninger eksisterer i dag kun våningshuset, som er opført i 1790. En flot stråtækt bindingsværksbygning, der som den fremtræder i dag, er en pryd for området. Fra 1905 til 1914 var ejeren af Møllegården, hofjægermester Gustav Elias Grüner. Den nuværende mølle, en hollandsk mølle, der i dag er uden møllevinger, og som nu anvendes til beboelse, blev bygget omkring 1822, i stedet for en tidligere stubmølle, der blæste ned i en storm. Stubmøllen hørte under herregården Krogerup. Efter mølledriften var indstillet, blev møllen indrettet til beboelse i 1973 og er i dag i privateje. Overmøllen er opført i træ og beklædt med pap, og toppen er bådformet og ligeledes beklædt med træ. Havnsø kro, der brændte d. 4. jan. 2004, var indtil branden en fredet bygning. Fredningen var begrundet i nogle originale vinduer samt noget originalt inventar. Efter branden blev fredningen af den 252 år gamle bygning ophævet. Bygningen er efterfølgende blevet opført, så den udadtil fremtræder som før branden, og som sådan er kroen et betydningsfuldt element i det nuværende havnemiljø. Der har tidligere været købmandsbutik i den nordre gavlende af krobygningen. Denne butik blev nedlagt omkring 1925-30. Havnen var først i sidste århundrede et lille fiskerleje, hvor befolkningen ernærede sig ved fiskeri og landbrug. I 1906 fik Havnsø en egentlig havn i form af en 220 m lang mole med en vanddybde på 3,7 m. Samme år byggede hofjægermester Gustav Elias Grüner et badehotel, der med de udvidelser, der er sket gennem årene, udgør det bygningsmæssige grundlag for de moderne og tidssvarende hotel- og kursusfaciliteter. Havnsø Hotel og Kursuscenter ligger hvor Havnsø Møllegårds bygninger tidligere lå. Selve havnen udgør fortsat et levende havnemiljø med byggeri som bl.a. havnekontoret, værft og andre havnefacilitetsbygninger, der er tilpasset miljøet.
Bærende elementer	• Det stråtækte våningshus til Møllegården, bygget i 1790. • Havnsø Mølle, bygget i 1822. I møllen forefindes i dag nogle bevaringsværdige mærker på bjælkerne i det indvendige af møllen. Det er dog uvist om disse er firmamærker, initialer på de, der har bygget og repareret på møllen eller måske møllens faste kunder. Over indgangspartiet til møllen ses et skilt, der bringer møllebyggerens navn i erindring. Den tidligere fredede Havnsø Kro, der efter branden i 2004 nu er genopført identisk med den oprindelige fra ca. 1822. • Havnsø Kolonial og Skibshandel på Havnevej 8. Bygningen, der er opført i 1904, har i tidens løb været gennem flere om- og tilbygninger. Bygningen er en vigtig del af havnemiljøet. • Havnemiljøet omkring Havnsø Værft, der bl.a. rummer havnekontor, sejlklub, slæbested, færgeleje samt flere restauranter og caféer.

Eksisterende bevaringstiltag	• Kommuneplanrammer: S3.R01 – rekreativt område, S3.T01 - Teknisk område/havneformål, S3.C01 – Område til butiksformål, S3.BL02 – Blandet bolig og erhverv, S3.B01 – Boligområde. • Lokalplan nr. 3.19 - For mindre udstykning ved Havnsø Mølle og forslag til Tillæg nr. 1 • Lokalplan nr. 3.8 - For område til offentlige formål i Havnsø by • Lokalplan nr. 525 for udbygning af Havnsø Hotel • Partiel Byplanvedtægt nr. 2 - For dele af Havnsø by • Lokalplan nr. 3.13 - SPAR, Havnsø
Sårbarhed/ Trusler	• Nedrivning, om-, til- og nybyggeri, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse. • Opmærksomheden bør især rette sig mod møllen, der er truet af, at den nødvendige vedligeholdelse er forbundet med store omkostninger, og at disse omkostninger alene påhviler ejeren af den gamle mølle.
Kilder	• Skov- og Naturstyrelsen 1993: Møllebygninger i Danmark, Redegørelse og status.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Havnsø Hotel, Mølle og Vå-ningshus set fra vandet.

Billede 2.

Isvinter mellem Havnsø og Nekselø, foto fra 1966. I baggrunden ses til venstre den gamle købmandsforretning, Møllegården samt vå-ningshuset og den gamle mølle bag træerne.

Billede 3.

Havnsø vestre mole. - Bemærk den nyopførte røde toiletbygning, der er tilpasset havnemiljøet og de eksisterende bygninger.

Billede 4.

Havnsø Værft med ophaler-bedding.

Billede 5.

De små røde fiskerhuse opført på havnen på rad og række.

Billede 6.

Sildeeventyr på havnen i Havnsø i 1967. I baggrunden ses Havnevej med købmandsforretningen længst til højre.

Billede 7.

Våningshus og mølle set fra Hotellet.

Billede 8.

Våningshuset set fra mølle-bakken.

Billede 9.

Havnsø købmandshandel i 1970'erne.

Billede 10.

Havnsø Købmandshandel bygget i 1904. P. Jerndal overtog butikken sidst i 1920'erne.

Billede 11.

Havnsø Mølle ca. 1940 – Havnsø Møllevej th. Møllen er bygget i 1822 som kornmølle.

Billede 12.

Indgangsparti til Havnsø Mølle. Over porten ses en sten med navnet på møllebyggeren H. A. Stricker samt byggeåret 1822.

Billede 13.

Avisudklip, der desværre ikke er dateret, men det skønnes at være fra 1980. Der er i møllen dukket nogle stemplede initialer op på ikke kun den viste bjælke, men også på 3 andre bjælker. Stemplerne viser formentlig initialer på folk, der har bygget og repareret på møllen.

Billede 14.

Den oprindelige Havnsø kro.

Billede 15.

Havnsø Kro i dag med møllen i baggrunden og Havnsø Hotel og Kursuscenter t.h.

Billede 16.

Paradisgården, der tidligere har huset indre missionske bibelcampings. Havneområdet er udbygget på jord, der oprindeligt var en del af gårdens besiddelse.

Titel	Store Åmose
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Området er primært udpeget som arkæologisk interesseområde, men rummer også en lang række andre værdier. Mosen rummer velbevarede levn fra slutningen af istiden til midt i bondestenalderen og er internationalt kendt bl.a. fordi bevaringsforholdene af forskellige grunde, især den høje vandstand, har været enestående gode. Dermed er det muligt at få et usædvanligt nuanceret indblik i datidens boligforhold, redskabsforråd, ernæring m.v. Undersøgelser i 1980'erne har vist, at der fortsat er bevaret talrige stenalderlevn i tørvelagene. De fleste og de mest værdifulde er påvist i Store Åmoses østlige del, men den vestlige har også stedvis givet vigtige fund. Sænkninger af grundvandsniveauet i mosen fremmer nedbrydningen af levnene, og denne udvikling fremskyndes ved pløjning. I historisk tid har mosen været en vigtig ressource for de omgivende landbosamfund, især har engenes hø været vigtig for et meget stort opland af både hovedgårde og landsbyer. Hele området har således kunnet sikre godt og rigeligt vinterfoder til et stort husdyrhold og dermed bl.a. gødning til agerarealerne, men også eftergræsningen efter høslet har haft stor betydning. Mosens tørveforekomster har været udnyttet af oplandet i århundreder, senest og i stor stil under anden verdenskrigs tørveeventyr. De udgravede tørvebassiner med åbent vand samt tracéer efter tipvognsbaner og andre levn præger endnu store dele af mosen og dens nærmeste omgivelser. De dele af mosen, der ikke er under plov, anvendes nu kun i meget begrænset omfang til høslet og eftergræsning. Det betyder, at de stort set lades uforstyrrede til glæde for et rigt dyre- og planteliv, men også at de tilbageværende engområder efterhånden springer i skov, og dermed slører de historiske strukturer i landskabet.
Bærende elementer	• Tykke tørvelag med levn af tidligere bosættelser • Spor af mange århundreders tørveudvinding • Bromølle—Holbæk Kommune—som vandstandsregulerende faktor indtil nedlæggelse som møllested i 1700-årene • Den åbne moseflade med græssede enge, vandfyldte tørvegrave og grøfter • Kulturmiljøet er en del af et større sammenhængende kulturmiljø, der fort til Sto.
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (skovsump, ellesump, skoveng, eng, mose, kultureng, vandhuller og askesump) og vandløb • Udpeget som kulturarvsareal af Kulturarvsstyrelsen, pga. området er et unikt arkæologisk reservat i international sammenhæng

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Byggeri og anlæg • Vandstandssænkning og dyrkning • Tilplantning og tilgroning • Manglende græsning eller slåning af engarealer • Manglende fælles kommunal forvaltning og formidling af det store sammenhængende kulturmiljø—Store Åmose, som fortsætter ind i Holbæk Kommune, og som hænger sammen geografisk, landskabeligt og kulturhistorisk
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	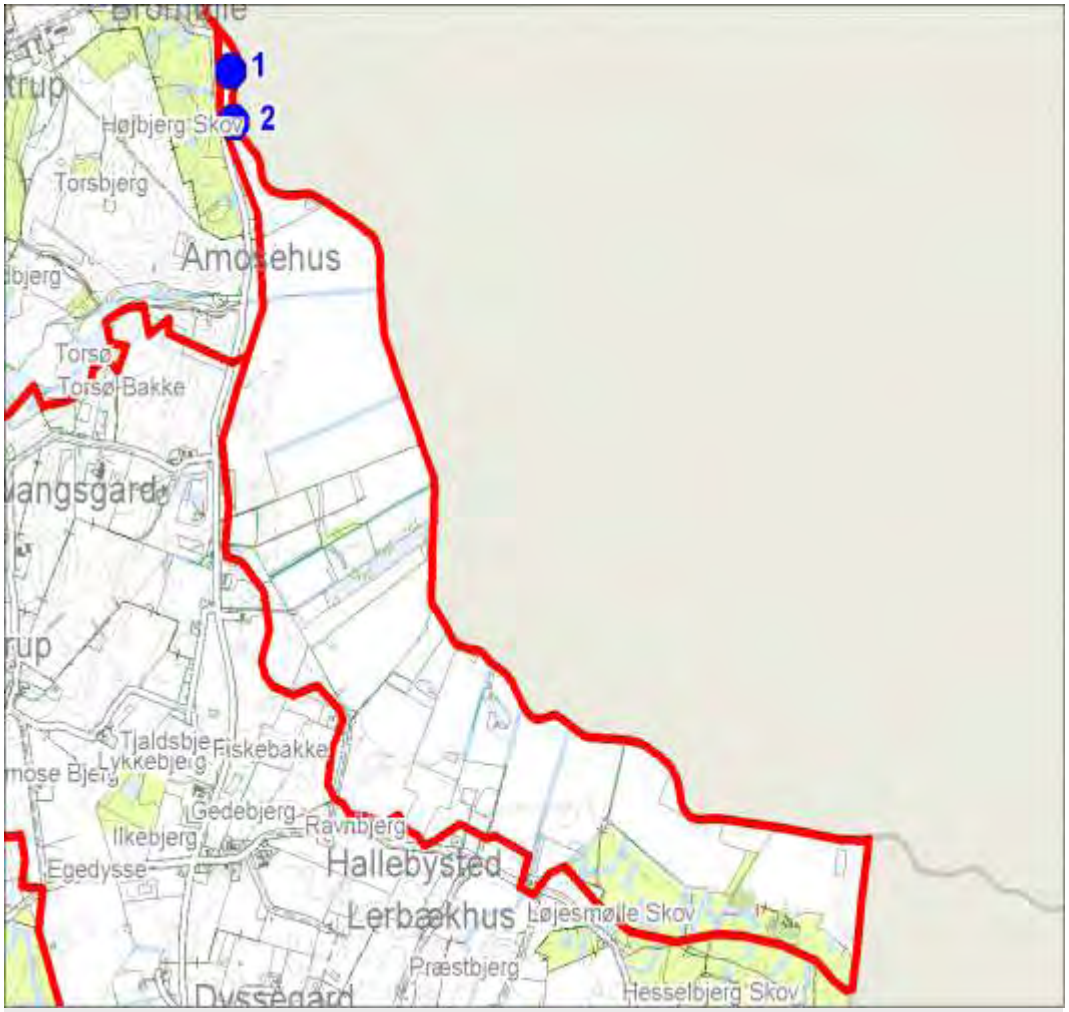

Billede 1.

Bromølle Kro ved Åmose Ås udløb fra Store Åmose. Møllen blev nedlagt, da man i slutningen af 1700-årene ønskede at afvande mosen, fra syd.

Billede 2.

Den voldsomt uddybede Åmose Å ved Bromølle. Den første store uddybning skete omkring 1800 og medførte en stærk sænkning af mosens grundvandsniveau, som siden er fortsat, fra nordvest.

Billede 3.

Den vestlige del af Store Åmose nord for Hesselbjerg Skov, tilgroet eng med tidsler og spredt krat, fra sydøst.

Billede 4.

Græsset eng ved Ulkestrup Lyng, kantet af elle- og birke-skov, fra nord.

Billede 5.

Der er mange spor efter tidligere tørvegravning i dette område på Ulkestrup Lyng, nu dækket af birke- og elleskov, fra sydvest.

Billede 6.

Kongemosen, fredet og delvis sat under vand for at beskytte enestående velbevarede bopladser fra ældre stenalder, fra nord.

Titel	Landsbyen Svallerup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Landsbyen er et eksempel på den udbyggede, agrare landsby med en fin helhed omkring kirken med stor præstegård, middelalderlig kirkelade og åben gadeplads med gadekær. Langs gaden en del ældre gadehuse og bag og mellem gadehusene de 8 tilbageblevne gårde (24 gårde i 1682) med bygninger fra ca. 1930-60. Byen rummer også tidligere brugsforening, købmand, et par mindre virksomheder m.v. Svallerup Møllegård (hvis vindmølle nu er fjernet) er opført i 1862 og er et godt eksempel på en mølle opført efter at mølleri ophørte med at være en privilegeret virksomhed, her i forbindelse med en forholdsvis stor gård. Nordvest for byen et mindre parcelhuskvarter fra 1960'erne (uden for afgrænsningen). Træerne langs hovedvejen og de mange træer langs tofter er en beplantningsstruktur, som også fremgår på kort fra 1800-tallet.
Bærende elementer	• Den gamle gadestruktur omkring kirke og gadekær og beplantningsstruktur • Gårdenes placering i udkanterne af bebyggelsen • De mange små gadehuse, der udfylder de udflyttede gårdes pladser
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Kirkeladen, fredet efter bygningsfredningsloven (kirkeladebygningen (senmiddelalder)) • Lokalplan nr. 32 For Svallerup byområde • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær) og vandløb • Fire områder er omfattede af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Svallerup Kirke • 300 meter kirkebeskyttelseslinie rundt om Svallerup Kirke
Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Større ændringer af gadeforløbet • Opfyldning eller udtørring af gadekæret • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Erhvervs– og byudvikling, samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggelse og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen

Kort 1.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

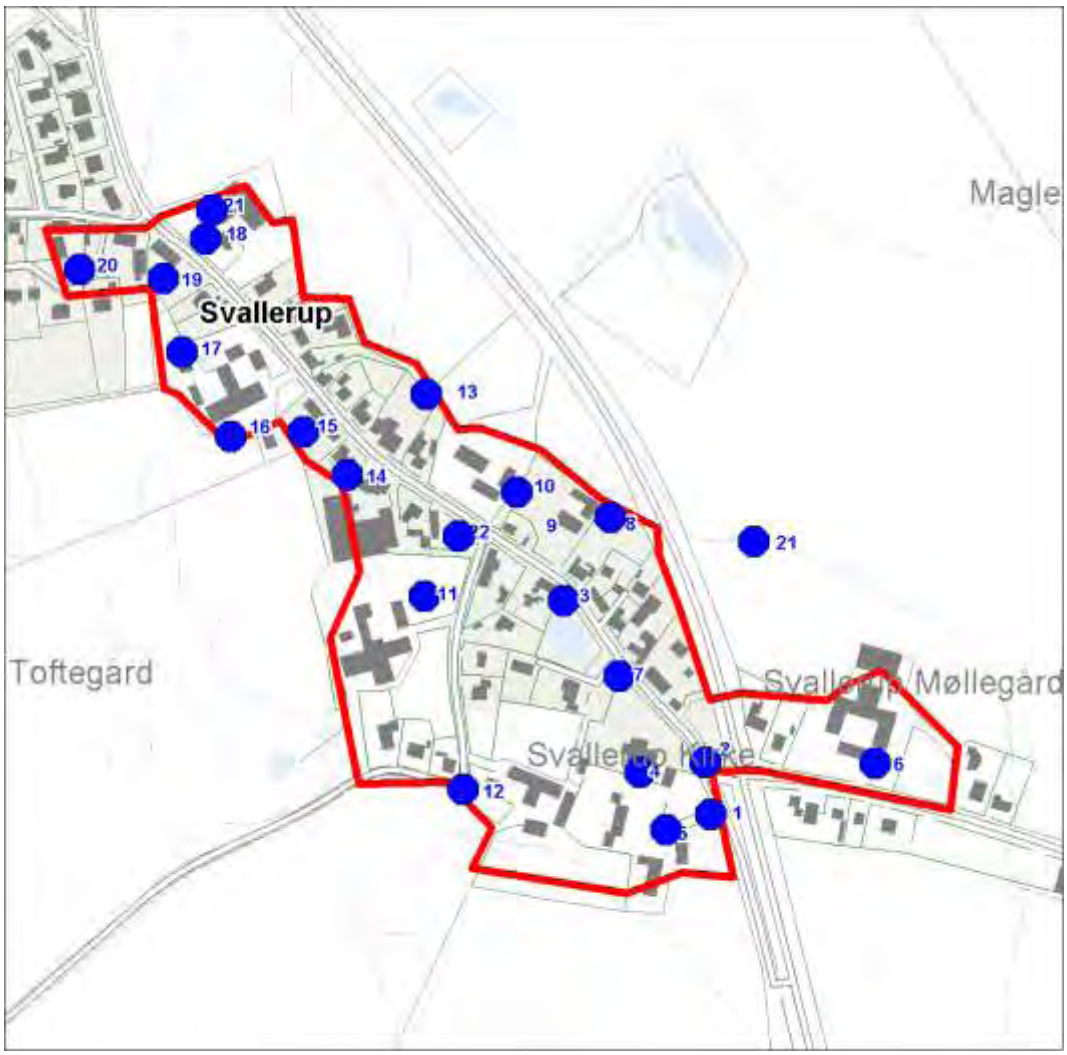

Billede 1.

Svallerups middelalderlige kirke og kirkelade østligt i landsbyen, fra øst.

Billede 2.

Den fredede, senmiddeladerlige kirkelade på kirkegården, fra vest.

Billede 3.

Svallerup kirke bag gadekæret midt i den gamle del af landsbyen, fra nordvest.

Billede 4.

Præstegårdens beboelsesbygning, fra øst.

Billede 5.

Præstegårdens udbygninger, fra øst.

Billede 6.

Møllegården med stuehus fra 1862 i den østlige del af landsbyen (møllen nedlagt), fra syd.

Billede 7.

Nedlagt købmandshandel ved kirken, fra øst.

Billede 8.

Landsbyens tidligere smedie over for kirken, fra syd.

Billede 9.

Den ene af landsbyens to tidligere skoler, fra syd.

Billede 10.

Lille gulstens gadehus med fine detaljer og træveranda, fra syd.

Billede 11.

Stuehus og have til Toftegård vestligt i landsbyen, fra øst.

Billede 12.

Lille villa i den sydlige udkant af landsbyen, fra syd.

Billede 13.

Langt beboelseshus på hovedgaden, fra syd.

Billede 14.

Tidligere detailhandel ved hovedgaden, fra nord.

Billede 15.

Smuk, enkel bolig bag klippet hæk ved hovedgaden, fra nordøst.

Billede 16.

En af landsbyens tilbagevæ-rende gårde er blevet bilhan-del og værksted, fra nordøst.

Billede 17.

Mindre beboelse med værk-sted ved hovedgaden, fra nord.

Billede 18.

Gammel gård med nye byg-ninger, fra sydvest.

Billede 19.

Lang hvidkalket længe med flere boliger og udstyret med pyntelige murdetaljer, fra øst.

Billede 20.

Små villaer i den yderste del af byen mod nordvest, fra nordvest.

Billede 21.

Hovedgaden (Svallerup Bygade) gennem landsbyen, forbi gadekæret, fra sydøst.

Billede 22.

Den mellemste del af bygaden kantet af velklippede hække, fra sydøst.

Billede 23.

Den nordlige del af bygaden, fra nordvest.

Titel	Stationsbyen Gørlev
Tema Sted Tid	Stationsbybebyggelse Gørlev 1898-
Beskrivelse	Byens oprindelige karakter af agrar kirkelandsby (16 gårde i 1682) er i dag næsten helt fortrængt af stationsbypræget, som i dag gør byen til et sjældent harmonisk eksempel på en levende stationsby med mange velbevarede træk fra den lange udvikling. Gørlev station er anlagt 1898, da Slagelse-Værslev-banen blev etableret. Strækningen Høng-Gørlev var godsbane helt frem til o. 1990, men stationen og banen Gørlev-Værslev blev nedlagt 1971. Allerede før 1898 var der dog sket en vis bydannelse, især langs Kalundborg-vejen nord for vejgaffelen. I 1896 fandtes: farveri, bageri, købmandshandel, maskinfabrik og andelsmejeri samt (sydvest for byen) en vindmølle. Med baneanlægget opstod en vis bebyggelse øst for og omkring stationen med hotel, valgmenighedskirke, apotek m.v. Frem til 1920 lå brevsamlingsstedet i stationsbygningen, og i 1920 blev posthuset opført på Østerled. I 1912 blev sukkerfabrikken opført, som medførte yderligere vækst til stationsbyen. Langs Algade og Østerled ligger flere større klassiske stationsbybyggerier, samt mindre beboelseshuse og større villaer, hvoraf flere af disse har været beboelse for de mange arbejdere og funktionærer, der arbejdede på fabrikken.
Bærende elementer	• det gamle gadenet og den tætte, ofte sammenhængende bolig- og forretningsbebyggelse i bykernen • de betydningsfulde enkeltbygninger og samlede anlæg i bydelen mellem jernbanen og Algade som stationsbygningen, apoteket, posthuset, teknisk skole, valgmenighedskirken m.fl. • andre funktionsbygninger f.eks. smedje • villaer og mindre boliger mellem og bag forretningsstrøgene og ved indfaldsvejene

Eksisterende bevaringstiltag	• 300 m kirkebyggelinje rundt om Gørlev Kirke. • fredet fortidsminde med tilhørende 100 meter beskyttelseslinje ved kirken • Lokalplan nr. 27. For regulering af mindre byggeri i bykernen i Gørlev by • Lokalplan 28. For et område til center, boligformål og offentlige formål i Gørlev • Lokalplan nr. 47A. For et boligområde vest i Gørlev by • Lokalplan 56A - For et område ved Gørlev bytorv • Lokalplan nr. 59. For et område i Gørlev by ved Østerled/Tjørnhøjvej. • Lokalplan nr. 69. For etablering af et tankanlæg og parkeringsplads midt i Gørlev by • Lokalplan 72. For et centerområde (blandet bolig, service og erhverv) på delområde på den nedlagte sukkerfabrik • Lokalplan nr. 75 - For et område til blandet bolig, service og erhverv i Gørlev. • Lokalplan nr. 76. For et område til boligformål i Gørlev by • Kommuneplanramme G1.C01 Centerområde • Kommuneplanramme G1.B13 Boligområde • Kommuneplanramme G1.B04 Boligområde • Kommuneplanramme G1.B11 Boligområde • Kommuneplanramme G1.B09 Boligområde • Kommuneplanramme G1.B12 Boligområde • Kommuneplanramme G1.OF04 Offentlige formål • Kommuneplanramme G1.OF05 Offentlige formål
Sårbarhed/ Trusler	• større ændringer i vej- og gadeforløb • nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Gørlev Station anlagt 1898 efter etableringen af Slagelse-Værslevbanen (nu beboelse), set fra nordvest.

Billede 2.

Gørlev Station, hovedindgangen med smukke murdetaljer og fint dørparti, set fra vest.

Billede 3.

Gørlev Station, oprindeligt vindue i vestfacaden med mønstermuring og "romansk" vinduesstik, set fra vest.

Billede 4.

Det tidligere posthus (nu boliger) fra 1919-20 på Østerled, set fra sydvest.

Billede 5.

Det tidligere apotek (nu boliger) ved Østerled, opført i 1908, i røde mursten med sandstensgesimser og -relief i gavltrekanten over feltet med "Apotek" og med smukt bevarede vindue og hovedtrappe, set fra sydvest.

Billede 6.

Den tidligere tekniske skole opført omkring 1920 med velbevarede, karakteristiske, tyndsprossede vinduer, set fra syd.

Billede 7.

Den tidligere valgmenighedskirke "Bethania" fra 1898 på Sdr. Allé, set fra vest.

Billede 8.

Biografbygningen på nordsiden af Østerled, set fra syd.

Billede 9.

Gørlevs middelalderlige sognekirke i den sydlige udkant af den gamle landsby, set fra sydvest. To runesten fra vikingetiden pryder i dag våbenhuset i Gørlev Kirke. Den mindste af runestenene er dateret til den tidlige del af 800-tallet og den anden til slutningen af 900-tallet. Runestenen blev fundet i forbindelse med en renovering i 1921.

Billede 10.

Den gamle smedje på hjørnet af Algade og Smedeparken fra 1900, set fra syd.

Billede 11.

Smedjens østfacade mod Smedeparken med bevarede rundbuede vinduer.

Billede 12.

Bygård, "Dyrlægegården" i Algade i klassicistisk stil, fra slutningen af 1800-årene, set fra syd.

Billede 13.

Gårdrummet til "Dyrlægegården", med bindingsværkslænger og fint grundmuret tømrerværksted bagest, set fra vest.

Billede 14.

Solid toetagers byejendom på Østerleds nordside med spor af butiksparti, set fra syd.

Billede 15.

Hjørneejendommen Algade 10, fra ca. 1900, opført med udstillingsvinduer med cementindfatninger og "kvader-"udsmykning på det skråt placerede hjørneparti, set fra vest.

Billede 16.

Små villaer på en af de små gader (Duemosevej) på sydsiden af Algade, set fra nord.

Billede 17.

Den centrale del af Algade med ny husrække, der er forsøgt tilpasset de gamle huse, set fra vest.

Billede 18.

Stort stationsbyhus på Kirkevangen med cementpudset hjørnetårn og sandstensbånd, set fra sydvest.

Billede 19.

Tidligere villa, opført ca. 1912 af ejeren af den jord, som solgtes til sukkerfabrikken, nu del af rådhuset, set fra vest.

Billede 20.

De harmoniske små byggeforeningshuse fra 1920'erne og 30'erne på Solager nord for ejendommene ud til Østerled, set fra sydvest.

Billede 21.

Klassisk villa i "Bedre Byggeskik" på Tjørnhøjsvej, set fra øst.

Titel	Halvøen Reersø
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Reersø nævnes i Kong Valdemars Jordebog omkring 1230 som en ø med "hus, dådyr og rådyr". Den bestod oprindelig af et antal holme, som efterhånden er vokset sammen ved lavtliggende engarealer til en ø, ligesom materialevandring langs kysten allerede i 1600-årene havde skabt en landtange mellem Reersø og Hals på fastlandet. Her går den eneste adgangsvej til halvøen, men tidligere brugte man også en ebbevej gennem Vejlen. Øen skal tidligere have været skovdækket (jf. jagtdyrene i 1230), og beboerne har nydt fritagelse fra forskellige kgl. afgifter og tiende under henvisning til, at de var "fattige fiskerbønder". Iflg. sagnet skyldtes skattefriheden, at Reersøboerne havde reddet dronning Margrete fra et skibbrud, hvorefter dronningen "kvitterede" med afgiftsfritagelse. På den vestlige del af halvøen blev i begyndelsen af 1960'erne opført et antal store telemaster og en radiostation. På de tidligere græsningsarealer nordligt på halvøen er nu en større sommerhusbebyggelse (uden for afgrænsningen), men de resterende eng- og strandengsarealer på halvøen og den ejerlavet tilhørende yderste del af Hals græsses fortsat i et vist omfang ligesom områderne omkring Flasken ved Halleby Å's udløb. Ejerlavsgrænsen på Hals ses endnu sine steder markeret med en stensætning som hegn for kreaturerne. Ved indkørslen til Reersø står en mindesten for forfatteren Thorkild Gravlund, der i sit forfatterskab (på sjællandsk) beskriver livet på Reersø.
Bærende elementer	• Halvøens bølgende agerland uden udflyttede gårde og husmandssteder • Den tætte, afgrænsede bebyggelse i landsbyen og langs vvejen mod havnen • Strandengene omkring Vejlen og Flasken og på Skifterne • Resterne af stendiget, der afgrænser strandengene fra Hals
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Reersø Vejle, Skifterne, Flasken og det yderste af Hals er fredet efter naturbeskyttelsesloven • Der befinder sig fire fredede fortidsminder (stenkammer og to dyssekamre) med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer i kulturmiljøet: to syd for byen, et på nordvestsiden af halvøen og et syd for Flasken • Lokalplan nr. 31—For Reersø By • § 3 beskyttede naturtyper (overdrev, kultureng, strandeng, eng, vandhuller, sø, strandoverdrev, strandsump, strandsø) samt vandløb i kulturmiljøet • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Reersø Kirke • meget få sten– og jorddiger

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Bebyggelse uden for den afgrænsede landsby • Tilplantning og tilgroning på de ubebyggede arealer • Manglende afgrænsning eller for lavt græsningstryk af strandengene • Ændring af vejstrukturen og af belægning. Opstilling af vejudstyr mv.
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Strandengene ved Flasken, hvor Halleby Å løber ud i Storebælt, fra syd.

Billede 2.

Rester af stengærdet ved Gnibe Led, der markerer grænsen mellem Vinde Helsinges jorder på Hals og strandengene på Skiften, der hører til Reersø, fra øst.

Billede 3.

De græssede strandenge på Skiften med Reersø by i horisonten, fra nordøst.

Billede 4.

Strandgårdens runde, strå-tækte kampestensfårehus fra ca. 1907 på strandoverdrevet ned mod Vejlen nord for landsbyen, fra syd.

Billede 5.

Landsbyen Reersø set hen over strandengsbræmmen på vestsiden af Vejlen, fra nord-øst.

Billede 6.

Halvøens bølgede agerland med radiomaster fra 1960-erne sydvest for landsbyen, fra nordøst.

Billede 7.

Mindesten over forfatteren Thorkild Gravlund, som skrev og virkede på Reersø, bl. a. oprettede han museet, fra øst.

Titel	Landsbyen Reersø
Tema Sted Tid	 Vestsjælland 1600-
Beskrivelse	Den store landsby er usædvanlig med sine mange store, tætliggende bindingsværksgårde (16 gårde i 1682) i et uregelmæssigt gadeforløb med åbne pladser og smalle smøger mellem gårdene. Landsbyen fremtræder som en sjællandsk landsby før landboreformerne, og der er da heller ikke sket den sædvanlige udflytning af en del af gårdene fra landsbyen. Dette skyldes bl. a. at landsbyens gårdmænd i 1801 købte landsbyens jord under ét af Helsingegård. Først i 1822 udskiftedes halvdelen af gårdene af landsbyfællesskabet og så sent som i 1862 de resterende gårde. Udskiftningen blev foretaget, så gårdene fik deres jorder på op til 9 forskellige steder, hvorved en udflytning ikke blev hensigtsmæssig. I 1914 omdannedes fiskerbøndernes landingsplads til en egentlig fiskerihavn, hvorved en vis erhvervsspecialisering i hhv. landbrug og fiskeri opstod. Langs vejen til havnen opstod en bebyggelse af småvillaer til fiskeriets folk.
Bærende elementer	• Den tætte bebyggelse af gårde og huse, overvejende i bindingsværk, omkring et net af krogede gader og smøger i den centrale del af landsbyen • Bebyggelsen af overvejende villaer i røde sten fra de første årtier af 1900-årene langs Strandvejen mod havnen • Havnen med bassin, moler, slæbested og stranden med optrukne småbåde samt havnens fiskerirelaterede bygninger
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • 4 gårde (Skansevej 10, Mortensgård, Strandvejen 38 og Hans Petersens gård) samt museets bygning er bygningsfredede • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Reersø Kirke • Et område er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Reersø Kirke • Lokalplan nr. 40—Bevaringsplan—For Reersø By • Lokalplan nr. 31—For Reersø By • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær og vandhul)

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Ændringer i gadestrukturen • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse • Bebyggelse og tilgroning eller tilplantning på ubebyggede arealer mellem og bag gårde og huse, bag husrækken mod havnen og omkring denne • Udbygning langs randen af byens gamle del, som slører indtrykket af kompakt, gammel uudflyttet landsby • Turisme– og sommerhusbebyggelser, byudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggelse og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen
Kort 1. Kortet viser områdets udstrækning	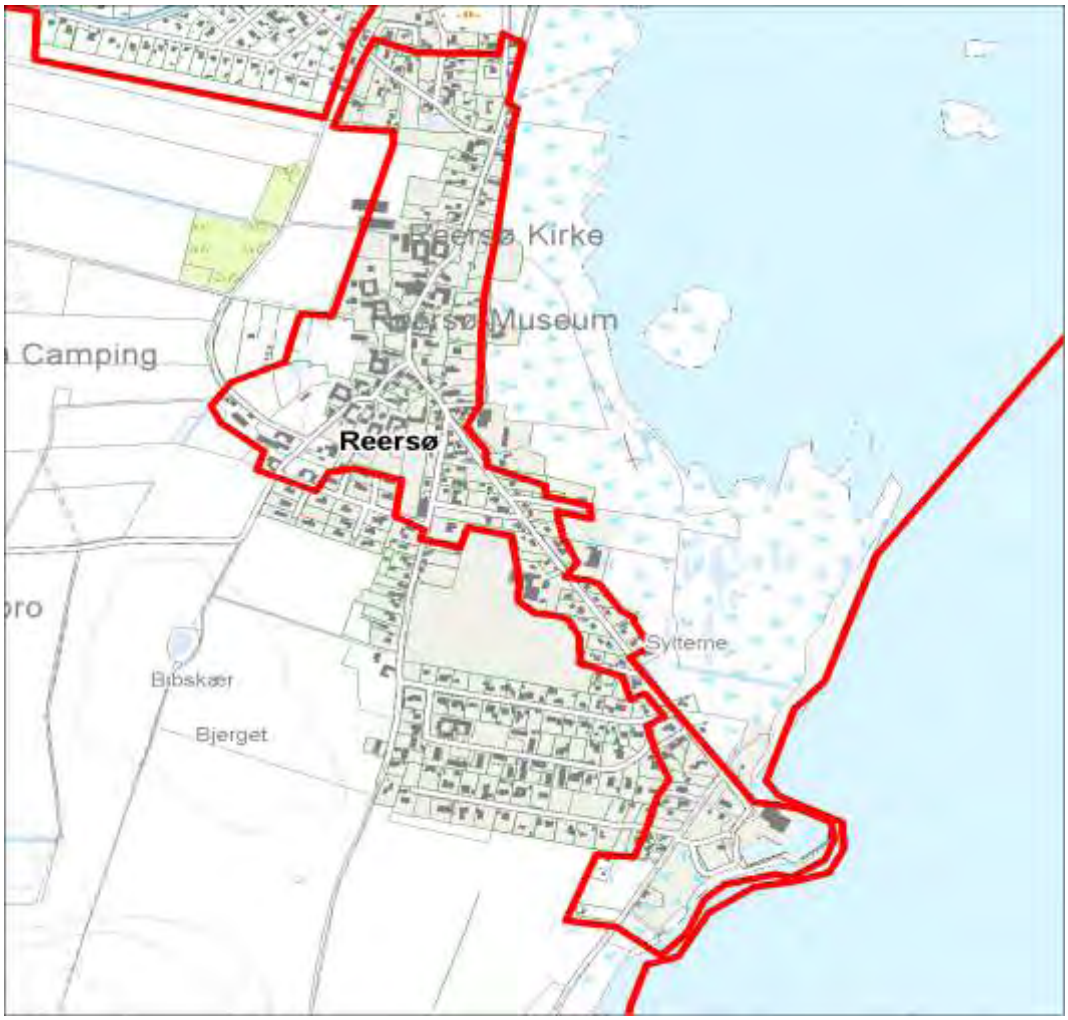

Kort 2.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

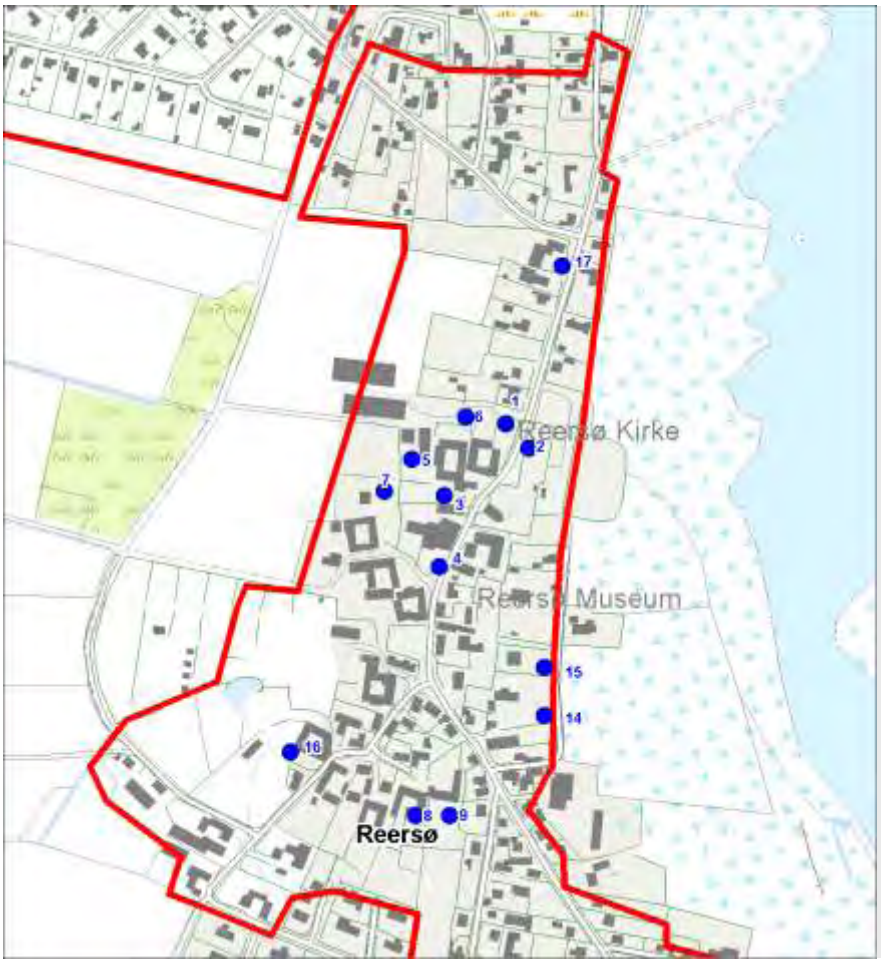

Kort 2.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

Billede 1.

Den lille kirke fra 1903-4 på østskrænten nordøstligt i landsbyen, fra nord.

Billede 2.

Mindesten nord for kirkegården over øens erhvervelse af selveje til jorden i 1801, fra vest.

Billede 3.

Den store krogård midt i landsbyen, fra syd.

Billede 4.

Smedien med bolig midt i landsbyen over for kroen, fra nordvest.

Billede 5.

Den nordligste af landsbyens store firelængede gårde i bindingsværk (her overkalket) med stråtag. Gården er bygningsfredet, stuehuset og portfløjen er fra 1750-60, vest- og nordlængen yngre, fra syd.

Billede 6.

Gårdene ligger tæt i den uudflyttede landsby, der er kun en smal smøge mellem de to nordligste gårde, fra syd.

Billede 7.

Tætliggende bindingsværksgårde i bymidten, den fjerneste (Strandvejen 52) er bygningsfredet, fra nordvest.

Billede 8.

Lille velbevaret gadehus ved forten i den sydlige del af den gamle landsby, fra syd.

Billede 9.

Den fredede, (nu) trelængede bindingsværksgård, Mortensgård, i den sydøstlige del af den gamle landsby, fra vest.

Billede 10.

Slæbestedet i den lille fiskerihavn fra 1914, fra sydøst.

Billede 11.

Fiskerihavnen med akvakulturvirksomheden Musholm A/S i baggrunden, fra sydvest.

Billede 12.

Lille grundmuret bygning ved den gamle landingsplads ved havnen, fra syd.

Billede 13.

De fine villaer, de fleste i blank mur, langs Strandvejen mellem havnen og byen, fra sydøst.

Billede 14.

Hvor bygaden (Strandvejen) bliver til vejen mod havnen, fra nord.

Billede 15.

Villa på hjørnet af Strandvejen og den tidligere forte (Skansevej), fra sydøst.

Billede 16.

Den meget tætte bykerne i den gamle landsby, den fredede museumsbygning fra 1700-årene til venstre, fra syd.

Billede 17.

Skolebygning i den nordlige del af landsbyen, fra øst.

Titel	Landsbyen Kirke Helsinge
Tema Sted Tid	 1600-
Beskrivelse	Landsbyen er et godt eksempel på en agrar kirkelandsby, som efterhånden har fået et stærkt stationsbypræg, skønt byen ikke har station. Der er endnu enkelte gårde i landsbyen (27 gårde i 1688), men de fleste er flyttet ud i det store ejerlav. Byen rummer desuden en udbygning med små bebeboelseshuse fra ca. 1900 -1914, især langs landevejen, hvor også brugsforening og forsamlingshus er placeret, dels en omfattende villabebyggelse fra 1920 og fremefter, der også strækker sig langs vejen til Gørlev, og som formentlig er opstået som følge af sukkerfabrikkens etablering i 1912-13. Parcelhusudbygningen fra 1960'erne og fremad er hovedsagelig placeret syd for byen (uden for afgrænsningen), hvis ældre lag og udviklingsfaser endnu kan erkendes ret klart. Byen rummer en del karaktergivende træer.
Bærende elementer	• Det gamle, let krogede landevejsforløb gennem byen, Søndergade og Helsingevej • Den gamle del af bebyggelsen omkring kirken og præstegården • Bybebyggelsen langs landevejen vest og nord for den gamle bydel • Mejeribygningerne og de få tilbageblevne gårde i udkanten • De små villaer langs Østergade, Vestergade og Nørregade og de større villaer langs den nordligste (Helsingevej) og sydligste (Søndergade) del af det gamle landevejsforløb gennem byen
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Lokalplan nr. 30—For Kirke Helsinge By • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Kirke Helsinge Kirke • Et område er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Kirke Helsinges kirke

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Større ændringer i vej– og gadeforløb samt i den karaktergivende beplantningsstruktur • Nedrivning eller om-, til og nybygning af og ved huse og gårde, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	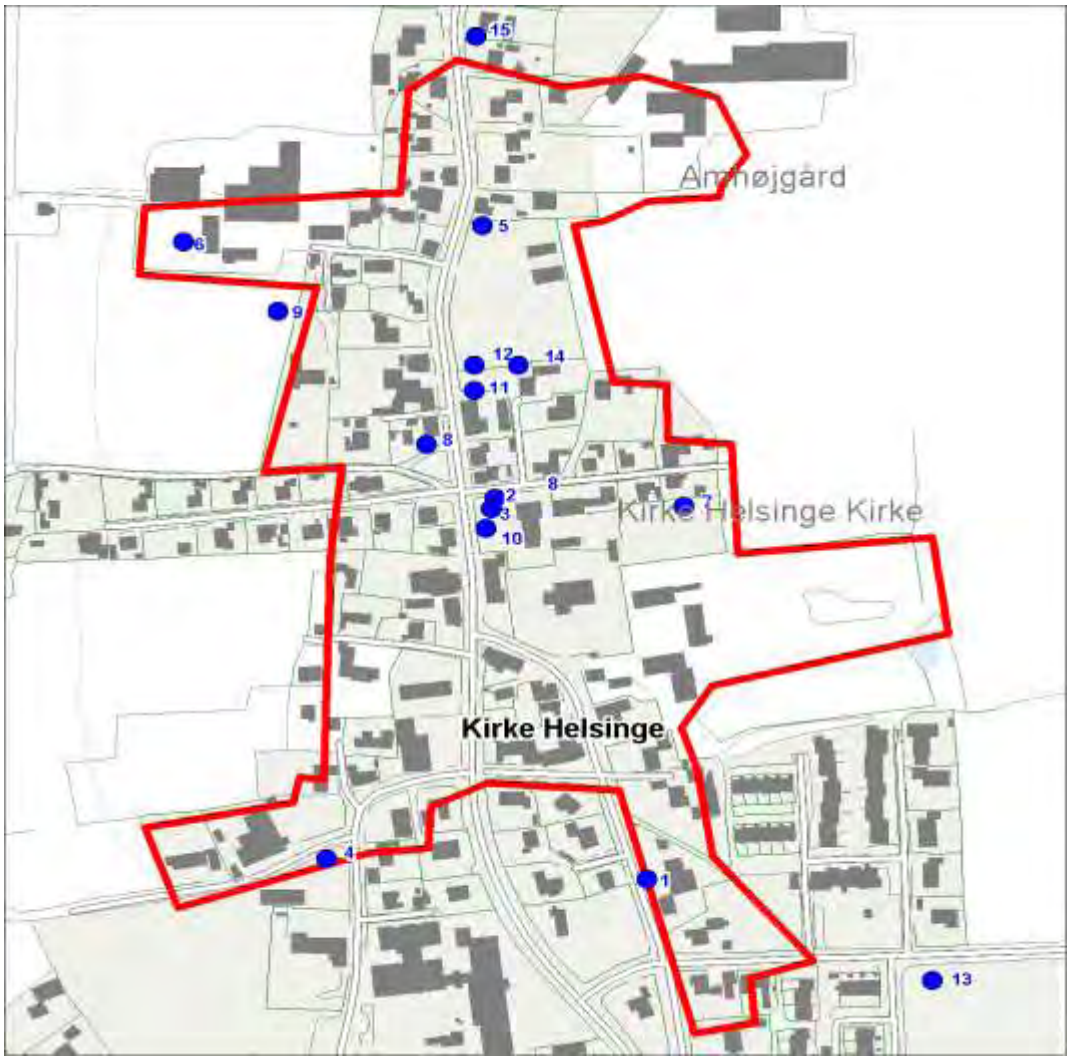

Billede 1.

Den store middelalderlige sognekirke dominerer den gamle del af landsbyen, fra syd.

Billede 2.

Landsbyens nu nedlagte skole, oprindelig fra 1908 med senere ombygninger, er nabo til kirken, fra vest.

Billede 3.

Byens forsamlingshus ligger over for kirken, fra vest.

Billede 4.

Det nedlagte andelsmejeri er opført i den sydvestlige udkant af byen, fra sydøst.

Billede 5.

Lægeboligen med staldbygning ligger i sin store have nord for bymidten, fra vest.

Billede 6.

En af de få tilbageblevne gårde i byen, Dragedyssegård, i den nordlige udkant, fra øst.

Billede 7.

Ældre bebyggelse af små villaer på de tværgående gader Østergade og Vestergade, fra øst.

Billede 8.

Lille gulstenshus fra 1915 på hjørnet af Østergade og Helsingevej, fra sydvest.

Billede 9.

Små, hvidkalkede beboelseshuse i Nørregade bag bygaden, fra nord.

Billede 10.

Bebyggelsen af overvejende lave længehuse langs bygaden (Helsingevej), fra syd.

Billede 11.

Rækken af fine, enkle gadehuse på vestsiden af bygaden nord for anlægget, fra sydøst.

Billede 12.

Mindesten rejst for en af byens sønner i det lille anlæg på hjørnet af Vestergade og Helsingevej, fra øst.

Billede 13.

Solid rødstensvilla i den sydligste del af landsbyen, fra vest.

Billede 14.

Hvidkalket villa nord for husrækken i Østergade, fra sydvest.

Billede 15.

Villabebyggelse langs Helsingevejs østside i den nordligste del af byen, fra sydvest.

Titel	Ladepladsen Mullerup Havn
Tema Sted Tid	 1800-
Beskrivelse	Det store kornmagasin (genopført som kro efter brand i 1995), et af oprindelig 2, står som et ydre udtryk for den spekulationsprægede kornsalgsperiode i dansk landbrug ca. 1830-60 med stor eksport af kornvarer. De to magasiner blev i denne periode bygget af to konkurrerende købmænd i hhv. Slagelse og Kalundborg. Havnen havde især betydning for Slagelse, som ejede anlægget med lodseri og toldstation fra 1904. Bygningerne findes nord for den gamle tilkørsel til havnen, ligeledes findes bygninger fra en skibsproviantering og et kalkbrænderi stadig. Gørlev Sukkerfabrik ejede havnen fra ca. 1930 til ca. 1960. I 1980´erne etableredes et værft for motorbåde, værftet er siden lukket og har efterladt en stor betonhal. Havnen fungerer nu som lystbådehavn.
Bærende elementer	• Havnebassin med slæbested og moler • Bygninger med tilknytning til havnen og dens aktiviteter som pakhus, toldassistentbolig, lodshus m.fl.
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • lokalplan nr. 91—For feriecenter ved Mullerup Havn • § 3 beskyttere naturtyper (overdrev og strandoverdrev)

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Udvidelse af havnen og ændring af karakteren af brugshavn/ladeplads • Bebyggelse ud over den havnerelaterede og husrækken langs den gamle adgangsvej mellem stranden og denne (Mågestien) • Tilplantning eller tilgroning af de åbne arealer • Turisme– og sommerhusbebyggelser, byudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring havnen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Ladepladsen Mullerup Havn med små bygninger med tilknytning kalkbrænderiet og det (genopførte) af de oprindelig to kornpakhuse, fra sydvest.

Billede 2.

Ladepladsens havn fungerer nu mest som lystbådehavn og har fået en række fritidshuse i "havnestil" yderst mod Storebælt, fra syd.

Billede 3.

Havnens slæbested inderst i havnebassinet, fra øst.

Billede 4.

Det ene af de tidligere to store kornpakhuse er genopført efter en brand og fungerer nu som restaurant, fra sydvest.

Billede 5.

To små bygninger på havnen, der tidligere havde tilknytning til stedets kalkovne, fungerer nu som hhv. havnekontor og toilet, fra sydvest.

Billede 6.

Den tidligere toldassistentbolig med udlænger oven for havnen, fra nordvest.

Billede 7.

Lille gulkalket hus med kvadratisk grundplan og pyramidetag oven for havnen, fra vest.

Billede 8.

Lang gulkalket længe med flere arbejderboliger, formentlig tidligere tilknyttet kalkværket, fra syd.

Billede 9.

Det tidligere lodshus (med ombygninger) ved stranden syd for havnen, fra vest.

Titel	Landsbyen Mullerup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	I byen ligger stadig 4-5 af gårdene (19 gårde i 1682) på landsbyens oprindelige plads langs Mullerupvej og Toelstangsvej, men langs landevejen (Mullerupvej) er der yderligere vokset en del servicefunktioner frem, hvoraf nogle bygninger (men ikke funktionerne) endnu eksisterer: to købmænd (den ene tidligere brugsforening), smedje, skole, telefon- og telegrafstation, postkontor, bageri, kro og syd for byen Mullerup Dampmølle. Byen rummer flere steder karaktergivende beplantning i naboskel og i landsby-byafgrænsningen.
Bærende elementer	• Det gamle L-formede vejforløb gennem landsbyen og gadekæret ved Toelstangsvej • De tilbageværende gårde langs vejene • De mange mindre huse og husmandssteder mellem gårdene • Gadekæret • Skolens bygninger ved Skolebanken og Mullerup Mølles bygninger ved landevejen
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær)

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Større ændringer af det gamle vejforløb samt sløjfning af gadekæret • Nedrivning eller om-, til– og nybygning af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Nybyggeri på åbne arealer eller i landsbyens periferi, der bryder den klare afgrænsning mod det omgivende agerland, herunder fjernelse af karaktergivende beplantning
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	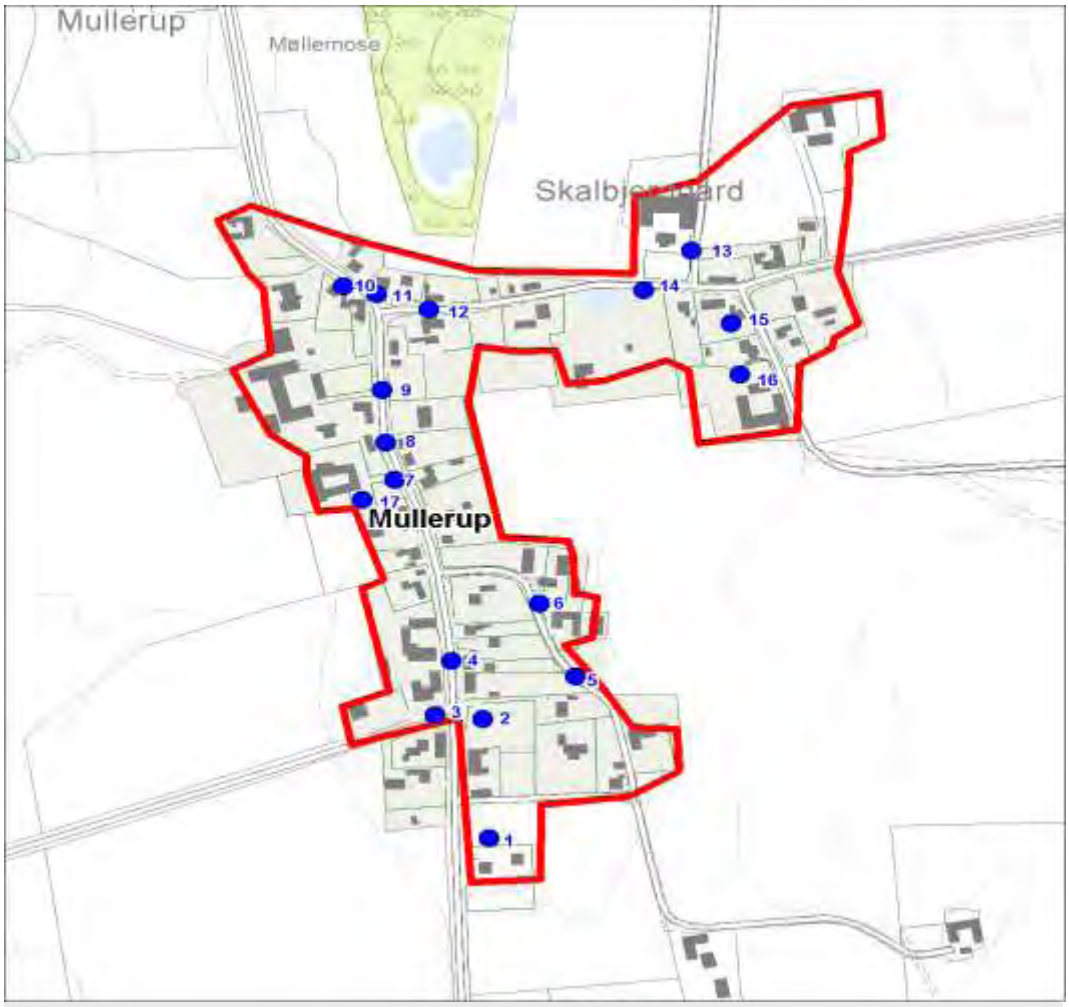

Billede 1.

Den tidligere Mullerup Mølle med møllehus og bolig, fra nord.

Billede 2.

Hvidkalket længehus (bageri?) på hjørnet over for kroen sydligst i landsbyen ved Mullerup Strandvej, fra nord-øst.

Billede 3.

Nyere hjørneejendom (tidligere postkontor?) ved Mullerup Strandvej, fra syd-vest.

Billede 4.

Trelænget, hvidkalket gård beliggende på vestsiden af bygaden (Mullerupvej), fra øst.

Billede 5.

Lille husmandssted syd for skolen på Skolebanken, fra syd.

Billede 6.

Den tidligere skole på Skolebanken østligst i byen, fra sydvest.

Billede 7.

En af de tilbageblevne gårde i byen vest for bygaden, fra øst.

Billede 8.

Den tidligere smedie midt i byen, fra sydøst.

Billede 9.

Den nordligste gård på vestsiden af bygaden, Kragedyssegård, fra øst.

Billede 10.

Små gadehuse på vestsiden af bygaden i den nordligste del af byen, fra nord.

Billede 11.

Lille hus på hjørnet af bygaden (Mullerupvej) og Toelstangsvej, tidligere missionshus?, fra syd.

Billede 12.

Tidligere butik på Toelstangsvej nær hjørnet af bygaden, fra nordvest.

Billede 13.

En af landsbyens tilbagevæ-rende gårde nordligt i byen ved Toelstangsvej, fra syd.

Billede 14.

Landsbyens gadekær ved Toelstangsvej, fra øst.

Billede 15.

Gadeforløb østligt i byen, fra øst.

Titel	Sukkerfabrikken
Tema Sted Tid	Industrialisering—fabriksbebyggelse Gørlev
Beskrivelse	Sukkerfabrik En afgørende vækstperiode for byen indtrådte med oprettelsen af Gørlev Sukkerfabrik i 1912-13, hvis bygninger med tilhørende direktørbolig (nu nedrevet) og klynge af funktionærboliger fortsat dominerer den sydøstlige del af byen. Sukkerfabrikken fik dog især stærk indflydelse på store dele af det vestsjællandske landbrug (1981: 3000 kontraktavlere af sukkerroer, dvs. ca. 1/3 af amtets landbrug), og for beskæftigelsen i området (1981: 220 ansatte, 1950: 150, i kampagnen 600). Fabrikkens placering var formentlig betinget af den eksisterende jernbane, men hertil kom det net af roebaner, som samtidig blev anlagt, og som afspejler de oprindelige interessenter i anlægget: Lerchenborg Gods (Hedvigslyst), Flinterupgård, Helsingegård, Solbjerggård samt ikke mindst Falkensteen Gods i Slagelse Kommune. Det var roebaner på over 100 km fra Lerchenborg i nord til Falkensteen i syd. Derudover anlagdes en banelinje til Mullerup Havn. Visse steder ligger banen endnu som spor i landskabet. Fabrikken blev i 1934 overtaget af De Danske Sukkerfabrikker, senere Danisco. Roebanerne blev nedlagt i 1960 og arealerne matrikulært tilbageført til de oprindelige ejere, hvilket bl.a. betyder, at der er meget få spor tilbage af dette udstrakte net af baner. Sukkerfabrikken indstillede produktionen med roekampagnen 1999. En del af de tidligere fabriksbygninger anvendes fortsat til fremstilling af flydende sukker. Fabriksbygningerne er opført i røde mursten, overvejende med jernvinduer i rundbuestil og tage beklædt med tagpap. Dertil en række hvide siloer til opbevaring af sukker. Fabrikken gennemgik kun få ændringer siden opførelsen i 1912. I 2008 blev en større del af fabriksbygningerne nedrevet, men en del af det ældste fabriksbyggeri (tidligere værksted/magasiner) står fortsat, og anvendes i dag til kontorfunktioner. Den tidligere kantine, der er opført i 70'erne anvendes i dag til motionscenter og ungdomsklub og til venstre herfor ligger den tidligere vejerbod, som i dag ligeledes er indrettet til kontorfaciliteter.
Bærende elementer	• Sukkerfabrikkens store anlæg inklusive de til fabrikken (tidligere) tilhørende boliger.

Eksisterende bevaringstiltag	• 300 m kirkebyggelinje rundt om Gørlev Kirke • Skovbyggelinje i den sydligere del af udpegningen • Kirkeomgivelser omkring Gørlev kirke • § 3 beskyttet naturtype (sø/vandbassin e.l.) • Lokalplan nr. 47A. For et boligområde vest i Gørlev by • Lokalplan nr. 94 for et boligområde vest for Slagelsevej i Gørlev • Kommuneplanramme G1.B16 Boligområde • Kommuneplanramme G1.B14 Boligområde • Kommuneplanramme G1.E05 Erhverv • Kommuneplanramme G1.E04 Erhverv • Kommuneplanramme G1.BL01 Blandet bolig og erhverv
Sårbarhed/ Trusler	Funktionærboligerne • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse Fabriksområdet • Omdannelse af fabriksanlæg med tilhørende omgivelser, så de mister deres præg af industribyggeri.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Gørlev Sukkerfabrik, anlagt 1912-13 som "Sukkerfabrikken Vestsjælland" og gradvis udbygget, fra nordvest.

Billede 2.

Den forreste bygning er tidligere sukkerlagerbygninger. Bagved stikker de karakteristiske siloer op, opført gennem 50'-60'er og 70'erne.

Billede 3.

Klyngen af 3 dobbelte funktionærboliger i nationalromantisk stil, opført til sukkerfabrikkens højere funktionærer i fabrikkens første tid, fra nordøst.

Billede 4.

Det sydøstligste af de 3 dobbelthuse, fra nord.

Billede 5.

Sukkerfabrikkens funktionærboliger, gavlkvist med imiteret bindingsværk, fra nord.

Billede 6.

Villavej (Tuborgvej) i bebyggelsen syd for sukkerfabrikken, fra øst.

Titel	Ubberup Højskole med Valgmenighedskirke
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	I 1899 oprettedes Ubberup Højskole i den tidligere fattiggård, som blev suppleret med bl. a. gymnastiksal tegnet af Th. Bindesbøl og lærerboliger af Ivar Bentsen i "Bedre Byggeskik"-stil. Udlængerne i kampesten rummede tidligere skolens landbrug. Højskolemiljøet omfattede også Valgmenighedskirken "Bethlehemskirken" i nabosognet (Kalundborg kommune), opført i 1872-73 efter tegninger af Andreas Bentsen med senere tårn af Ivar Bentsen. Hertil hører præstegård, kapellanbolig, forsamlingssal og rejsestald (opført af egnens bønder i 1870'erne). På kirkegården ligger bl.a. højskolens grundlægger og første forstander, J. Lindbæk, begravet. Højskolen og Valgmenighedskirken mm. udgør en helhed, som er udtryk for grundtvigianismens gennemslag på Kalundborgegnen.
Bærende elementer	• Højskolens gårdanlæg med de tidligere avlslænger, gårdsplads, gymnastiksal og stor have • Lærerboliger i det omgivende højskolemiljø • Kirken, kirkegården og de spredtliggende, men karakterfulde bygninger i området ved kirken • De store grønne plæner mellem bygningerne og den fine præstegårdshave • Bøgebjergs kuplede højdedrag med gravhøj og flagstang mellem højskolen og kirken samt eng– og overdrevsområdet øst for Bøgebjerg
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Ubberup Højskoles jorder er fredet som landskabsområde • Kirkebyggelinje rundt om Ubberup Valgmenighedskirke • § 3 beskyttede naturtyper (eng og kultureng) øst for kirken • Beskyttet sten– og jorddige nord og syd for kirken

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved bygningerne, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Yderligere bebyggelse, fjernelse af karaktergivende beplantning, tilplantning eller tilgroning på de åbne arealer
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	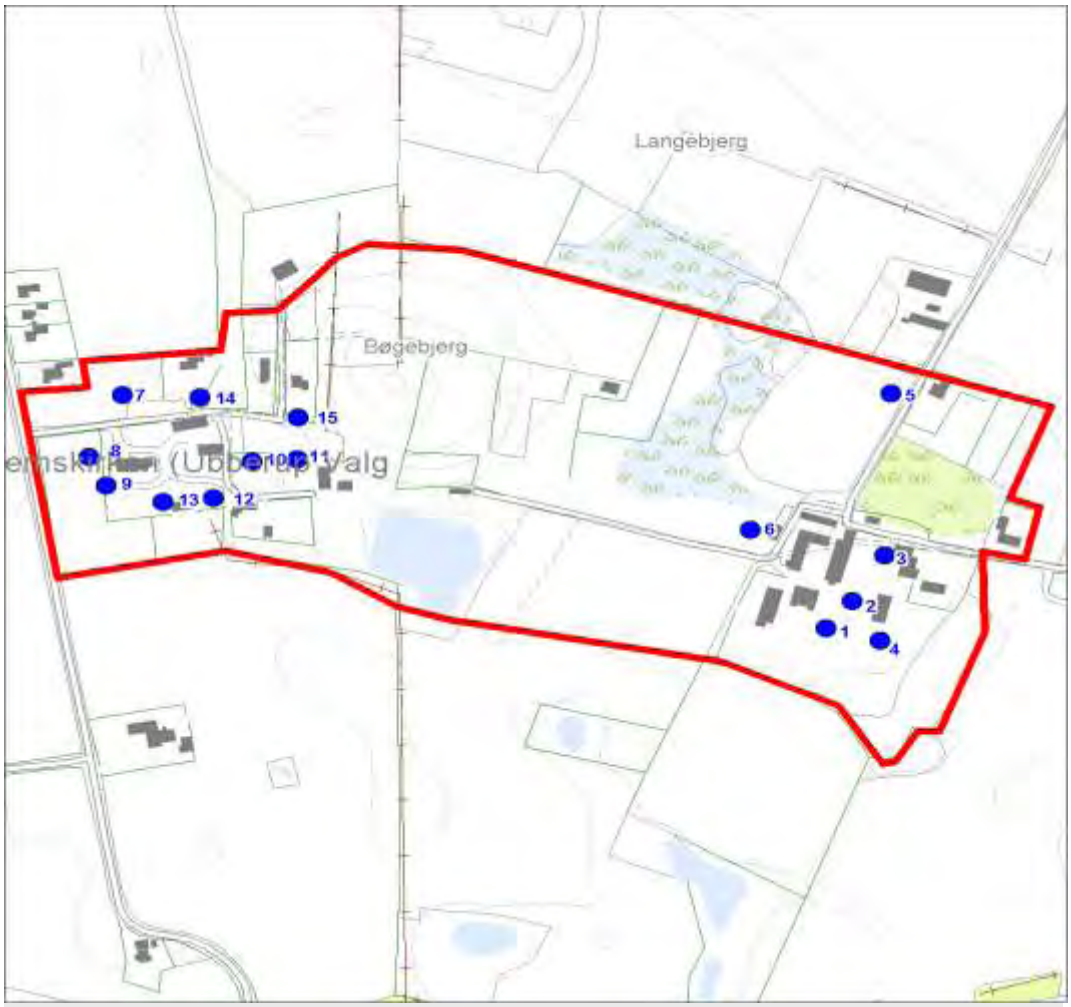

Billede 1.

Ubberup Højskole, etableret i 1899 i den tidligere fattiggård, hovedbygningen, der er blevet forhøjet med en etage, fra vest.

Billede 2.

Højskolens gymnastiksal, tegnet af Th. Bindesbøll, fra nord.

Billede 3.

Højskolens gymnastiksal, facaden mod haven, fra syd.

Billede 4.

Højskolens store, parkagtige have med tårnagtigt lysthus i hjørnet, fra nordvest.

Billede 5.

Højskolens store, parkagtige have med tårnagtigt lysthus i hjørnet, fra nordvest.

Billede 6.

Det markante højdedrag Bøgebjerg mellem højskolen og valgmenighedskirken, fra øst.

Billede 7.

Valgmenighedskirken "Bethlehemskirken" vest for højskolen. Kirken (1872-73) tegnet af Andreas Bentsen, det senere tårn af Ivar Bentsen, fra nord.

Billede 8.

Valgmenighedskirken omgivet af sin store kirkegård, fra vest.

Billede 9.

J. Lindbæk, højskolens grundlægger og første forstander, er begravet på kirkegården, fra vest.

Billede 10.

Valgmenighedskirkens præstegård, fra vest.

Billede 11.

Præstegården har en stor, romantisk have med et lille vandløb og bro, fra sydøst.

Billede 12.

Valgmenighedskirkens tidligere graverbolig mellem præstegården og kapellanboligen, fra nordvest.

Billede 13.

Valgmenighedskirkens kapellanbolig, fra vest.

Billede 14.

Valgmenighedskirkens rejsestald fra 1870-erne nordøst for kirken, fra nordvest.

Billede 15.

Valgmenighedskirken, menighedens forsamlingshus til venstre og rejsestalden til højre, set fra stien op ad Bøgebjerg, fra øst.

Titel	Landsbyen Værslev
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Lille landsby, hvor næsten alle gårde (17 gårde i 1682) er flyttet ud, men med harmonisk indpassede nyere huse i landsbymiljøet. Mange karaktergivende træer. Stor lavtliggende forte med gadekær i sydvest danner åben plads i byens midte og ligger omgivet af veje og gadehuse fra forskellige perioder, funktionsbygninger og enkelte gårde. Den sydlige del med kirke og nærmeste omgivelser med kapel og stor, herskabelig præstegård udgør en helhed med fine enkeltelementer.
Bærende elementer	• Den åbne forte kranset af huse, villaer og enkelte gårde • Kirken og den imposante præstegård • Gadekæret i sit lille anlæg ved kirkemuren • Brugsbygningen med lagerbygning • Den herregårdslignende Aldersro med sine store, parklignende have på højdedraget over byen
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Lokalplan nr. 5.2—Boligområde vest for Værslev Kirke • To områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Værslev Kirke • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Værslev Kirke • Fredet fortidsminde med tilhørende 100 meter beskyttelseslinje sydøst for Aldersro • Forten er registreret som § 3 beskyttet natur (eng) • Beskyttet sten– og jorddige i den nordvestlige afgrænsning af kulturmiljøet

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Erhvers– og byudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nyværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Nybyggeri, tilplantning, fjernelse af karaktergivende beplantning eller tilgroning på den centrale forte og på agerarealerne omkring den klart afgrænsede landsby
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	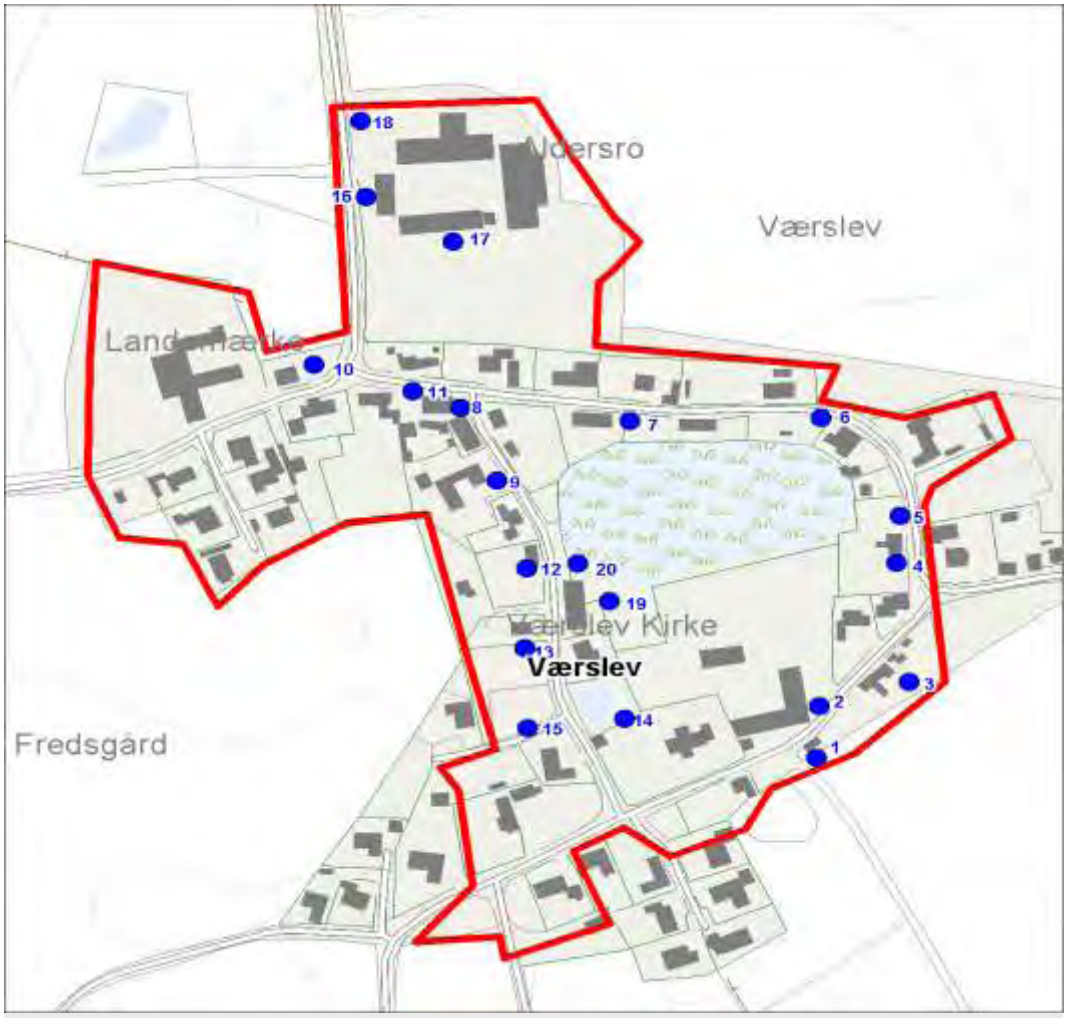

Billede 1.

Værslevs middelalderlige sognekirke og præstegårdens portfløj, fra sydøst.

Billede 2.

Præstegårdens herskabelige beboelsesfløj, fra syd.

Billede 3.

Den store præstegård, fra øst.

Billede 4.

Imposant villa i "Bedre Byggeskik"-stil på hjørnet af Værslev Bygade og Værslevvej, fra syd.

Billede 5.

Ombygget frugtpakhus mellem villa og frugtplantage ved Værslevvej, fra vest.

Billede 6.

Den nordlige del af Værslev Bygade, fra øst.

Billede 7.

Tidligere smedie ved den nordlige del af bygaden, fra vest.

Billede 8.

Den tidligere Værslev Brugsforening på hjørnet af bygaden og Langemosevej, fra nordvest.

Billede 9.

Den tidligere brugs' lagerbygning, fra nord.

Billede 10.

Den vestligste af de få tilbageblevne gårde i byen, fra øst.

Billede 11.

Den nordlige del af bygaden, fra vest.

Billede 12.

Håndværkervilla med bagvedliggende værksted ved den vestlige del af bygaden, fra øst.

Billede 13.

Gadekæret i hjørnet mellem kirkegården og præstegårds-haven, fra vest.

Billede 14.

Mindesten ved gadekæret, fra vest.

Billede 15.

Stuehuset fra den sydvest-ligste gård i byen, fra øst.

Billede 16.

Den smukke hovedbygning i "Bedre Byggeskik" til den store proprietærgård, Aldersro, i byens nordlige udkant, fra nordvest.

Billede 17.

Den søjleindrammede indkørsel til gårdspladsen på Aldersro, fra vest.

Billede 18.

Aldersro med udlænger i gule sten og kamp fra slutningen af 1800-årene, fra nordvest.

Billede 19.

Den sydlige del af den store, fugtige forte i landsbyens midte, fra nordvest.

Billede 20.

Den nordlige del af den store, fugtige forte i byens midte, fra vest.

Titel	Hovedgården Saltofte
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Gården, der ligger midt i sit ejerlav, var i middelalderen en hovedgård, men i 1682 blot en større enestegård. Den har i lange perioder ligget under Vesterbygård, men har også været tilknyttet Lerchenborg. I 1845 blev den genoprettet som avlsgård under Vesterbygård, hvorfra den solgtes i 1913. Hovedbygningen er en trefløjet bindingsværksbygning i 1 stokværk fra 1844 med samtidige avlsbygninger bevaret, heraf er en af længerne i træ. Bygningerne indgår i et fint samspil med have og skov.
Bærende elementer	• Det samlede hovedgårdsanlæg med hvide mure og røde tage beliggende alene imellem agre og skov • De små, røde godshuse spredt ved vejene på godsets område • De store herregårdsmarker omgivet af diger med gamle bevoksninger • Den velafgrænsede Saltofte Skov og dens karakter af ældre løvskov
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Flere beskyttede sten– og jorddiger på agerjorden, langs Saltofte Skov og i ejerlavsgrænsen • To fredede fortidsminder med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer i den sydligste del af kulturmiljøet

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Nybyggeri, tilplantning eller tilgroning på agerjorden • Udskiftning af løvskovsarealer med skovbryn til agerjorden med nåle-skov
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	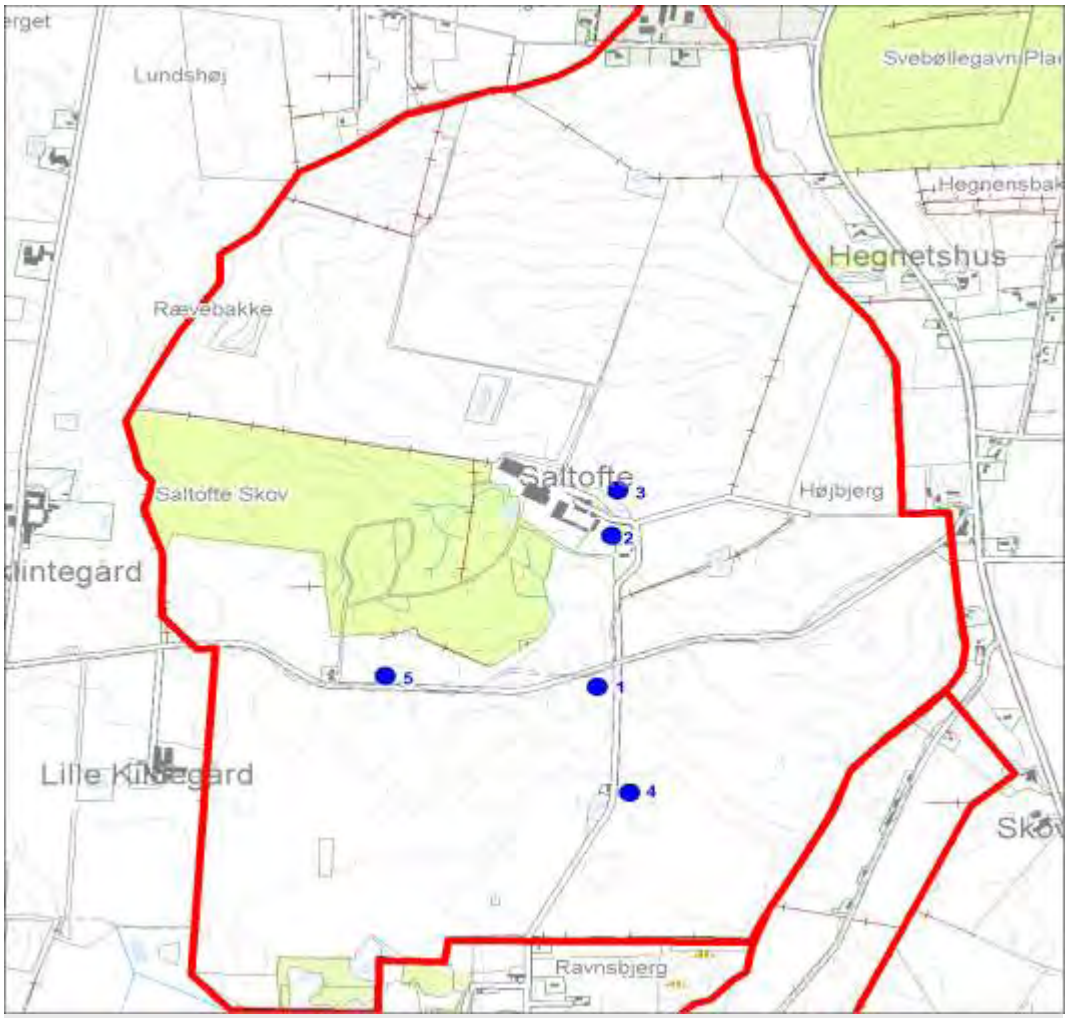

Billede 1.

Hovedgården Saltofte midt i sit let kuperede ejerlav, fra syd.

Billede 2.

Saltoftes hovedbygning i bindingsværk fra 1844, fra øst.

Billede 3.

Saltoftes smukt brolagte gårdsplads med fin teglhængt udlænge i træ, fra nordøst.

Billede 4.

Lille godshus på den sydlige del af Saltoftes jorder, fra nord.

Billede 5.

To af Saltoftes rødmalede landarbejderboliger ved Saltoftevej, fra øst.

Titel	Hovedgården Vesterbygård
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Oprindelig en middelalderlig hovedgård, som i sin lange historie har været både bispegods, krongods og adelsgods. I 1719 blev gårdens jorder udvidet med 4 nedlagte gårde i Vesterby og nabogården Saltofte. Fra 1750 til 1843 lå gården under Lerchenborg, men blev atter solgt fra. Hovedbygningen i sen-empire er opført 1844-46 i én etage med tegltag. I parken lysthus og voldgrave, som også fremgår af kort fra 1800-tallet, og i området i øvrigt alleer, godshuse, smedje, store herregårdsmarker og hovedgårdsdiger, der omslutter størstedelen af jorderne.
Bærende elementer	• Det storslåede hovedgårdsanlæg med hovedbygning, avlsgård, brolagt gårdsplads og kørearealer, samt stor, delvis muromkranset park med voldgrave og firesidet herregårdsplads(?), alléer og lysthus • Små landarbejderhuse og smedjen med dam og bolig • Store herregårdsmarker omgivet af diger og gamle, levende hegn og de velafgrænsede skove
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Flere beskyttede sten– og jorddiger på agerjorden, rundt om det meste af Stumpeskov, på vestsiden af Askeskov og i langs det meste af ejerlavsgrænsen • Voldgravene er registreret som § 3 beskyttede naturtyper (søer) og vandløb • To fredede fortidsminder med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer i Stumpeskov nord for hovedgården

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Nybyggeri, tilplantning, fjernelse af levende hegn og karaktergivende beplantning og tilgroning på agerjorderne og i parkområdet
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	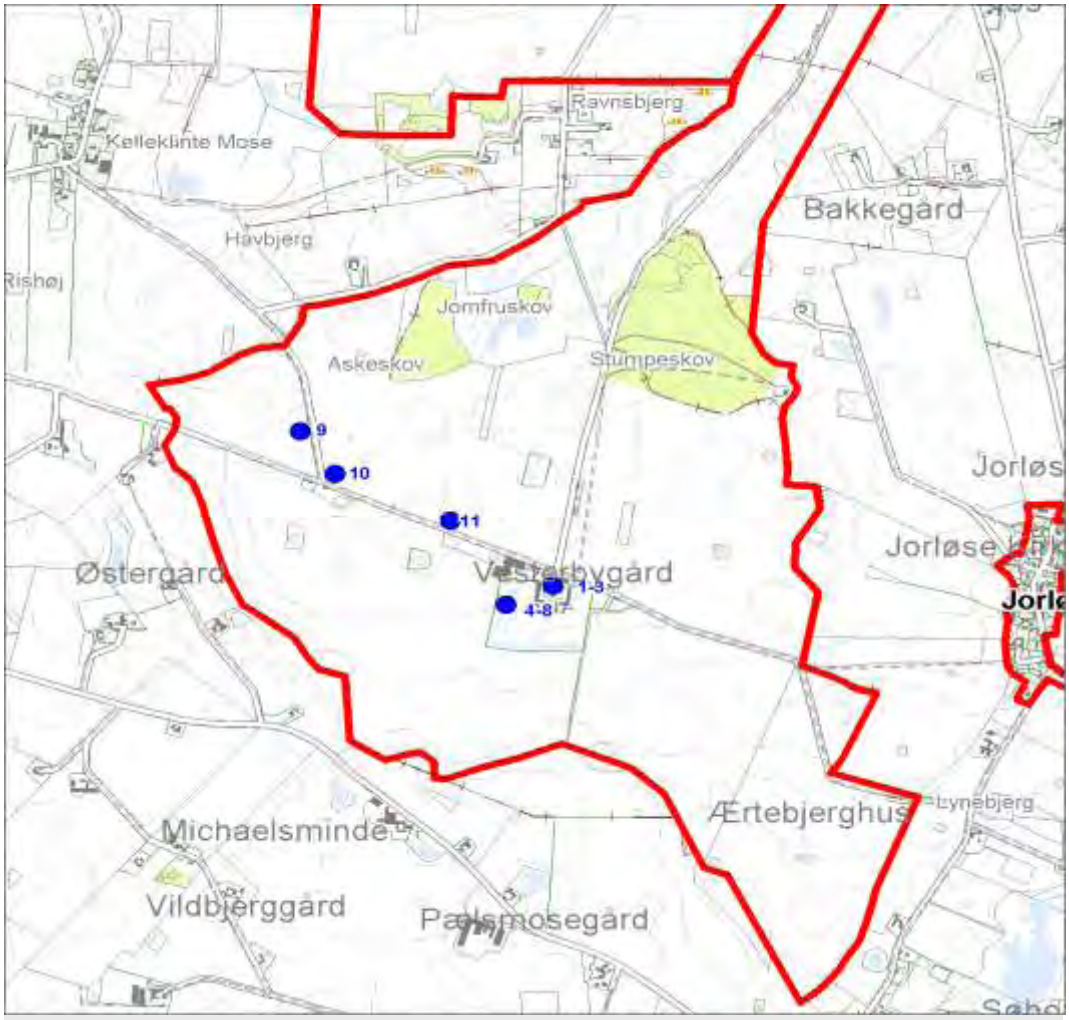

Billede 2.

Den lange portfløj, der udgør nordlængen i Vesterbygårds gårdsanlæg, fra nordvest.

Billede 3.

Vesterbygårds enkle empire-hovedbygning fra 1844-46, fra nord.

Billede 4.

Den vestlige del af Vesterbygårds avlsbygninger bærer årstallet 1904, fra nord.

Billede 9.

Et stykke vest for hovedbygningen ligger gårdens smedie og smedens hus ved en lille dam, fra nord.

Billede 10.

Den fine, grundmurede smedie fra 1903 har en række ringe siddende i muren til at fastgøre heste til, fra nordøst.

Billede 11.

To af gårdens landarbejderhuse ved vejen op til Jorløse Tved, fra sydvest.

Billede 12.

Ærtebjerghus, et tidligere ledhus ved Vesterbygårds led mod øst, fra nordvest.

Titel	Landsbyen Jorløse
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	En langstrakt, men sluttet landsby med kirken beliggende i udkanten mod nordvest. Endnu ligger en række på 5-6 uudflyttede gårde (15 gårde i 1682), hvoraf flere med bindingsværkslænger, langs bygaden. De uudflyttede gårde er placeret mellem mange ældre og nyere gadehuse, hvoraf nogle er tidligere stuehuse fra udflyttede gårde. I byen ses fortsat en del tidligere håndværkerværksteder som smedje, snedker o. lign. med bolig. Præstebolig, forsamlingshus og en tidligere skole ligger på østsiden af bygaden.
Bærende elementer	• Den gamle, let krogede bygade forbi kirken med rækken af gårde bag gadehusene • Funktionsbygninger som smedje, forsamlingshus og forretning i bymidten
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Jorløse Kirke • Fire områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Jorløse Kirke

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Erhvervs– og byudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, som ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse • Tilplantning eller tilgroning af de åbne arealer og de omgivende agerjorde
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	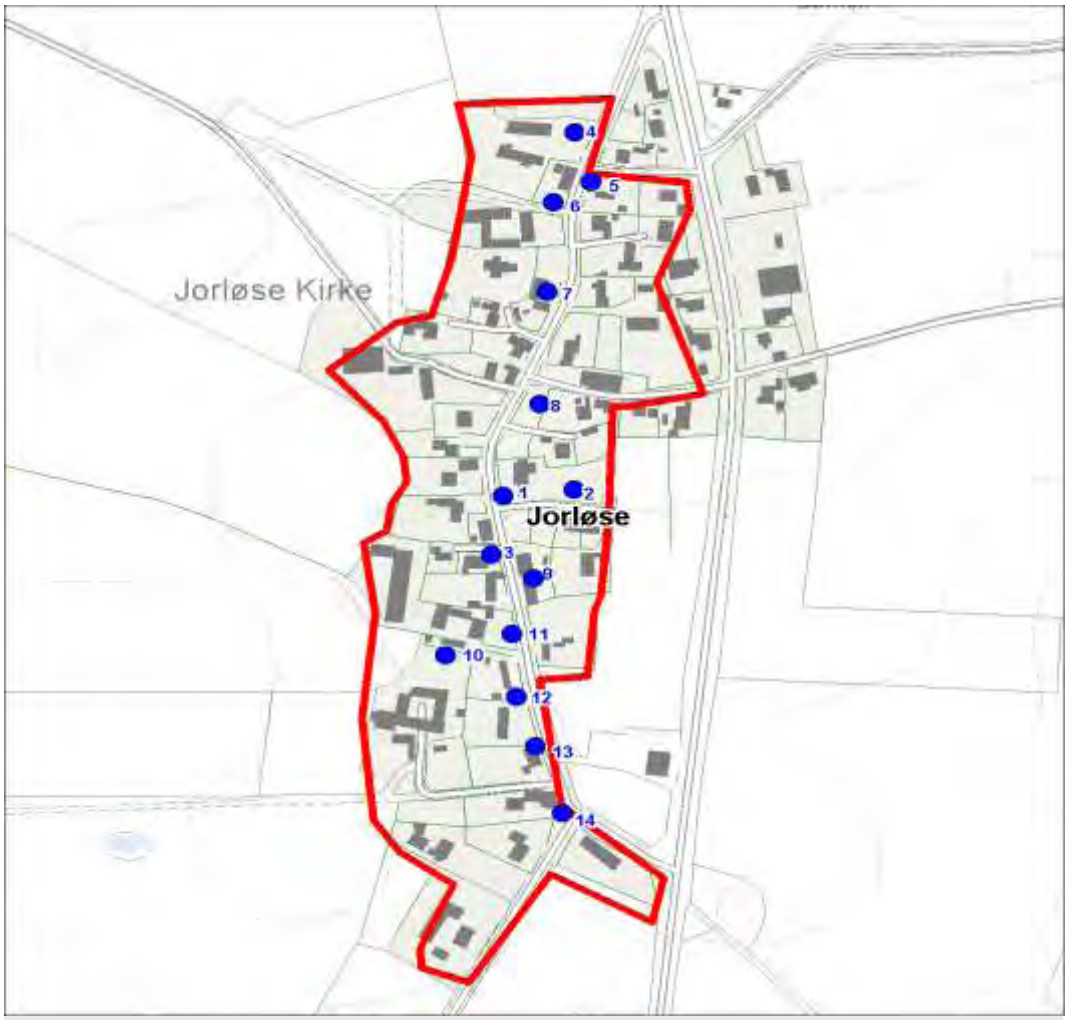

Billede 1.

Landsbyens smedje på vestsiden af forten, fra sydøst.

Billede 2.

Jorløse Forsamlingshus over for smedjen, fra vest.

Billede 3.

Den resterende del af landsbyens centrale forte er nu asfalteret og fungerer som pplads, fra vest.

Billede 4.

Den nordligste af de tilbageblevne gårde i landsbyen, fra øst.

Billede 5.

Solid "murermestervilla" fra 1930-erne nordligst i landsbyen, fra sydvest.

Billede 6.

Den nordlige del af bygaden (Jorløse Byvej), fra nord.

Billede 7.

Gård lige nord for kirken i den nordlige del af byen, fra øst.

Billede 8.

Den mellemste del af bygaden, fra nord.

Billede 9.

Villa med tidligere butiksbygning på vestsiden af bygaden midt i byen, fra sydøst.

Billede 10.

Den næstsydligste af de tibageværende gårde i landsbyen, fra øst.

Billede 11.

Den midterste del af bygaden, fra syd.

Billede 12.

Lille husmandssted på østsiden af den sydlige del af bygaden, fra syd.

Billede 13.

Stuehus fra tidligere gård på vestsiden af den sydligste del af bygaden, fra nordøst.

Billede 14.

Den sydligste del af bygaden, fra syd.

Titel	Lille Åmose
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Stort mose- og engområde på begge sider af Halleby Å fra Øresø Mølle til Tissø. Området rummer mange forskellige bevaringsinteresser. På grund af den relativt høje vandstand og begrænsede opdyrkning af de lavtliggende arealer er bevaringsforholdene for især levn af organisk materiale i mosen usædvanligt gode. Dette indebærer, at bopladslevn o. lign. fra ældre og yngre stenalder er usædvanligt velbevarede. Der er kun foretaget få arkæologiske undersøgelser i området, men resultaterne har været meget lovende. Det er derfor væsentligt, at vandstanden fortsat er høj - evt. forhøjes yderligere - og at jordbehandling undgås. I historisk tid har mosen og engene primært været anvendt til høslet og derved forsynet et stort opland, herunder flere hovedgårde, med vinterfoder og eftergræsning til husdyrene. I nyere tid har der endvidere været gravet tørv i dele af mosen, især de vestlige. Endelig har mosens trægrupper og krat leveret råmaterialer til småhåndværk og brændsel for beboerne i kanten af området. Fiskeriet i Madesø har været af en vis betydning, som kan aflæses af fiskerhuset på østbredden. Mosaikken af græssede enge, moser, tørvegrave med åbent vand og krat giver mulighed for et rigt plante- og dyreliv.
Bærende elementer	• Den store, åbne moseflade med græssende enge, krat, vandfyldte tørvegrave og grøfter • Madesøs vandflade delvis omgivet af en rand af træer og buske • Den spredte bebyggelse af små huse og husmandssteder i kanten af mosen
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (sø, eng, mose, tørvegrav og overdrev) og vandløb • Udpeget som kulturarvsareal af Kulturarvsstyrelsen, pga. det er et unikt arkæologisk reservat i international sammenhæng

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Vandstandssænkning og opdyrkning eller anden jordbehandling • Manglende græsning eller slåning af engene • Tilplantning eller tilgroning af de åbne eng– og mosearealer • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved huse og husmands-steder, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	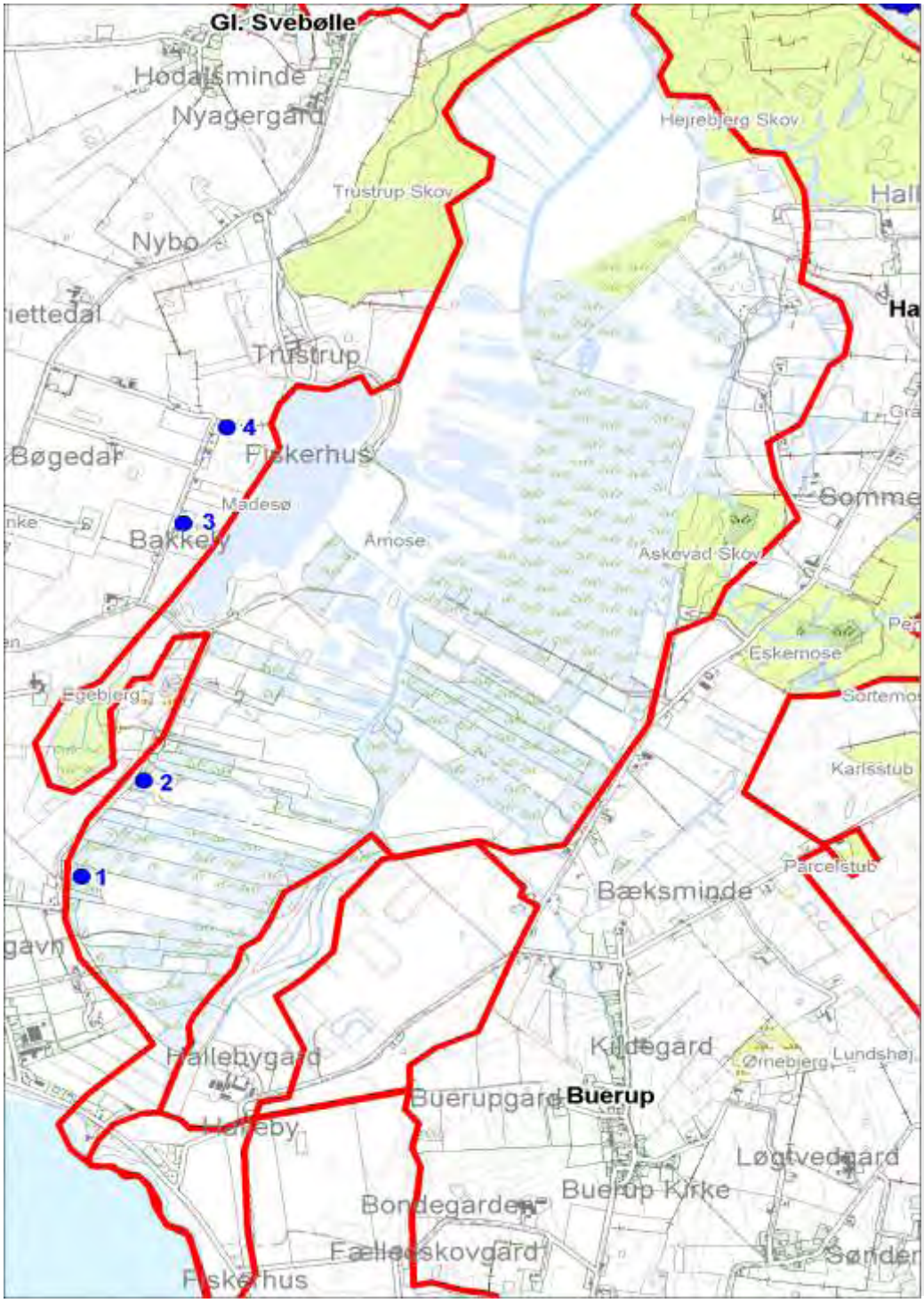

Billede 1.

Engstrækninger med enkelte åbne, vandfyldte tørvegrave i den sydlige del af mosen, som har hørt under landsbyen Jorløse, fra vest.

Billede 2.

Lille bebyggelse i vestkanten af mosen, fra sydvest.

Billede 3.

Madesø og Lille Åmose, som er delvis oversvømmet efter en regnfuld periode, fra vest.

Billede 4.

Madesø afgrænset mod Åmosen af Drøsselholm, hvor Fiskerhuset er beliggende (lidt til venstre for billedets centrum), fra vest.

Titel	Landsbyen Lille Fuglede
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Ganske lille kirkelandsby med kun 2-3 gårde (16 gårde i 1682) og nogle mindre huse samlet ved kirken, som ligger mod syd. I landsbyens nordlige udkant tidligere smedje og ved søen den lille fiskerihavn, som bruges af fiskeren, der driver erhvervsfiskeri på Tissø. Tidligere lå fiskerihavnen i søens nordøstlige ende i nærheden af Hallby Ås udløb.
Bærende elementer	• De firlængede gårde, lave huse og gadekæret ved bygaden • De levende hegn rundt om gårdtofter mod vest og syd • Den lille fiskerihavn ved søbredden • Den klare grænse for landsbyen med vest og syd
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Lille Fuglede Kirke • To områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Lille Fuglede Kirke • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær, eng, mose, vandhul, sø) i kulturmiljøet

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Erhvervs– og byudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Udtørring eller opfyldning af gadekæret • Fjernelse af karaktergivende beplantning i landsbyen • Bebyggelse på eller tilplantning og tilgroning af de åbne arealer ned mod søen og omkring byen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Den hvidkalkede sognekirke hæver sig højt over landsbyens lave huse, fra sydvest.

Billede 2.

Kirken er bygget på en højning sydligt i landsbyen, fra syd.

Billede 3.

Gården Søagergård mellem kirken og søbredden, fra nordvest.

Billede 4.

Den store Anneksgård midt i landsbyen, fra vest.

Billede 5.

Lille gadehus med baghus og velplejet køkkenhave, fra øst.

Billede 6.

Erhvervsfiskerens lille havn ved Lille Fuglede, tidligere fiskedes fra søens nordøstlige ende, der fanges især ål og gedder, fra vest.

Billede 7.

Gadekæret midt i landsbyen på østsiden af bygaden, fra nord.

Billede 8.

Lille hvidkalket husmandssted på vestsiden af bygaden, fra syd.

Billede 9.

Bygadens nordlige del med den tidligere smedje på hjørnet til højre, fra nordøst.

Titel	Tissø-bopladsen
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Løsfund og udgravninger i de senere år har bragt en usædvanligt rig handelsplads fra yngre jernalder og vikingetid frem i lyset. Fundene daterer pladsen til 600-1100 e. Kr. Nedre Halleby Å fungerede i jernalder og vikingetid som forbindelse mellem den internationale sejlrute gennem Storebælt og Kalmargårdsområdet, der var et central- og handelspladskompleks inde ved søen. Omkring Tissøen på dette sted og langs åløbet er desuden lokaliseret bopladser og gravpladsområder.
Bærende elementer	• De åbne ubebyggede arealer og den markerede hustomt
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • En del af området er erhvervet af staten for at bevare og formidle de arkæologiske værdier. En af de udgravede hustomter er markeret, og der er opført en udstillingsbygning, hvor før Fugledegård lå samt et fugletårn ved søbredden • Udpeget som kulturarvsareal af kulturarvsstyrelsen pga. områdets indhold af national og internationalt unikke aristokratiske og sakrale bopladser fra jernalder og vikingetid • § 3 beskyttede naturtyper (eng, og mose) samt vandløb i kulturmiljøet

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Dybdepløjning og andre former for dybere jordbearbejdning
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	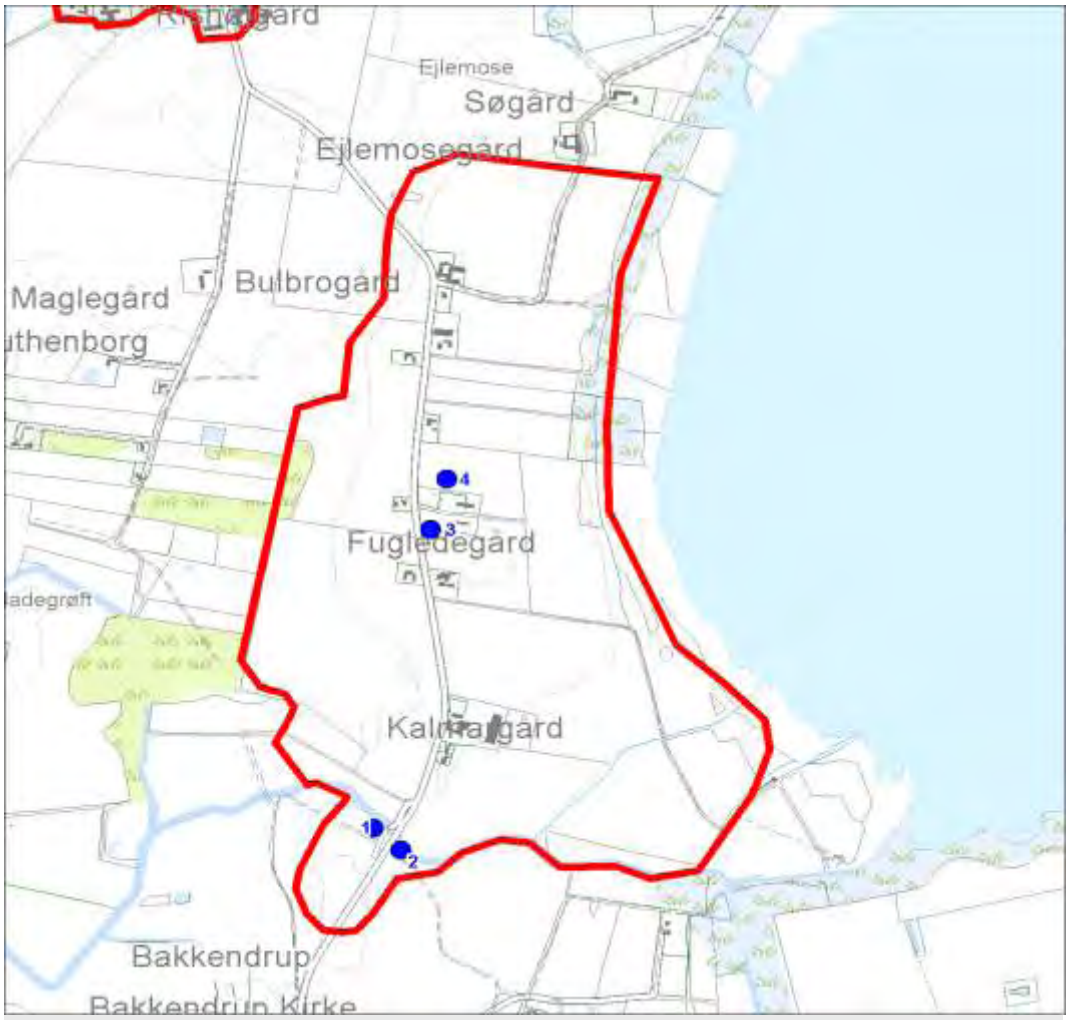

Billede 1.

Den ældre af de to broer over (Nedre) Halleby Å, der giver adgang til holmen, der har rummet vikingetidsbebyggelsen, fra syd.

Billede 2.

Nedre Halleby Å, der afgrænser bopladsområdet mod syd, fra vest.

Billede 3.

Det nyopførte besøgscenter, hvor tidligere Fugledegård lå, og hvor der skal være udstilling om bopladsudgravningerne, fra vest.

Billede 4.

Tekstplanche i besøgscentret om fundene i området.

Titel	Landsbyen Store Fuglede
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Kirken og de tilbageværende 6-7 gårde (16 gårde i 1682), nogle delvis i bindingsværk, ligger fordelt på begge sider af landsbygaden, og de tomme pladser efter udflyttede gårde er udfyldt af huse og (nedlagte) butikker, f. eks. høkerforretningen i gul grundmur fra 1915. Præstegården i gul grundmur - med stor, pyntelig glasveranda - ligger for sig selv i den store præstegårdshave, og forsamlingshuset fra 1923 er opført i byens sydøstlige udkant.
Bærende elementer	• De to gårdrækker bag gadehusene langs landsbygaden • De karaktergivende træer i landsbyen • De tidligere butikker i den centrale del af byen • Gadekæret i den vestlige del
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Store Fuglede Kirke • Tre områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Store Fuglede Kirke • § 3 beskyttet naturtype (gadekær)

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse • Udtørring eller opfyldning af gade kæret • Fjernelse af karaktergivende træer • Udfyldende byggeri på eller tilplantning af åbne arealer og præste-gårdshaven
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	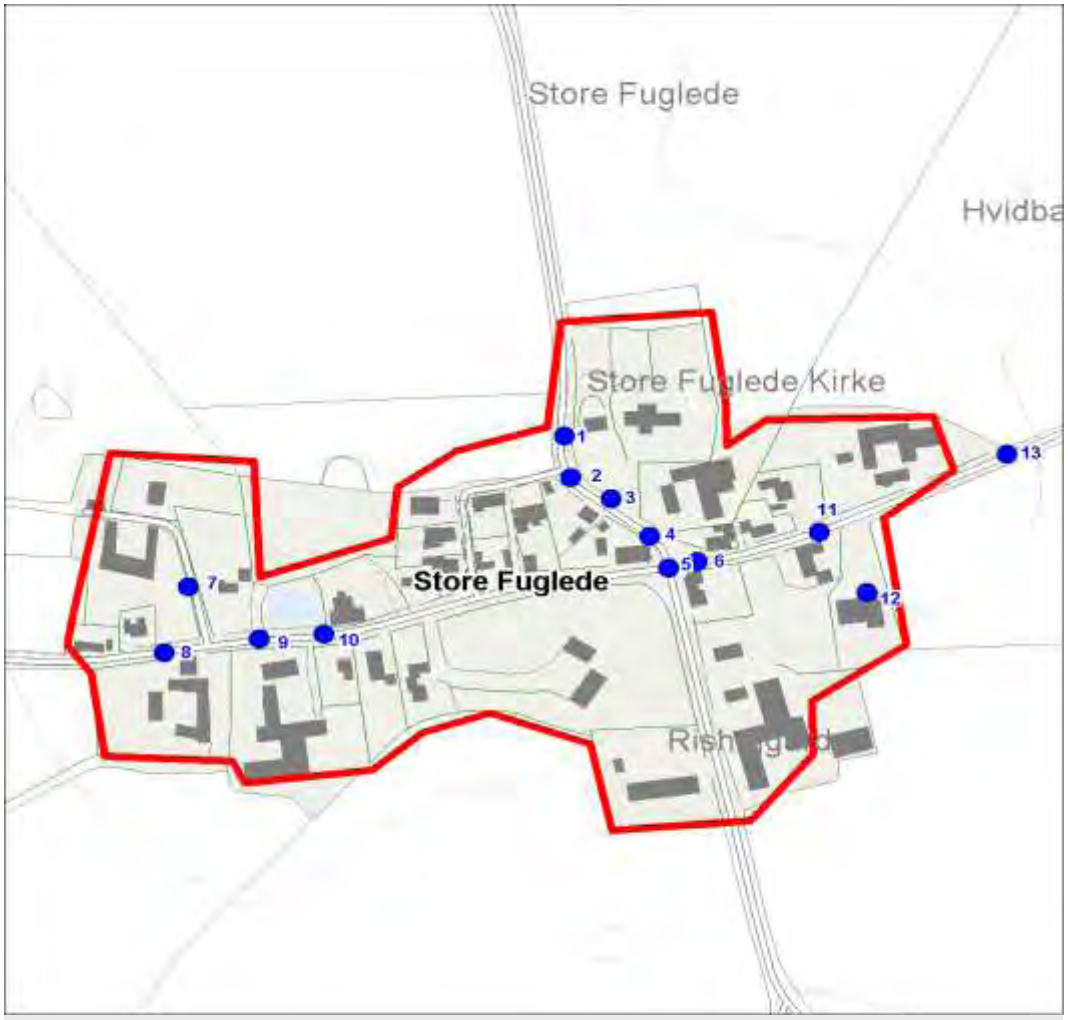

Billede 1.

Den højtliggende sognekirke nordligst i landsbyen, fra syd.

Billede 2.

Den harmoniske præstegård i gul grundmur med fornem træveranda i den meget store, parkagtige have, fra øst.

Billede 3.

Den nedlagte høkerforretning på et hjørne ved det centrale vejkryds i byen, fra sydøst.

Billede 4.

Høkerforretningens pakhus, fra nord.

Billede 5.

Pyntelig hjørneejendom over for høkerbutikken, fra nord-vest.

Billede 6.

Gården umiddelbart syd for kirken, fra sydvest.

Billede 7.

Den nordvestligste af de tilbageværende gårde i landsbyen, fra sydøst.

Billede 8.

Gadekæret i den vestlige del af byen, fra vest.

Billede 9.

Den næstvestligste af gårdene på sydsiden af bygaden, fra nord.

Billede 10.

Fint længehus med butik i østenden på nordsiden af bygaden, fra sydvest.

Billede 11.

Den østlige del af bygaden, fra vest.

Billede 12.

Forsamlingshuset fra 1923 østligst i byen, fra nord.

Billede 13.

Den østlige del af landsbyen, fra øst.

Titel	Værslevstien
Tema Sted Tid	Rekreativt område - Jernbanen Værslev - Gørlev 1896-
Beskrivelse	Værslevstien er en stiforbindelse på det nedlagte jernbanespor mellem Værslev og Gørlev. Strækningen udgør ca. 14 km af Slagelse-Værslev banen, som er anlagt i 1896-98. I dag er det kun strækningen mellem Gørlev via Høng til Slagelse, der fortsat er farbar. Gørlev-Høng fungerer dog kun som banespor til veterantog. Forbindelsen var under driften forbindelsesled mellem Nordvestbanen i nord og Vestbanen i syd. Togdriften ophørte i 1970, hvorefter banelegemet har ligget ubrugt frem til etableringen af stiforbindelsen for gående, cyklende og ridende. Langs stiforbindelsen ligger Forsinge, Jerslev, Store Fuglede og Gørlev gamle stationsbygninger. I dag er stationsbygningerne omdannet til privatboliger. Store Fuglede station er dog omdannet til produktionsvirksomhed. På strækningen mødes man også bl.a. af gamle ledvogterhuse. Udover spor af bygninger med funktion forbundet til jernbanen mødes man på strækningen af udsigter til det dyrkede landskab, mens store dele af strækningen er afskærmet af træer og buske, som en grøn tunnel. Herimellem passeres flere gårde, huse, haver og anden bymæssig bebyggelse.
Bærende elementer	• De fire stationsbygninger tegnet af Heinrich Wenck (DSB's hovedarkitekt) og alle opført i 1898: Forsinge, Jerslev, Store Fuglede og Gørlev.
Eksisterende bevaringstiltag	• Åbeskyttelseslinje – Halleby Å • Skovbyggelinje, for flere og større dele af strækningen • Kirkebyggelinje i Værslev • Kirkeomgivelser – Bakkendrup Kirke • Kirkeomgivelser – Store Fuglede Kirke • Kirkeomgivelser – Værslev Kirke • Kulturmiljø Stationsbyen Gørlev • Lokalplan nr. 3.1 - For et område i Jerslev nord, Stationsvej • Lokalplan nr. 27 - For regulering af mindre byggeri i bykernen i Gørlev by • Kommuneplanramme G1.C01 Område til butiksformål • Kommuneplanramme G1.R05 Rekreativt område • Kommuneplanramme U4.BL09 Blandet bolig og erhverv • Kommuneplanramme U1.E03 Erhvervsområde

Sårbarhed/ Trusler	• Større ændringer i stiforløbet • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved stationsbygninger og ledvogterhuse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse
Kilder	Carsten Clausen og Hans Guldager Christiansen: *Værslevstien*, 2012. Se i øvrigt Kulturmiljø *309-2 Stationsbyen Gørlev.*

Billede 1.

Tidligere Forsinge station. Bygningen fungerer i dag som privatbolig.

Billede 2.

Gørlev Station. Denne fungerer også i dag som privatbolig. Der er fortsat jernbanespor fra Gørlev til Slagelse via Høng. Jernbanesporet mellem Gørlev og Høng anvendes til veterantogkørsel.

Billede 2.

Gørlev Station fra forsiden, hvor der i dag er indrettet privatbolig. De oprindelige døre er flersprosset som vinduerne og grønne. Døren her er desværre udskiftet, hvilket har forringet bygningens præg som tidligere stationsbygning.

Billede 4.

Jerslev Station, deri dag er omdannet til privatbolig.

Billede 5.

Vejbro henover stien ved Bakkendrup.

Titel	Hovedgården Kattrup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Hovedgården lå i middelalderen i en landsby af samme navn. Den blev i 1339 af dronning Margrete skænket til Sorø Kloster, og i 1444 blev den mageskiftet til Roskilde bispestol. Efter reformationen blev gården krongods, og i 1561 mageskiftedes den til Laurids Iversen Serlin sammen med 4 gårde i Kattrup. Senere indlemmedes 3 gårde i Kuserup og før 1682 gårdene i landsbyen Kattrup i hovedgårdsjorden. Gården havde betydelige engarealer i Lille og Store Åmose samt vandmøllerne Vandfaldsmølle sydøst for gården og Rangle Mølle (en af Kongens Møller, se 301-12) samt del i græsningen på overdrevet Halleby Ore. Den gamle hovedbygning med sidefløje i bindingsværk fra midten af 1700-årene blev nedrevet i 1898, og i 1925 opførtes en nyklassistisk hovedbygning i ét stokværk over høj kælder. Avlsbygninger og forpagterbolig er fra anden halvdel af 1800-årene. Lindealleer, trærækker og godshuse præger området sammen med de store marker og inddigede skove.
Bærende elementer	• Hovedgårdsanlægget med hovedbygning, side– og avlslænger, forpagterbolig, gårdsplads, parkanlæg med allétræer m.v. • De mange små arbejderboliger på godsets jorder • De store marker mellem større og mindre løvskovsområder, levende hegn og sten– og jorddiger • Den åbne græsningsskov Præsteskov med meget gamle løvttræer • Den lille skov Parcelstubs karakter af gærdselsskov med store gamle ege og hassel som underbevoksning
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Fredet fortidsminde (stenkammer) med tilhørende 100 meter beskyttelseslinje syd for hovedgårdsanlægget • Mange beskyttede sten– og jorddiger rundt om skove, i dyrkningsskel og langs store dele af ejerlavsgrænsen • § 3 beskyttede naturtyper (skovsø, vandhuller, vandbassin, søer, skovsump, mose og eng) og vandløb

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved huse og hovedgårds-anlæg, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse, eller manglende vedligeholdelse • Tilplantning eller tilgroning af de åbne marker • Fjernelse af alléer og trærækker • Udskiftning af gl. løvskov til nåleskov • Nedlæggelse af gennemgående veje
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	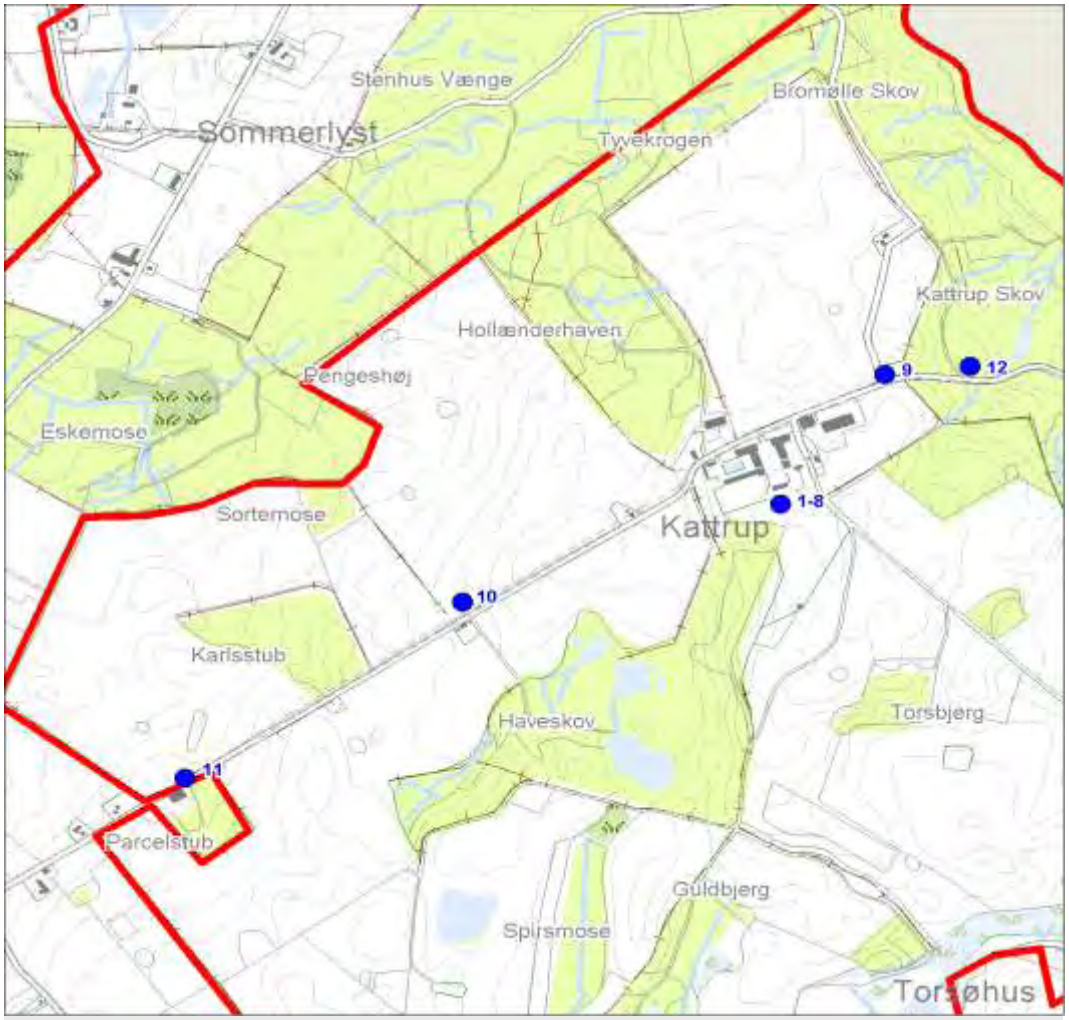

Billede 1.

Den nyklassisistiske hovedbygning på Kattrup, opført i 1925 (arkitekt Jens Ingwersen), efter at den gamle hovedbygning fra midten af 1700-årene var blevet nedrevet i 1898, fra nord.

Billede 2.

De to nordligste avlslænger på Kattrup, fra hhv. 1896 og 1852, fra nordøst.

Billede 3.

Den nordøstligste længe i Kattrups avlsgård, opført af grev U.J.A. Bernstorff-Mylius i 1896, fra vest.

Billede 4.

Den vestligste længe i avlsgårdsanlægget, forvalterboligen fra 1877, og 1898-1925 bolig for ejeren U.J.A. Bertstorff-Mylius, fra vest.

Billede 5.

Kattrups smedie vest for avlsgården, fra nordvest.

Billede 6.

Harmonisk længehus ved Kattrups avlsgård, fra syd.

Billede 7.

De klippede lindealléer i Kattrups haveanlæg kan ses videnom, fra vest.

Billede 8.

Udsigten fra Kattrups brolagte gårdsplads henover vejen og stendigerne omkring de store marker og skove mod nordvest, fra sydøst.

Billede 9.

Lille skovløberhus i kanten af Kattrup Skov ved Kattrup, fra sydvest.

Billede 10.

Lille godshus, Smedens Hus, under Kattrup, fra nord.

Billede 11.

Den lange, næsten snorlige vej op over Kattrups jorder kantet af diger og gamle træer, fra sydvest.

Billede 12.

Kunstigt opdæmmet sø (karpedam?) med tilløb fra kilde i Kattrup Skov, fra syd.

Titel	Herregården Hallebygård
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Lille herregård dannet ved sammenlægning af Store og Lille Hallebygård samt resterne af landsbyen Halleby i begyndelse af 1800-årene. Her blev oprettet et større gårdmejeri i slutningen af 1800-årene - sikkert på grund af de rigelige vinterfodermængder fra engene i Lille Åmose. Hovedbygningen er en høj rødstensbygning i to stokværk med trappegavle, som ligger i haven i nogen afstand fra avlsgården. Avlsgården er et trelænget anlæg i gule mursten med gulkalket underetage og trempel i blank mur fra slutningen af 1800-årene, det åbner sig mod hovedbygningen i haven. Flere driftsbygninger og anlæg er kommet til efterhånden.
Bærende elementer	• Det samlede anlæg med hovedbygning og avlsgård • De mindre arbejder– og funktionærbygninger på gårdens jorder
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (vandhuller, søer og eng) og vandløb • Et beskyttet sten– og jorddige i ejerlavsgrænsen

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, eller manglende vedligeholdelse • Tilplantning eller tilgroning af gårdens åbne marker i kanten af Lille Åmose
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Hallebygårds hovedbygning anbragt aksialt i forhold til avlsgården, fra syd.

Billede 2.

Hallebygårds avlgård står med gulkalkede underetager og trempel i gule sten, fra øst.

Billede 3.

Den sydlige staldlænge i Hallebygårds avlsgårdsanlæg, fra sydøst.

Billede 4.

Hallebygård med ældre og yngre avlslænger, fra syd-vest.

Billede 5.

Villaen Halleby, tidligere læ-gebolig under Hallebygård, fra vest.

Billede 6.

To arbejder- eller funktionær-boliger under Hallebygård, Kildehuset (til venstre) og Teglværkshuset (til højre), fra vest.

Titel	Hovedgården Selshausdal
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	En middelalderlig hovedgård, som indtil 1799 hed Gundetved, nævnt første gang i 1339. Gården har tilsyneladende altid været privat gods, aldrig hverken kirke- eller krongods. Gården blev udvidet ved nedlæggelse af gårde i nærliggende landsbyer både i 16- og 1700-årene, sidst med landsbyen Frendveds 6 gårde i begyndelsen af 1700-årene. Hovedbygningen er opført i 1856 i nederlandsk renæssancestil på det firesidede voldsted med vandfyldte grave. Gammel lindealle fører fra Tissø til avlsgården, nye lindetræer er plantet langs den lige vej forbi gården. Området præges af store marker og små godshuse, herunder Klintehuset og Fiskerhuset ved Tissø. Ved søkanten lå tidligere fiskeriforpagterens landings- og havneplads. På hovedgårdens mark opførtes i 1896 en stiftelse for 12 ældre kvinder (nu feriekoloni).
Bærende elementer	• Hovedgårdsanlægget med hovedbygning på voldstedet, avlsgården nord for og det store haveanlæg og nyttehaven syd for samt alléen mod søen • De mange små og større arbejder– og funktionærboliger på gårdens jorder • Den tidligere stiftelse i den sydlige del af godsets areal • Det gamle bugtende hovedgårdsdige, der afgrænser jorderne mod øst og syd samt levende hegn • De store hovedgårdsmarker mellem gamle løvskove og skrænten mod Tissø med den store åbne søflade
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Hovedbygningen er fredet efter bygningsfredningsloven (den trefløjede hovedbygning (1857 af J. D. Herholt, istandsat 1941 af Axel Maar)) • Tre fredede fortidsminder (jættestue, høj, voldsted og voldgrave) med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer • Mange beskyttede sten– og jorddiger rundt om skove. Hovedgårdsdiget langs dele af ejerlavsgrænsen er ligeledes beskyttet • § 3 beskyttede naturtyper (eng, rørsump, mose, sø, vandhuller) og vandløb • Bræmmen mellem landevejen og søbredden er naturfredet mod ændringer

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved huse og hovedgårds-anlæg, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse, eller manglende vedligeholdelse • Nedlæggelse af diger og levende hegn • Tilplantning eller tilgroning af de åbne marker
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	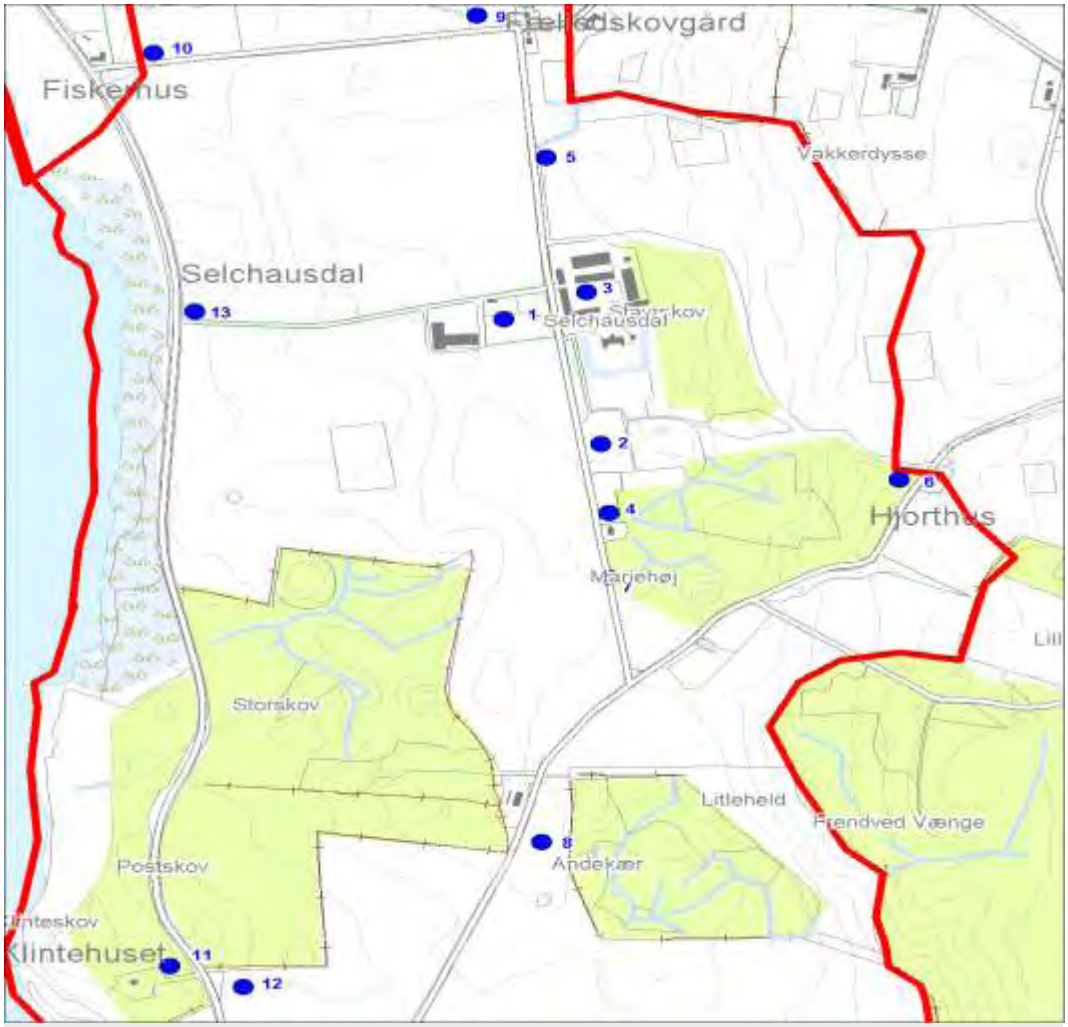

Billede 1.

Selchausdals hovedbygning, opført i 1856 på den Senmiddelalderlige borgplads omgivet af voldgrave, af Christian Selchau i en moderniseret nederlandsk Renæssancestil (arkitekt J.D. Herholdt), fra vest.

Billede 2.

Selchausdals fredede hovedbygning i det vidtstrakte parkanlæg, fra sydvest.

Billede 3.

Avlsgårdens sydlige længer og broen over voldgraven til hovedbygningen, fra sydvest.

Billede 4.

Selchausdals velbevarede og velholdte køkkenhave syd for parken, fra syd Hovedgården Selchausdal.

Billede 5.

Den gamle lindeallé fra landevejen langs Tissø op til hovedgården, fra nordøst.

Billede 6.

Lille skovløberhus, Hjorthus, ved ejerlavsskellet mellem Nøragers hovedgårdsjorder og Buerups landsbyjorder, fra sydvest.

Billede 7.

Lille godshus (gartnerbolig?) i den sydligste udkant af Selchausdals store, velholdte køkkenhave og parkanlæg, fra sydvest.

Billede 8.

Den milde stiftelse for 12 ældre kvinder, som i 1896 opførtes af ejeren af Selchausdal, Michelle Christiane Selchau, fra nordøst.

Billede 9.

To landarbejder- og ledhuse ved skellet mellem Selchausdals hovedgårdsjorder og Buerups landsbyjorder, fra vest.

Billede 10.

Fiskerhuset under Selchausdal, hvorfra fiskeriet i Tissø blev drevet i mange år, før fiskerihavnen flyttedes til Lille Fuglede, fra sydøst.

Billede 11.

Det tidligere skovfogedsted (nu skovbørnehave), Klintehuset, i Klinteskoven under Selchausdal. Stedet på bredden af Tissø var i perioder også et populært traktørsted om sommeren, fra øst.

Billede 12.

Klintehuset i Selchausdals karakteristiske røde farve, er et fint lille hus med kvadratisk grundplan, hjørnepilastre og pyramidetag, fra syd.

Billede 13.

Den frodige engstribe langs Tissø giver græsning for både husdyr og store flokke af gæs, fra syd.

Titel	Hovedgården Nørager
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Nørager nævnes første gang i 1429, hvor Nørager og Nørager fang blev mageskiftet fra kronen til Jørgen Rud sammen med Vedbygård. Omkring 1630 udskiltes gården fra Vedbygård og i 1722 blev den udvidet med landsbyen Nøragers 6 gårde. Gården er i en periode siden 1939 drevet sammen med Konradineslyst. Hovedbygningen er fra 1868-73 i italiensk villastil, avlsgården syd herfor er opført i 1914 efter en brand. Området er præget af alleer, store marker, mange gl. hegn og diger, vandhuller, skove og små godshuse.
Bærende elementer	• Hovedgårdsanlægget med den villalignende hovedbygning i den store have og den nærliggende avlsgård • De små arbejder– og funktionærboliger på godsets område • Det gamle hovedgårdslandskab med store, åbne marker delt af diger og levende hegn, slyngede alléer og løvskove, omgivet af det gamle hovedgårdsdige
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (askesump, skovsø, sø, vandhuller) og vandløb • Rigtig mange beskyttede sten– og jorddiger rundt om skove samt i ejerlavsgrænsen

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Tilplantning af agerjord, nedlæggelse af diger og levende hegn samt fjernelse eller manglende pleje af allétræer og karaktergivende beplantning og naturområder
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	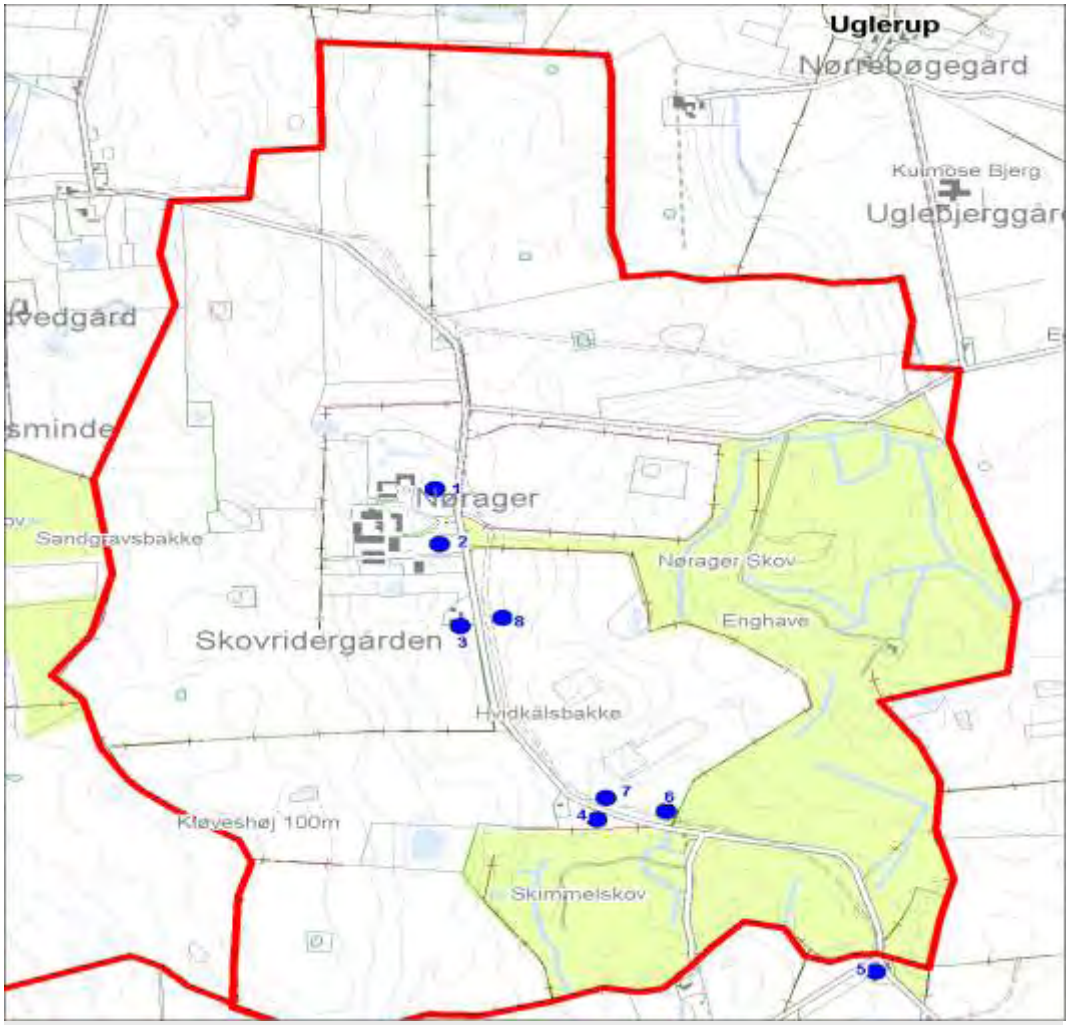

Billede 1.

Nøragers hovedbygning i nærmest italiensk renæssance-villastil opført 1868-73 af grev A.G.E.H. Moltke, ved Henning Wolff, fra øst.

Billede 2.

Nøragers indkørselsparti med hegn, låger, hække og portnerloge, fra øst.

Billede 3.

Nøragers skovridergård ved alléen syd for hovedgårdsanlægget, fra sydøst.

Billede 4.

Et af Nøragers små land- og skovarbejderhuse, Hvidkålshus, ved alléen nord for Skimmelskov, fra nord.

Billede 5.

Lille skovløberhus i Skimmelskov under Nørager, fra nordvest.

Billede 6.

Et af de mange velbyggede stendiger på Nøragers jorder, her langs Skimmelskovs sydlige skovbryn, fra sydøst.

Billede 7.

Den lange, velbevarede allé gennem herregårdslandskabet fra syd op mod selve Nørager, omgivet af store marker, diger og gamle løvhegn, fra syd.

Billede 8.

Den smukke allé gennem Nøragers jorder, på den mellemste strækning kantet af stengærder, fra nord.

Billede 9.

Lille hus i det yderste hjørne af Nøragers jorder mod Uglerup og Sønderød, formentlig oprindelig anlagt som ledhus ved et af leddene i Nøragers hovedgårdsdige, fra sydvest.

Titel	Hovedgården Frihedslund
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Den lille hovedgård Frihedslund er oprettet som avlsgård under Sæbygård omkring 1790 og solgt fra i 1797. Det harmoniske hovedgårdsanlæg udgøres af hovedbygning og avlsgård i gule sten omkring en smukt brolagt gårdsplads omkring et plæneparti med store træer. Hovedbygningen er i ét stokværk over en høj kælder med gennemgående frontspids. Området er præget af mange års hovedgårdsdrift med store marker, diger og levende hegn samt små landarbejderboliger. Tissø store åbne søflade præger landskabet.
Bærende elementer	• Hovedgårdsanlægget med hovedbygning avlsgård, gårdsplads og have • Godshusene ved Tissø • De store hovedgårdsmarker afgrænset af diger og levende hegn
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Landskabsbræmmen mellem landevejen og søbredden er naturfredet • Et fredet fortidsminde (hellekiste) vest for hovedgården samt en runddysse i kulturmiljøets østlige del. Begge med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer • Et beskyttet sten– og jorddige øst for hovedgården. Et skovdige langs Frihedslund samt hovedgårdsdiger langs dele af ejerlavsgrænsen er ligeledes beskyttede • § 3 beskyttede naturtyper (mose, rørsump og vandhuller) og vandløb

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse • Tilplantning eller tilgroning af marker samt fjernelse af diger og levende hegn
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	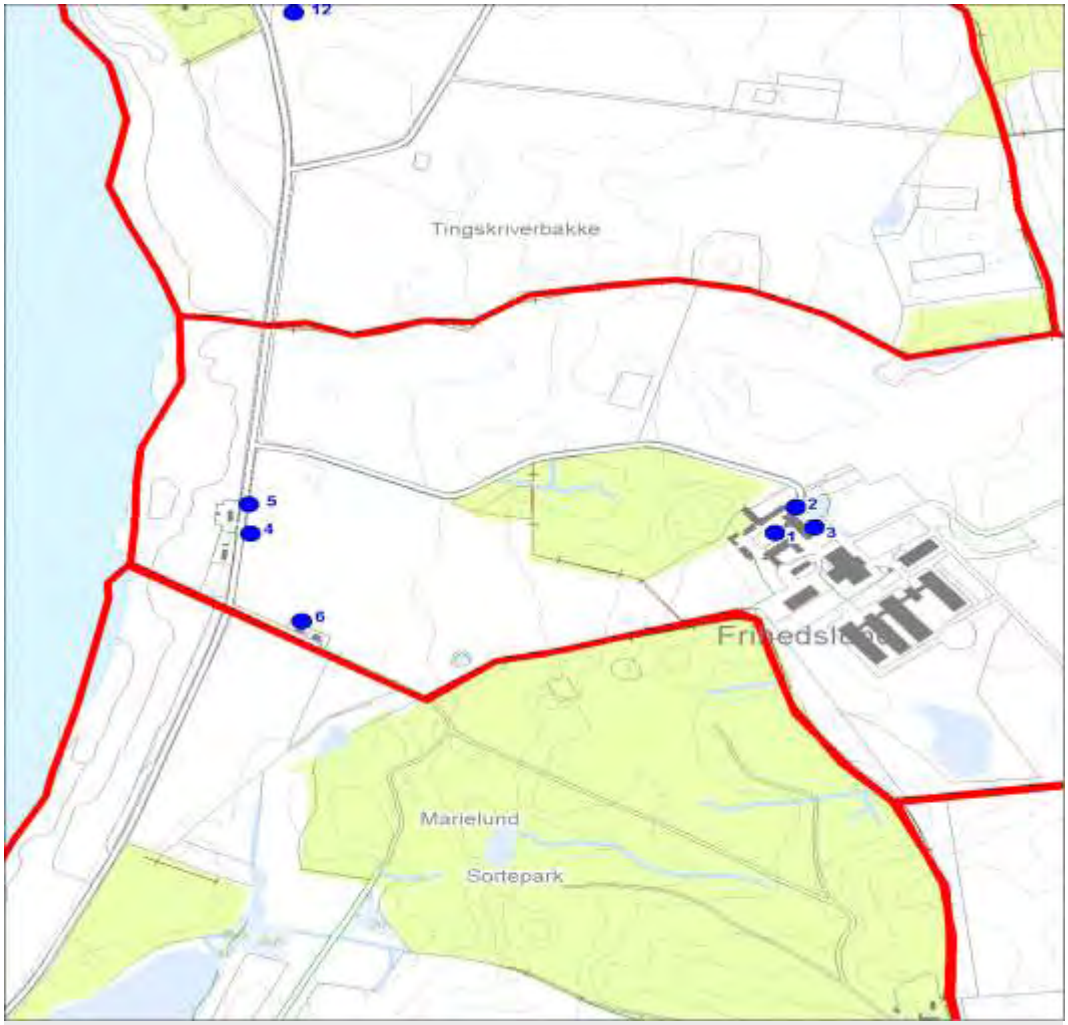

Billede 1.

Frihedslunds hovedbygning og avlsgård, fra nordøst.

Billede 2.

Indkørslen til gårdspladsen på Frihedslund, fra nordøst.

Billede 3.

Bakkedraget nordøst for gården Frihedslund, fra sydvest.

Billede 4.

Et af Frihedslunds landarbejderhuse ved Tissø, oprindelig med flere boliger, fra nordøst.

Billede 5.

Et af Frihedslunds landarbejderhuse, den tidligere smedie, fra sydøst.

Billede 6.

De store marker og skove omkring Frihedslund, fra sydvest.

Titel	Hovedgården Sæbygård
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Betydelig middelalderlig hovedgård, som sammen med den fine, romanske kirke ved søen skal have været ejet af Esbern Snare af den såkaldte Hvide-slægt i 1100- årene. Gården var derefter i kronens eje fra slutningen af 1300 -årene til 1664. I denne lange periode sad en række af rigets betydeligste mænd som lensmænd på Sæbygård. Hovedgårdsjorden blev i slutningen af 1500-årene udvidet med 5 gårde af landsbyen Kapel-Sæby og senere med jord fra Sæby by. Omkring 1790 op-rettedes avls- eller parcelgårdene Frihedslund og Falkenhøj, som senere skil-tes fra gården. Den tidligere hovedbygning var opført omkring 1770. Det bestod af en ho-vedfløj med et højere og et lavt stokværk over en høj kælder samt to side-fløje. Bygningen, som var del af en aksefast gård- og parkudformning, blev nedrevet i 1972. Avlsgårdens store lade er fra 1737, de øvrige bygninger fra 1881. Store herregårdsmarker, lindealleer, mange vandhuller, skove og små godshuse samt ikke mindst Tissø præger området.
Bærende elementer	• Hovedgårdsanlægget med avlsgården, som omslutter en del af den store gårdsplads • Haven med alléer og sigtelinje til Sæby Kirke • Huse til godsets ansatte • Kirken med graverbolig • Alléen fra landevejen (Sæbyvej) til Frihedslund • De store hovedgårdsmarker, skove vandhuller og diger
Eksisterende bevaringstil-tag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Landskabsbræmmen mellem landevejen og søbredden er naturfredet • Lokalplan nr. 49—For et erhvervesområde i Sæby • Flere fredede fortidsminder (høje) i skoven Marielund, en fredet høj vest for hovedgården samt en runddysse i kulturmiljøets vestlige del. alle med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer • Et beskyttet skovdige langs Marielund samt hovedgårdsdiger langs dele af ejerlavsgrænsen er ligeledes beskyttede • § 3 beskyttede naturtyper (eng, mose, sø og vandhuller) og vandløb • Et område er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Sæby Kirke • 300 meter beskyttelseslinje rundt om Sæby Kirke

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse • Tilplantning eller tilgroning af de åbne marker • Erhvervs– og byudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Den middelalderlige Sæby Kirke ligger ensomt ved Tissø ca. 500 m fra Sæbygård, fra sydvest.

Billede 2.

Sæbygårds sydlige avlsgårds-længer, fra sydøst.

Billede 3.

Sæbygårds store ladebyg-ning, opført af konferensråd Lars Benzon i 1737, afslutter avlsgården mod øst, fra syd.

Billede 4.

Avlsgårdens store ladebygning fra 1737, ombygget i 1881, fra syd.

Billede 5.

Sæbygårds moderne hovedbygning fra 1970-erne, beliggende omtrent hvor den tidligere hovedbygning fra omkring 1770 lå vest for avlsgården, aksialt i det stærkt skrånende parkanlæg med udsigt over Sæby Kirke og Tissø, fra sydøst.

Billede 6.

Gammel allé i Sæbygårds store haveanlæg, fra syd.

Titel	Hovedgården Falkenhøj
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Den lille hovedgård er oprindelig oprettet som avls- eller parcelgård under Sæbygård omkring 1790 og solgt fra denne i begyndelsen af 1800-årene. Hovedbygningen var fra gårdens første tid, men er nu erstattet af en ny villa i haven. Området er præget af dets tilhørsforhold til gammelt herregårdsområde med store marker og diger med levende hegn, der viser jordens opdeling og drift i det såkaldte kobbelbrug med et ulige antal ensartet store marker.
Bærende elementer	• Den karakteristiske avlsgård, delvis i kvadersten, med afrundede hjørner • De lange, bevoksede diger fra kobbelinddelingen af markjorderne omkring 1800
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Flere beskyttede sten– og jorddiger på dyrkningsjorden samt hovedgårdsdiger langs dele af ejerlavsgrænsen • § 3 beskyttede naturtyper (sø og vandhuller)

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Nedlæggelse af diger og levende hegn
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	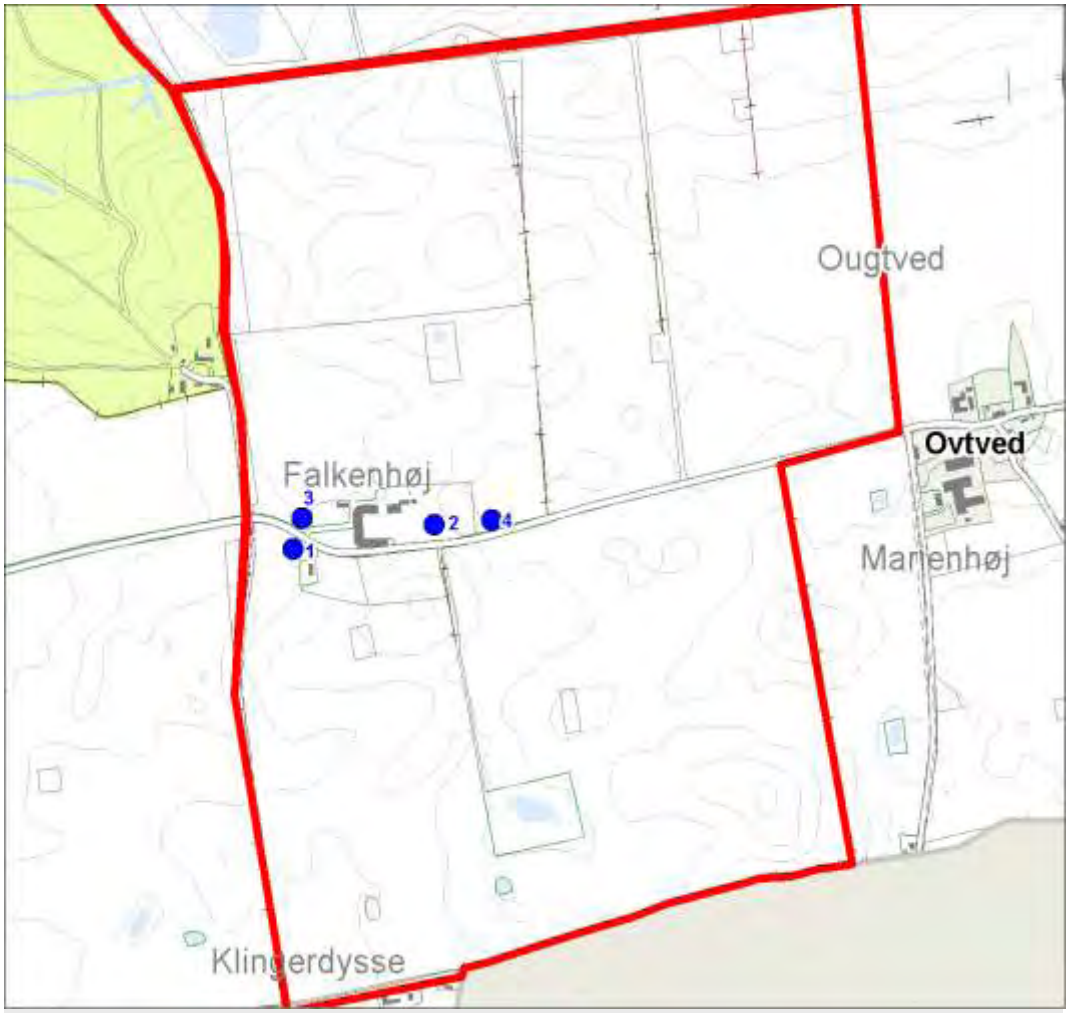

Billede 1.

Falkenhøjs afrundede kampestenslænger omkring portåbningen til gården, fra vest.

Billede 2.

Falkenhøjs moderne hovedbygning i haven øst for avlsgården, fra sydøst.

Billede 3.

Lille godshus ved Falkenhøj.

Billede 4.

De lange marker adskilt af diger med bevoksning af træer og buske fra oprettelsen af kobbelbrug på Sæbygårds og senere Falkenhøjs jorder omkring 1800, fra sydvest

Titel	Landsbyen Reerslev
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Landsbyen er en større, agrar kirkelandsby med mange velbevarede funktionsbygninger. Byens ældre lag består af 5 uudflyttede gårde med bygninger fra hver sin byggeperiode: bindingsværk, grundmur ca. 1850 (præstegården), grundmur ca. 1890 og grundmur fra 1950'erne. Oprindelige landsbyhåndværk er repræsenteret med en smedje i bindingsværk. Øst for byen ligger den tidligere fattiggård, opført ca. 1890. Skolevæsenet er repræsenteret ved den ældste, tæt ved kirken, og næstældste skolebygning, i brug 1909 til ca. 1965. Andelsperiodens nye funktioner er repræsenteret med andelsmejeri (senere metalvarefabrik), forsamlingshus, missionshus (1906, sekskantet), alderdomshjem og sparekasse (1873). Endelig er der mange huse, en del af dem i bindingsværk, samt en del fra perioden ca. 1890- 1920. Af de sidstnævnte har flere haft butik. Der er ingen egentlig parcelhusudbygning, men der har dog været en vis udbygning gennem 1900-årene. De mange udflyttede gårde (i alt 24 gårde i 1682) præger byens opland.
Bærende elementer	• Den nordlige bydel med kirke, ældste skole, gadekær og præstegård • Den lange bygade med de tilbageværende gårde, smedjen og smedens bygninger, andre ældre gadehuse i bindingsværk samt grundmurede beboelseshuse og forretninger • Andelsperiodens repræsentanter med forsamlingshuset og andelsmejeriet i den lave del af byen ved åen (nu rørlagt) • Den nye bydel med skolen, fattiggården og de ensartede villaer mod øst • De velafgrænsede baghaver med mange enkelttræer, hække og levende hegn, som giver landsbyen en skarp grænse mod agerlandet
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær i bymidten og eng mod øst) og vandløb • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Reerslev Kirke • Otte områder er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Reerslev Kirke

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Opblødning af landsbyens veldefinerede grænser mod de omgivende marker
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	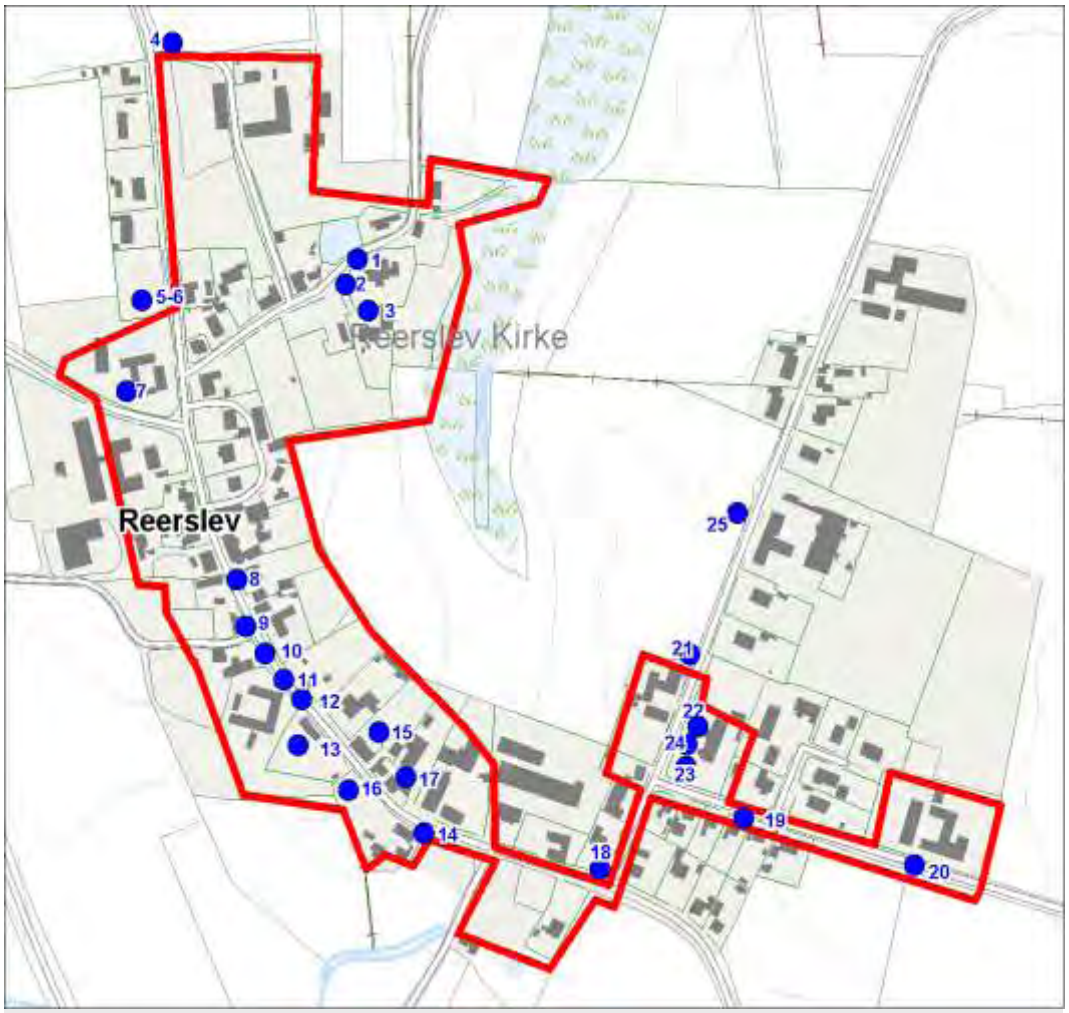

Billede 1.

Reerslev kirke i den ældste del af landsbyen vest for ådalen, fra vest.

Billede 2.

Landsbyens ældste skole umiddelbart syd for kirkegården, fra vest.

Billede 3.

Den lange alle fra præstegården til pladsen foran kirken, fra syd.

Billede 4.

Reerslevs grundmurede, hvidkalkede præstegård fra ca. 1850 ligger højt allernordligst i landsbyen med vidt udsyn til alle sider, fra nordvest.

Billede 5.

Det lille karakterfulde, sekskantede missionshus fra 1906 (arkitekt Holger Jacobsen) ligger på hjørnet af Reerslevvej og Tranemosevej og skylder den lille hjørnegrund sin særprægede form, fra sydvest.

Billede 6.

Missionshusets dør med udskæringer, fra syd.

Billede 7.

Én af de gårde, der blev liggende i landsbyen ved udflytningen, fra øst.

Billede 8.

Den nordlige del af landsbygaden (Reerslevvej) med huse fra forskellige perioder, fra syd.

Billede 9.

Meget velbevaret bindingsværkshus (med overkalket bindingsværk og stråtag) med parallelt liggende udlænge på vestsiden af landsbygaden, fra sydøst.

Billede 10.

Den velbevarede smedie i overkalket bindingsværk sydligt i den gamle del af landsbyen, fra sydøst.

Billede 11.

Firelænget, grundmuret gård sydligt i landsbyen, fra nordvest.

Billede 12.

Den sydlige del af landsbygaden (Reerslevvej), fra nordvest Landsbyen.

Billede 13.

Langt gadehus i bindingsværk på sydvestsiden af landsbygaden, fra sydøst.

Billede 14.

Gadehus i bindingsværk på sydsiden af landsbygaden sydligst i byen, fra øst.

Billede 15.

Landsbyens forsamlingshus bag mejeriet mellem den nyere del af landsbyen og den gamle, fra øst.

Billede 16.

Det tidligere andelsmejeri (nu metalvarefabrik) med tilhørende bolig, fra sydvest.

Billede 17.

Den nederste rest af det tidligere mejeris skorsten på bagsiden af mejeribygningen, fra nordvest.

Billede 18.

Villabebyggelsen i landsbyens sydøstlige del fra begyndelsen af 1900-årene, fra vest.

Billede 19.

Rækken af små villaer langs sydsiden af Risbjergvej, fra øst.

Billede 20.

Sognets tidligere fattiggård og senere alderdomshjem og sognegård fra ca. 1890 øst for den gamle del af landsbyen, fra sydvest.

Billede 21.

Mindre trelænget gård over for den yngre skole på Kongstedvej i den østlige, nyere del af landsbyen, fra øst.

Billede 22.

Landsbyens yngre skolebygning fra 1909 i tidlig "Bedre Byggeskik"-stil, i brug til ca. 1965, fra vest.

Billede 23.

Den yngre skolebygning fra 1909 med pyntelige detaljer, fra sydvest.

Billede 24.

Velbevaret vindue med de karakteristiske farver: sorte vinduesrammer og solbænk og hvide vinduer, på skolebygningens vestside, fra vest.

Billede 25.

Den ældre del af landsbyen omkring kirken og gadekæret på vestsiden af den snævre ådal, som krydses af kirkestien, fra øst.

Titel	Landsbyen Løve
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Landsbyen har altid været stor (29 gårde i 1682) med gårdene liggende tæt samlet, men næsten alle gårde blev udflyttet efter udskiftningen og efterlod kun en spredt bebyggelse med mindre huse i den tidligere centrale del af byen. De få tilbageblevne gårde ligger i nogen afstand fra centrum. Ved den gamle landevej gennem byen ligger den store, tidligere krogård, en overgang brugsforening, med velbevaret, grundmuret hovedbygning fra 1857 og sammenbyggede avlslænger. Den markante vindmølle, opført 1880, ørte tidligere til krogården. Desuden findes andelsmejeri (nedlagt), tidligere fattighus, missionshus, centralskole, købmandsforretning, smedje, flere mindre virksomheder og en del nyere huse. Stationen (på Slagelse-Værslev-banen 1898-1971, bygningen nu beboelse) ligger lidt vest for byen, her er ca. 1900 bygget en lille række stationsbyhuse og her ligger også forsamlingshuset fra 1903.
Bærende elementer	• Bebyggelsen omkring vejkrydset med kroen • De få tilbageblevne gårde i periferien • Bebyggelsen ved banen med stationen, forsamlingshus og villaer, nogle med værksteder
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Løve Mølle er fredet efter lov om bygningsfredning (vindmølle (1880)) • Lokalplan nr. 58—For landsbyen Løve • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær) i bymidten og vandløb

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved huse og gårde, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse • Byudvikling, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring byen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	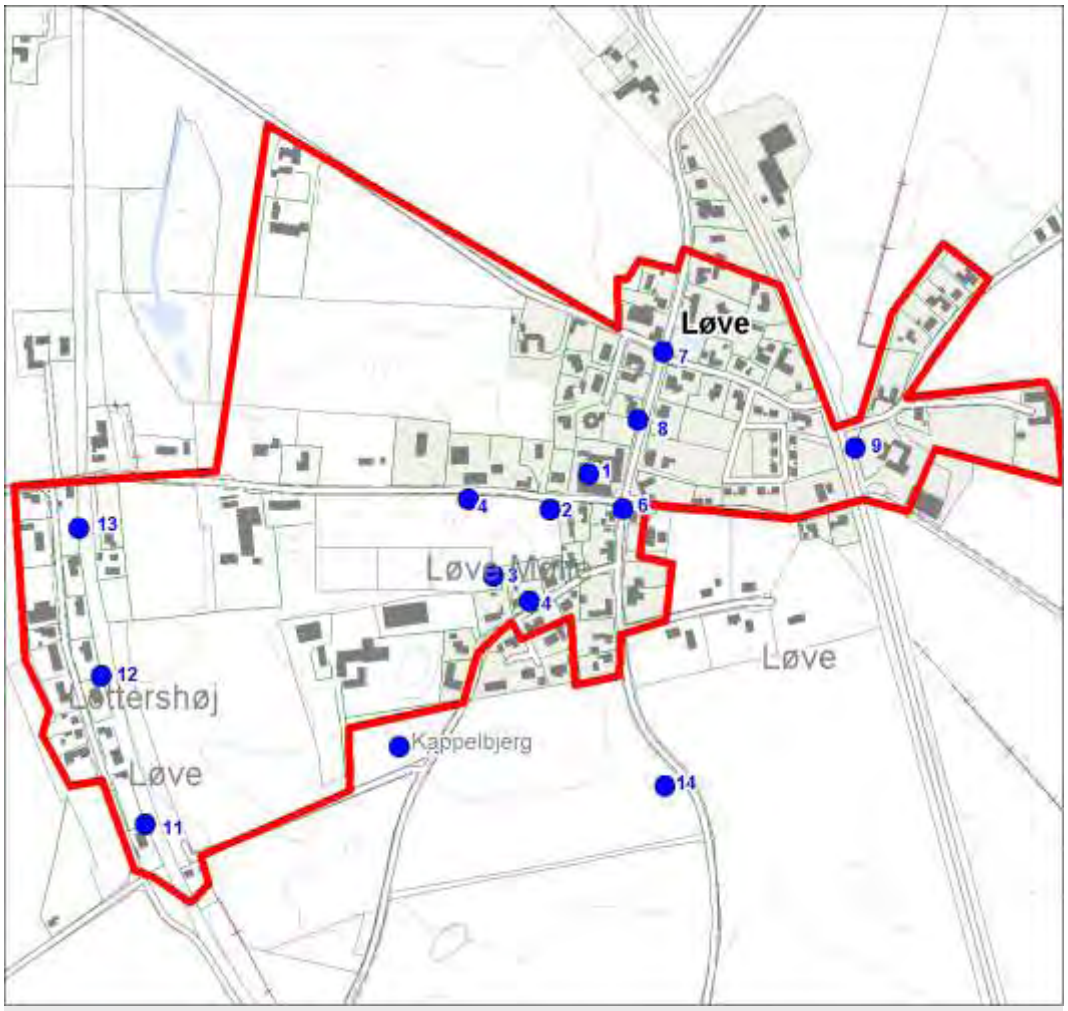

Billede 1.

Den store krogård midt i landsbyen med stor grundmuret hovedbygning fra 1857, fra sydøst.

Billede 2.

Den tidligere krogårds store driftsbygninger , som nu rummer industri, fra sydvest.

Billede 3.

Det tidligere andelsmejeri vest for bykernen, fra syd.

Billede 4.

Den fine mejeribygning under delvis nedrivning, fra vest.

Billede 5.

Den velbevarede og bygningsfrede de Løve Mølle sydligt i landsbyen, fra syd.

Billede 6.

Solidt grundmuret hus over for kroen i den sydlige del af bykernen, tidligere bageri?, fra nordvest.

Billede 7.

Den tidligere smedie i landsbyens midte over for gadekæret, fra nordvest.

Billede 8.

Den sydlige del af landsbygaden (Gl. Løve Landevej) gennem den gamle bymidte, fra syd.

Billede 9.

En af landsbyens få tilbageværende gårde, Højgård, i den østlige del af den gamle bydel, øst for den moderne landevej (Kalundborgvej), fra nordvest.

Billede 10.

Gården Lottershøj mellem den gamle bykerne og "stationsbyen", fra syd.

Billede 11.

Løve Station (nu nedlagt) på Slagelse- Høng-Værslev-banen fra 1898. Den fine stationsbygning er nu bolig, men hele anlægget med pakhuse m.v. er velbevaret, fra sydvest.

Billede 12.

Løve Forsamlingshus i den lille bebyggelse ved banen, fra sydøst.

Billede 13.

Grundmuret bolig med værksted i "stationsbyen" vest for byen, fra nord

Billede 14.

Den gamle landevejs snoede forløb op til den sydlige bydel med møllen, fra syd

Titel	Høng Ting- og Arresthus
Tema Sted Tid	Offentlige institutioner – Ting- og arresthus Høng 1838
Beskrivelse	Allerede omkring Kristi fødsel var landet inddelt i herreder, der udgjorde de oprindelige retskredse med herredstinget som retssted, det vil sige domstol. Herredstinget i det gamle Løve Herred lå vest for Løve, hvor tinget blev holdt under åben himmel. I 1685 blev Løve Herredsting flyttet til Sæbygård, men i 1752 blev det flyttet tilbage til Løve, hvor kroen på Løve Gammel Landevej 12 fungerede som tinghus. I 1829 besluttede Rentekammeret, som stod for landets finansielle forvaltning, at der i Høng skulle opføres et ting- og arresthus. Med den landskendte C. F. Hansen som arkitekt blev Høng Ting- og Arresthus i 1838 opført på Hovedgaden 52, det vil sige på forten, byens fællesareal. C. F. Hansens betydeligste indsats er en række markante bygninger i København – alle opført i klassicistisk stil. Bedst kendt er Københavns Domkirke, Råd- og Domhuset på Nytorv samt Christiansborg Slot, som med undtagelse af Slotskirken, nedbrændte i 1884. Bygningen er symmetrisk opbygget i tre dele med et bredt midterparti og to sidefag. I Høng Ting- og Arresthus boede arrestforvareren til venstre for indgangsdøren, og til højre var retssalen. På 1. sal fandtes fire arrestlokaler. Bygningen var med stråtag. I 1863 skete en ombygning, idet sidefløjene fik samme højde som midterpartiet, hvorved der kunne indrettes yderligere fire arrestlokaler på 1. sal. Bygningens pyramidetag blev samtidig fjernet, skorstenen udskiftet med to nye og taget blev forsynet med tegl. Foruden arrestforvareren flyttede en herredsfoged, det vil sige en dommer, samt en herredsfuldmægtig og en skriver til byen. I 1838 blev der desuden på Hovedgaden 52 B, det vil sige tæt bag Tinghuset, opført en stald, hvor ridende og kørende, der skulle møde i retten, kunne opstalde deres heste. Der var plads til otte heste, og desuden var der et rum til brændsel. I bilismens tid blev stalden ombygget til arrestlokaler, men omkring 1950 blev der indrettet en lejlighed i bygningen, som siden 2007 har huset det kommunale aktivitets- og samværstilbud "Fristedet". I 1919 blev der i en nyopført bygning bag tinghuset på Hovedgaden 54 indrettet et politiafdelingskontor. Arrestlokalerne var i brug indtil 1938, og samme år flyttede politiafdelingskontoret ind i arrestforvarerens nu ledige bolig – her er nu tandlæge. I Hovedgaden 54 blev der herefter indrettet en lejlighed. Finderup Kommune købte i 1941 Tinghuset af Holbæk Amt med henblik på at anvende bygningen til kommunekontor, hvilket dog aldrig blev realiseret. Men bygningen er stadig kommunal ejendom. I 1967 blev de otte arrestlokaler på Tinghusets 1. sal ombygget til en lejlighed. Vinduerne blev udskiftet, og tremmerne blev fjernet, så bygningen fik sin nuværende facade. Men forinden havde Finderup Kommune anvendt cellerne til husvildeboliger. I forbindelse med kommunalreformen i 1970 blev Løve Herred nedlagt, og retslokalet fungerede nu som bitingsted for retten i Slagelse indtil 31. december 2003.

Bærende elementer	Kulturmiljøet er kun delvist bevaret, idet funktionen som ting- og arresthus er nedlagt. Men området afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling. Arkitekt C. F. Hansens smukke og velbevarede Høng Ting- og Arresthus står i dag som et minde om dengang, Høng tog de første skridt på vejen fra landsby til Kalundborg Kommunes største centerby med næsten 4.500 indbyggere. • De bærende fredningsværdier knytter sig til facadens symmetriske opdeling, detaljer omkring dørpartiet og gesimsen. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning. • Ting- og Arresthusets centrale placering ved Høng Gadekær. Der er en vigtig værdi i at kunne anskue hele bygningens sydfacade på afstand fra den modsatte side af gadekæret.
Eksisterende bevaringstiltag	• Fredet bygning: Løve Herreds Ting- og Arresthus. • Kommuneplanramme H1.BL01: Herunder en bestemmelse om, at der ved renovering skal tages hensyn til den oprindelige byggestil og bymiljøet. • Lokalplan nr. 25 for område langs Hovedgaden, Tingvej, Odinsvej, Strandvej, Vinkelvej og Jernbanevej i Høng. • § 3-beskyttet sø.
Sårbarhed/ Trusler	Tinghuset er sårbar over for manglende eller forkert vedligeholdelse. Anlægget med gadekæret er sårbar over for ændringer i form af byggeri samt manglende vedligeholdelse, herunder også græsslåning og oprensning. • Det anbefales, at der anbringes en informationstavle ved Tinghuset.
Kilder	Lektor Bent Frandsen.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Høng Ting- og Arresthus, opført i 1838. I stuen til venstre boede arrestforvareren, til højre var retssalen. De fire arrestlokaler fandtes på 1. sal. Tegning af Arkitekt C. F. Hansen (Landsarkivet, København).

Billede 2.

Gadekæret foran Ting- og Arresthuset, postkort fra 1945. Ombygningen i 1863 forhøjede sidefløjene, der fik samme højde som midterpartiet.

Billede 3.

Ting - og arresthuset med det foranliggende gadekær som det ser ud i dag.

Billede 4.

Ting- og arresthuset med velbevarede bygningsdetaljer.

Billede 5.

Hovedgaden 54 blev opført i 1919 bag tinghuset og indrettet til politiafdelingskontor.

Titel	Vilhelm Pedersens Maskinfabrik
Tema Sted Tid	Industrialisering – Fabriksbebyggelse Høng 1910
Beskrivelse	I 1910 opførte fabrikant Vilhelm Pedersen et elektricitetsværk i Høng, som indtil 1937 forsynede Høng-borgerne med jævnstrøm. I tilknytning til elektricitetsværket byggede Vilhelm Pedersen samme år et værksted, hvor han sammen med et par ansatte passede værket og fremstillede forskellige maskiner og redskaber til landbruget. Dermed var kimen lagt til den internationale industrivirksomhed, som Vilhelm Pedersens Maskinfabrik udviklede sig til. Fra 1912 blev der produceret maskiner til skotøjsindustrien, og samme år opførte Vilhelm Pedersen en stor administrationsbygning på Hovedgaden 24. Her var desuden indrettet to lejligheder samt udstillingsvinduer til præsentation af virksomhedens maskiner. Der opførtes gennem tiden mange fabriksbygninger, og i 1936 startede en produktion af værktøjsmaskiner, det vil sige maskiner, der er i stand til at udføre samme arbejde, som kan udføres med værktøj, f.eks. boring, slibning, drejning og fræsning. I 1942 opførte Vilhelm Pedersen en sportshal på Østergade 4. Hallen, som i dag kaldes VP Hallen, blev stillet til rådighed for alle sportsudøvere i byen, men den var i første række bygget for fabrikkens ansatte. Arkitekterne var H. Steudel og J. Knudsen Pedersen fra Slagelse og ingeniør var Villum Kann Rasmussen. Sidstnævnte etablerede i samme årti virksomheden VELUX, og hallen indeholder prototypen på den verdensomspændende succes VELUX-vinduet. Sportshallen blev opført i en avanceret trælamelkonstruktion og sammenbygget med et forhus. Fabriksbygningen fra 1935 er opført som fladebygning med shed-tag med vinduerne vendt mod nord, der sikrer et godt arbejdslys uden solindfald. Flade og shedbyggeri afspejler en ny, lineær produktionsproces, som betød en væsentlig effektivisering af arbejdsprocessen, når produktionen foregik i samme plan. I tilknytning til fabriksbygningen opførtes i 1943 en ny, stor administrationsbygning i funkisstil med prangende sten, stål, marmor og glas. Ligeledes i 1943 blev der ved Østergade opført en kantinebygning i samme stil som administrationsbygningen med ni værelser på 1. sal til lærlinge og ugifte medarbejdere. I 1944 opførte Vilhelm Pedersen en meget stor privatvilla på Østergade 2 og på Hovedgaden 12 har Vilhelm Pedersen i 1932 opført en funkisvilla til sin datter, da hun blev gift. Den oprindelige indgang til fabrikken var gennem en lille smøge mellem Hovedgaden 22 og administrationsbygningen på Hovedgaden 24. I 1943 blev fabrikken "vendt", idet indgangen blev flyttet mod syd til Østergade. Vilhelm Pedersens Maskinfabrik var med sine ca. 275 ansatte Høngs helt store arbejdsplads og Vilhelm Pedersen fik også opført en lang række boliger til de ansatte. I begyndelsen af 1940´erne byggede han fire etplanshuse på Rønnebærvej og 14 huse på Møllevej, der er karakteristiske ved at være opført i halvandet plan med plads til to familier. I 1952 opførte Vilhelm Pedersen Odinsparken, som er to boligblokke på henholdsvis Odinsvej 5 og 7 med i alt 36 lejligheder.

Beskrivelse (fortsat)	Høngs vækst var i disse år i høj grad knyttet til Vilhelm Pedersens Maskinfabrik, som ubetinget er den Høng-virksomhed, der har spillet den største rolle for byens udvikling. I 1950´erne gik man i gang med at fremstille maskiner til udstansning af overlæder til sko samt forskellige tekstiler, hvilket med årene udviklede sig til fremstilling af højt avancerede, computerstyrede værktøjsmaskiner, de såkaldte bearbejdningscentre. Produktionen stoppede i 1993 og fra 1995 til 2011 blev der produceret hospitalssenge i fabriksbygningerne af Invacare EC-Høng A/S. Med udgangen af 2011 blev hele produktionen flyttet til Sverige, og fabrikken blev sat til salg.
Bærende elementer	Kulturmiljøet er kun delvist bevaret, idet fabrikken som producerende virksomhed er nedlagt. Livsmønstret omkring fabrikken er dermed forsvundet. Men de tilbageblevne bygninger ved Østergade, det vil sige administrationsbygningen, kantinen, sportshallen og privatvillaen danner en hel gade for sig selv og er et minde om dengang, Høng var en industriby. Det gamle elektricitetsværk er også bevaret og fortjener opmærksomhed. Helheden med elektricitetsværk, fabriksbygninger på rad og række, funktionærboliger, etageejendomme til arbejderne, direktørvilla og sportshal er bemærkelsesværdig. Arkitekturen, som fortæller om velfærdssamfundets frembrud og elementer af virksomhedens bygningskultur, er bevaringsværdig.
Eksisterende bevaringstiltag	• Partiel Byplanvedtægt nr. 1 for et område af Høng by, Finderup Sogn. • Lokalplan nr. 25 for område langs Hovedgaden, Tingvej, Odinsvej, Strandvej og Jernbanevej i Høng. • Kommuneplanramme H1.B08 + H1.E01 + H1.C01 + H1.BL01. • I forbindelse med Kommuneplan 2013 fredes VP Hallen og fabrikkens øvrige bygninger langs Østergade – administrationsbygningen, privatvillaen og kantinen – udpeges som bevaringsværdige.
Sårbarhed/ Trusler	• Nedrivning eller om-, til- og nybyggeri af og ved sportshal, fabrik, administrationsbygning, tidl. kantine og beboelsesejendomme, der ikke er i harmoni med den eksisterende bebyggelse. • Alle fabrikkens bygninger er sårbare over for forfald. VP Hallen er sårbar over for forfald samt – som det tidligere er sket – anden anvendelse end idræt, f.eks. til lagerbygning, hvilket vil være til stor skade for folkesundheden. • Helheden i fabriksmiljøet med elektricitetsværk, fabriksbygninger, funktionærboliger, etageejendomme til arbejderne, direktørvilla og sportshal, der vidner om velfærdssamfundets frembrud inden for virksomhedsbygningskultur.
Kilder	• Lektor Bent Frandsen: Vilhelm Pedersens Maskinfabrik i Høng. Fabrikant Vilhelm Pedersen og hans livsværk. Udg. Af Kalundborg Museum. 2008. • Oplæg til Bygningssynet i forbindelse med fredning af VP hallen 2012.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Tegning 1.

Vilhelm Pedersens Maskinfabrik set fra syd, I forgrunden Vilhelm Pedersens privatvilla og længst til højre VP-hallen. PÅ den modsatte side af gaden ses administrationsbygningen og kantinen samt elværket til venstre herfor. Tegning ca. 1950.

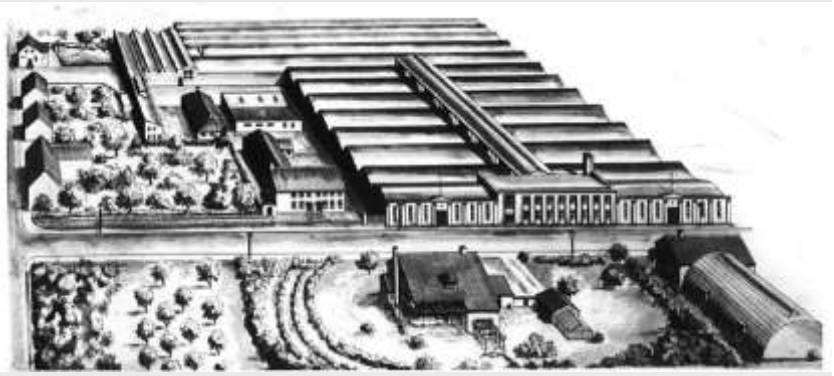

Billede 1.

Foto af fabrikken fra midten af 30'erne, set fra vest. Den hvide bygning til højre er elektricitetsværket.

Billede 2.

Sportshallens rundbuekonstruktion under opførelse i 1942. Et imponerende skelet af trælameller. I det oprindelige projekt var der regnet med en hal med jernkonstruktioner, men på grund af krigen viste det sig umuligt at skaffe den fornødne mængde jern.

Billede 3.

Sportshallens forhus, opført på samme tid som sportshallen. Forhuset indgår ligeledes i fredningen af hallen. Arkitekt H. Steudel og J Knudsen Pedersen fra Slagelse.

Billede 4.

Fabriksbygningen med det karakteristiske shedtag, set fra vest. Dette er den første del af den store fabriksbygning, som blev opført i 1935.

Billede 5.

Administrationsbygningen set fra det østligste af Østergade. Arkitekt H. Steudel og J Knudsen Pedersen fra Slagelse.

Billede 6.

Kantinebygningen med fabrikken i baggrunden.

Billede 7.

Vilhelm Pedersens privatvilla på den sydlige side af Østergade. Arkitekt H. Steudel og J Knudsen Pedersen fra Slagelse.

Billede 8.

Hovedgaden 12 opført i 1932. Funkisvillaen er opført af Vilhelm Pedersen til sin datter og svigersøn, da de blev gift. Villaen blev opført efter tegning af arkitekt August J. Nielsen.

Billede 9.

Huse på Møllevej opført af Vilhelm Pedersen i 1942.

Titel	Stationsbyen Høng
Tema Sted Tid	Stationsbybebyggelse Høng 1898
Beskrivelse	Da Høng i 1898 blev stationsby ved Slagelse-Værslev-banen, blev stationen anlagt ca. en halv kilometer uden for landsbyen, der som nævnt lå grupperet omkring forten. I 1901 blev Høng desuden endestation ved Høng-Tølløse-banen. Stationsbygningen er tegnet af Statsbanernes overarkitekt Heinrich Wenck, der har tegnet de fleste stationer i Danmark på denne tid. Stationen er tegnet i tidens nationalromantiske stil som et eksempel på dansk stationsbyggeri fra jernbanens storhedstid. Den arkitektoniske stil og kvalitet kommer til udtryk i valget af byggematerialer med de røde teglsten og en række udsmykningsdetaljer i murværket. I løbet af få år blev vejen mellem landsbyen og stationen bebygget af forretningsfolk og håndværkere og blev til Hovedgaden. Som genbo til stationen blev der på Jernbanevej 3 opført en købmandshandel. Fra 1998-1908 lå byens postkontor i stationsbygningen idet posten blev fragtet med jernbanen, og i 1908 blev der opført et selvstændigt posthus på stationspladsen. Posthuset er tegnet af arkitekten Andreas Clemmensen, der som den første i Danmark lod sig inspirere af barok arkitektur og opførte flere bygninger i palæstil. Senere har Clemmensen opponeret stærkt mod palæstilen og Høng Posthus er da også opført med inspiration fra barok arkitektur, men uden præg af palæstil. I 1905 blev jernbanehotellet bygget ved stationspladsen, Høng Afholdshotel. Disse markante bygninger, grupperet omkring en stationsplads, var karakteristiske for vore stationsbyer, men det er sjældent, at de som i Høng alle forekommer samme sted. Jernbanen videreudviklede nu, hvad der allerede var sat i gang, så Høng blev en typisk stationsby med en lang række samfundsfunktioner som realskole, teknisk skole, posthus, bankfilialer, telefoncentral, mejeri samt handel og håndværk. Industrivirksomheder kunne anvende jernbanen til transport af råvarer og færdigvarer. Men efter 1920 spillede jernbanen ikke længere nogen væsentlig rolle for byudviklingen. Den var blevet udkonkurreret af fragtmandsruterne til godstransport og af rutebilerne til persontransport, der begge har den fordel, at de kan køre fra dør til dør. Posthuset havde en god placering på Jernbanevej 4, så længe jernbanen blev anvendt til postbefordring. Men nu køres posten med store pladskrævende biler. Pladsen ved posthuset var utilstrækkelig, derfor blev der opført et nyt posthus på Centervej. Det var i 1990. Med årene har behovene ændret sig, derfor tjener ingen af stationspladsens bygninger i dag deres oprindelige formål. Købmandsforretningen og posthuset er indrettet til beboelser. Stationsbygningen lukkede i 1999, og her er nu beboelse og tandlæge. Afholdshotellet blev i 1920 indrettet til kostafdeling for Høng Studenterkursus. Efter mange til- og ombygninger huser stedet nu Høng Gymnasium og HF.

Bærende elementer	Ved stationspladsen er det gamle kulturmiljø fra stationsbyens barndom kun delvist bevaret. Alle bygninger har som nævnt fået andre funktioner, og alle er blevet ombygget. Men Høng-Tølløse-banen fortsætter sin drift, og alle busser fra Slagelse og Kalundborg har holdeplads ved stationspladsen. De transporterer mange elever til og fra Høng Gymnasium, så der fortsat er en livlig trafik på den gamle stationsplads. Det gamle kulturmiljø omkring stationspladsen, der er et minde om dengang Høng blev stationsby, er blevet suppleret med et af byens mange skolemiljøer. • Stationsbygningen bygget som klassisk stationsbyggeri fra tiden med de bevarede detaljer i murværk. • Stationspladsen med tæt bebygget miljø af tidl. station, posthus, købmandsforretning og afholdshotel
Eksisterende bevaringstiltag	• Lokalplan nr. 59 for et område til offentlige formål, boliger m.v. i Høng by. • Lokalplan nr. 25 for område langs Hovedgaden, Tingvej, Odinsvej, Strandvej, Vinkelvej og Jernbanevej i Høng. • Kommuneplanramme H1.TO2 + H1.CO1
Sårbarhed/ Trusler	Alle bygninger er sårbare over for ændringer i arkitektur samt manglende vedligeholdelse, der på sigt vil forringe det oprindelige kulturmiljø yderligere. Jernbanen er meget sårbar over for nedlæggelse.
Kilder	Lektor Bent Frandsen.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Høng station i 1907 set fra Hovedgaden ned ad Jernbanevej. Til venstre ses købmandsforretningen. På denne tid havde postkontoret til huse i højre side af stationen. Først i 1908 blev Høng Posthus opført som en selvstændig bygning til højre for stationen.

Billede 2.

Høng station i dag. De væsentligste bygningsændringer er forhøjelse af stationens tag med tilføjelse af tagkviste, fjernelse af skorstene og blænding af døren til postkontoret. Yderligere er stationen forlænget mod syd.

Billede 3.

Høng Posthus i 1926 fotograferet med personale. Posthuset er tegnet af arkitekt Andreas Clemmensen og opført i 1908. Postmesterens lejlighed på 1. sal blev i 1961 ombygget og gjort større.

Billede 4.

Høng posthus i 2012. Bygningen er opført i 1908 og tegnet af arkitekt Andreas Clemmensen med inspiration fra barok arkitektur.

Billede 5.

Høng afholdshotel set fra stationen. Til højre i forgrunden ses købmandsforretningen. Postkort fra 1906.

Billede 6.

Høng afholdshotel i 2012. De væsentligste bygningsændringer er forlængelsen i højre side af bygningen og fjernelse af skorstene.

Titel	Røsnæsgården
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Den yderste spids af Røsnæs har i århundreder ligget hen som fælles græsningsoverdrev med skov, men tilhørte allerede i middelalderen kongen. Her blev i 1231 Valdemar Atterdags søn og arving, Valdemar den Unge, dræbt ved et vådeskud under en jagt. Røsnæsgården hed tidligere Færgegården (færgefart til Samsø) og lå ved sydstranden, men flyttedes i 1815 op til den nuværende plads og fik navnet Hestehavegård, fordi området blev brugt til græsning for heste og ungkreaturer fra Kalundborg Slots Ladegård. I 1866 blev gården købt af O.F.C. Lawaetz, som opdyrkede størstedelen af jorden og indsatte en stor kvægbesætning. I 1964 erhvervede staten Røsnæsgården for at gøre området tilgængeligt for offentligheden. Røsnæsgårdens hvide bygninger ligger højt på et plateau omtrent midt i sit jordtilliggende, som overvejende igen henligger i græs. Til gården hører tre landarbejderhuse ved skellet mod øst samt et antal bygninger med forskellige funktioner ved gården og Fiskerhuset ved sydstranden. Sten- og jorddiger er et historisk karaktertræk, som også fremgår af kort fra 1800-tallet. Endvidere ligger Røsnæs fyr (opført 1846) med tidligere fyrmesterbolig yderst på næsset. Til kulturmiljøets karaktertræk hører ud over det åbne, kuperede landskab også mindre skovområder og levende hegn.
Bærende elementer	• Gårdens bygningskompleks midt i det storladne, åbne landskab • Fyret på spidsen med sine forskellige bygninger • De små landarbejderboliger og fiskerhuset, som hører under gården • Det snorlige skeldige tværs over næsset, der afgrænser gårdens tilliggende mod det øvrige land
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Erhvervet er staten for offentlig adgang • Sydkysten af Røsnæs (Røsnæsgården) med dalene Vindekilde og Grimsdalen ved sydstranden er naturfredet • Skansen ved Fiskerhuset og skanse på næssets spids er fredet som fortidsminder med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer • Flere beskyttede sten– og jorddiger nord for Røsnæsgården, i den sydøstlige del af kulturmiljøet og skeldiget i ejerlavsgrænsen mod øst • § 3 beskyttede naturtyper (strandsump, kystskrænt, sø, marklavning, mose og overdrev) og vandløb

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Fjernelse af levende hegn, eksisterende skov og anden karaktergivende beplantning • Ophør af græsning/pleje af overdrev og lysåbne områder • Nedrivning eller om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Bebyggelse og til plantning af næssets åbne marker
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Røsnæs' storladne landskab med åbne græsarealer og vejen ud til fyret på spidsen, fra øst.

Billede 2.

Fyret fra 1846 med fyrmesterbolig og udhuse yderst på spidsen, fra øst.

Billede 3.

Kystskrænt og stenet strand på sydsiden af Røsnæs' spids, fra vest.

Billede 4.

Røsnæsgården bygningskompleks er placeret højt over næssets græsningsarealer, fra vest.

Billede 5.

På næssets sydkyst ligger et lille fiskerhus og en kystskanse, fra nord.

Billede 6.

Røsnæsgårdens mange bygninger ligger på et plateau omtrent midt på næsset, fra vest.

Billede 7.

Der er i dag naturcenter og servering i nogle af gårdens velholdte bygninger, der ejes af staten, fra sydvest.

Billede 8.

Lille landarbejderbolig øst for gårdens bygninger, fra nord-vest.

Billede 9.

Et af de tre landarbejderhuse ved Røsnæsgårdens skel mod øst, fra sydvest.

Titel	Landsbyen Ulstrup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Den ældre bebyggelse omkring kirken udgøres af nogle få gårde (10 gårde i 1682), heriblandt præstegården med stor have med Skt. Laurentii kilde, som skal have været lægedomskilde, Søbakkegård i bindingsværk lige ved kirken samt fattighuset. Skoven ved præstegården er sammen med den grønne afgrænsning af landsbyen mod vest, nord og syd med til at kæde byrummet sammen til en helhed. Her er også en del gadehuse i bindingsværk og grundmur på den stejle skråning op mod kirken. Andelstidens funktionsbygninger er repræsenteret med andelsmejeri (nedlagt), ældre skolebygning, forsamlingshus (tegnet af Andreas Bentsen, 1883).
Bærende elementer	• Den tætte bebyggelse, som følger terrænet omkring kirken og det slyngede vejforløb • Den ældre bebyggelse omkring præstegården og den gamle skole • De mange huse—i modsætning til gårde—i byen
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Lokalplan nr. 3.1-1—For Ulstrup By • § 3 beskyttede naturtype (vandhul) i præstegårdshaven • Et område er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning rundt om Røsnæs Kirke • 300 meter Kirkebyggelinje rundt om Røsnæs Kirke

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Fjernelse af den karaktergivende beplantning i og i afgrænsningen af byen • Udbygning af bebyggelsen ned ad skråningen fra husrækken syd for Røsnæsvej • Yderligere byudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	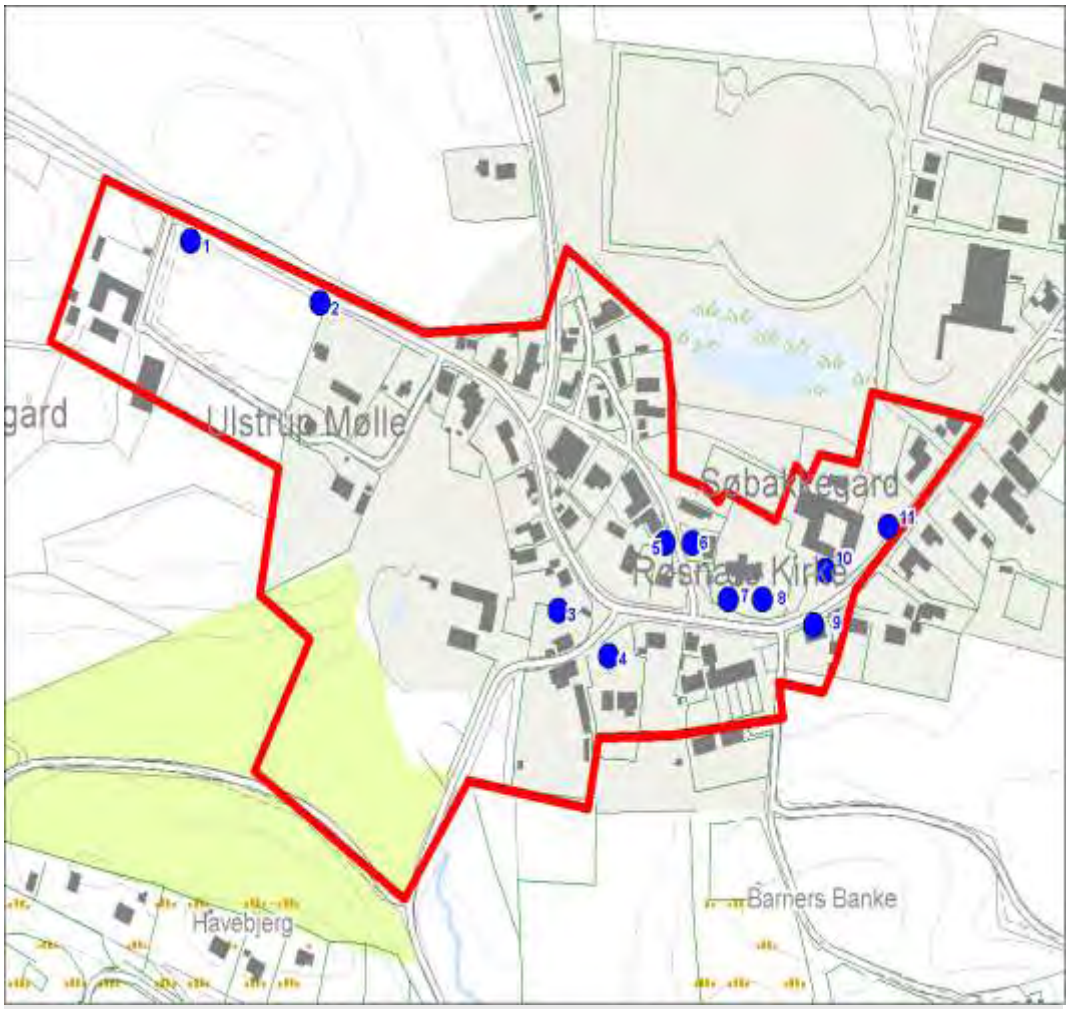

Billede 1.

Den firelængede møllegård vest for landsbyen og møllen, fra nord.

Billede 2.

Ulstrup Mølle på et højdedrag vest for landsbyen, fra nord-vest.

Billede 3.

Præstegården i sin store have ligger lidt neden for bakken med kirken, fra øst.

Billede 4.

Den tidligere skole ligger over for præstegården, fra vest.

Billede 5.

Forsamlingshuset (arkitekt Ivar Bentsen, 1883) ligger på bakken over byen, fra øst.

Billede 6.

Plade med indskrift på forsamlingshusets facade, fra nordøst.

Billede 7.

Det tidligere fattighus skråt over for kirken, fra øst.

Billede 8.

Ældre, hvidkalket længe ved vejen med flere lejligheder, fra nordøst.

Billede 9.

Grundmurede huse med hvide pyntegesimser og værksteds-bygning ved landsbygaden, fra vest.

Billede 10.

Den store, firelængede gård lige øst for kirken, fra syd-vest.

Billede 11.

Den firelængede gårds lange stuehus ud mod bygaden, fra syd.

Titel	Landsbyen Ågerup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Meget lille landsby med kun to gårde tilbage (8 gårde i 1682) og en række fine små gadehuse. Den ene af gårdene er ombygget og har udstykket sin jord til sommerhuse. Et karaktertræk er de levende hegn og sten- og jorddiger i skel og i landsbyafgrænsningen, som også fremgår af kort fra 1800-tallet.
Bærende elementer	• Den smalle bebyggelse langs det gamle, slyngede vejforløb • De grønne haver med indkik mellem huse og gårde
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (kultureng) i den sydlige del af kulturmiljøet

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Udbygning bag den eksisterende husrække • Turisme– og sommerhusbebyggelse samt byudvikling, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring byen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Den lille landsbys nu eneste bevarede gård ligger lidt hævet over resten af byen, fra syd.

Billede 2.

Gården i den østlige del af byen på sit lille højdedrag, fra vest.

Billede 3.

Lille hvidkalket husmandssted med frugthave i den sydøstlige udkant af landsbyen, fra øst.

Billede 4.

Lille, hvidkalket hus med stor have over for gården, fra øst.

Billede 5.

Lille hus ved vejkrydset mod det nærliggende sommerhus-område, fra syd.

Billede 6.

Et moderne sommerhus har erstattet landsbyens anden gård, fra syd.

Billede 7.

Den mellemste del af landsbygaden, fra øst.

Billede 8.

Lille gadehus helt ud til gaden med udhuse, fra vest.

Billede 9.

Lille, grundmuret, gulkalket hus yderst i landsbyen mod vest, fra nordøst.

Titel	Landsbyen Illerup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Landsbyen ligger på kanten af sandjorden med 4 tilbageblevne gårde, et par husmandssteder, et tidligere skovfogedhus nord for byen og nogle gadehuse, flere med oprindelig beboelse til flere familier. En del levende hegn og enkelttræer i skel og i landsbyafgrænsningen skaber en grøn bystruktur.
Bærende elementer	• Gårde og huse spredt langs gaden omkring den åbne grønning i midten af byen • Byens grønne struktur • Byens placering på det lave, flade land neden for bakkedraget mod syd omgivet af åbent agerland eller lavbundsskov
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttede naturtyper (to vadnhuller) midt i og (et gadekær) i den sydlige del af kulturmiljøet

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Fjernelse af karaktergivende beplantning • Større ændringer i den gamle vejstruktur • Udfyldning med bygninger eller tilplantning af den åbne grønning midt i byen • Byudvikling som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværen-de bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	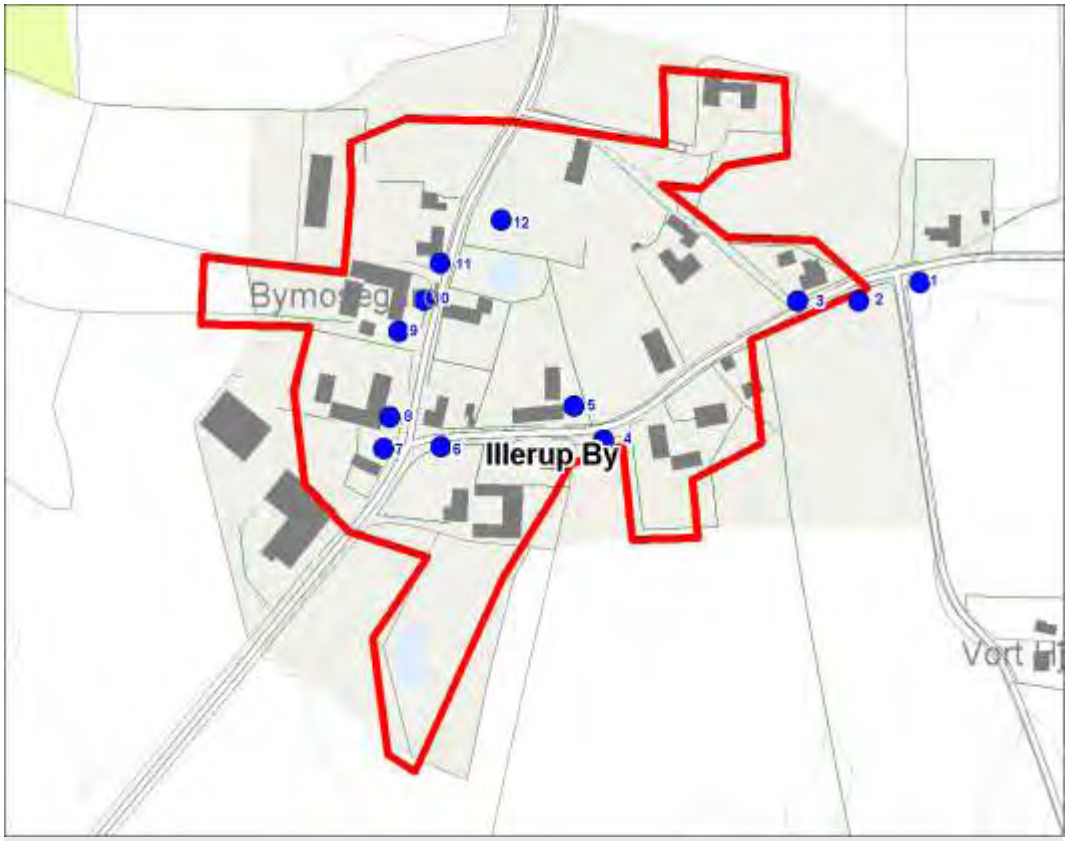

Billede 1.

Lille husmandssted lige uden for landsbyen, fra sydvest.

Billede 2.

Små, pyntelige, grundmurede huse i landsbyens nordøstre udkant, fra øst.

Billede 3.

Indkørsel kantet af hække og levende hegn, fra sydøst.

Billede 4.

Lille husmandssted ved bygaden, fra vest.

Billede 5.

Grundmurede huse og fundament til ny bygning, fra sydvest.

Billede 6.

Den sydøstlige del af byen, fra vest.

Billede 7.

Vejkrydset med grundmuret rødstenshus på hjørnet, fra vest.

Billede 8.

Hjørneejendom med bagbygning, fra vest.

Billede 9.

Gulkalket gård med hvide lisener og gesimser på stuehuset, fra nordøst.

Billede 10.

Lille dam i den nordlige del af byen, fra vest.

Billede 11.

Den vestlige gade med gårde på vestsiden, fra nord.

Billede 12.

Vinkelbygget husmandssted nordligt i byen, fra vest.

Titel	Overdrevsbakkerne Rakkerbanken
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Overdrevsbakker med gammelt rettersted for Ars herred. I 1800-tallet fremstod bakkerne åbne, uden træer og buske.
Bærende elementer	• Bankernes åben overdrevspræg
Eksisterende bevaringstil-tag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Lokalplan nr. 5.1-1—For et fritidsområde ved Spangsbro • Lokalplan nr. 70—For et område ved Ubberup • § 3 beskyttede naturtyper (overdrev, vandhul og eng) i den øst– og vestlige del af kulturmiljøet • Mange beskyttede sten– og jorddiger

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Byggeri og anlæg • Opdyrkning eller tilplantning samt tilgroning på grund af fro lavt græsningstryk • Råstofgravning
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	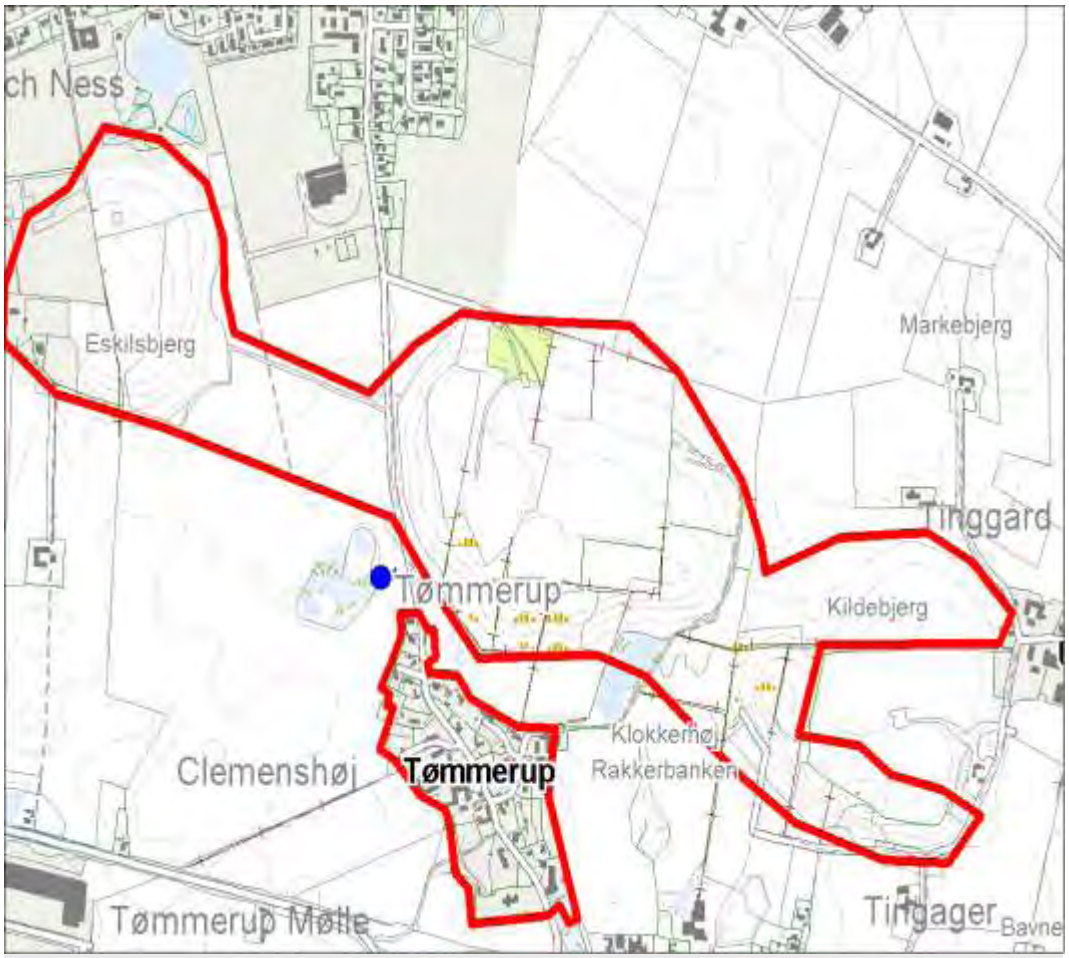

Billede 1.

Den mellemste del af overdrevsbakkerne, Tømmerup Banke, nord for Tømmerup, Rakkerbanken og Klokkerhøj i baggrunden mod øst, fra vest.

Titel	Lerchenborg–området
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Hovedgården blev oprettet under navnet Østergård i 1704 ved nedlæggelse af landsbyen Østrups 8 gårde og blev senere udvidet med anden jord. Gården indgik herefter i det store nordvestsjællandske godskompleks med en række betydelige herregårde på tilsammen 4379 tdr. htk. I 1754 ændredes navnet til Lerchenborg, der i 1755 oprettedes som stamhus. Ved afståelse af jord i forbindelse med lensafløsningen i 1923 og yderligere bortsalg bl. a. til Statens Jordlovsudvalg (herunder arealerne til Asnæsværket) blev godset betydeligt reduceret. Mineslund og Asnæsgård (samt tidligere den nu nedlagte Hedvigslyst) er oprettet som avlsgårde under Lerchenborg, men de førstnævnte er nu fraskilt ligesom Vesterskoven. Det store barokke hovedgårdsanlæg består af en ydre, brolagt slotsgård med stalde og avlsbygninger, en indre, snævrere gård med herskabsstalde og folkebygning samt den store trefløjede hovedbygning. Anlægget er opført i 1743-45, muligvis efter Eigtveds tegninger, det hele i et strengt aksefast anlæg. Haveanlægget er et fransk barokanlæg med alléer og hække, men senere i nogen grad omformet efter engelsk mønster. Landskabet er præget af herregården og dens drift med store markfelter, gamle hegn og småhuse ved skovene og stranden.
Bærende elementer	• Det helstøbte, aksefaste anlæg med bygninger, gårdspladser, barokhave og park, alléer, høje og lunde samt det omgivende, åbne herregårdslandskab med store dyrkningsflader og levende hegn og de velafgrænsede skove • De små godshuse til gårdens folk og særlige funktioner • Småbebyggelser langs skove og kyster samt ved Havnemark og Forskov
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • De fleste af herregårdens bygninger og de vigtigste dele af haveanlægget er fredet efter bygningsfredningsloven (hovedbygningen med sidefløje og de hermed sammenbyggede længer mod staldgården, og de to T-formede bygninger mellem staldgård og ladegård samt alle bygninger omkring ladegården, endvidere slotsparkens lindeallé og lindebuehækkene med statuer) • Utallige fredede fortidsminder—primært gravhøje—med tilhørende 100 meter beskyttelseslinjer i både Vesterskov og Forskov • § 3 beskyttede naturtyper (strandoverdrev, overdrev, skovsø, søer, vandhuller, skovsø, branddam, strandsump og eng) og vandløb • Mange beskyttede sten– og jorddiger i dyrkningsskel, langs skove og ejerlavsskel • Lokalplan nr. 500—For en ny Vesthavn

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Yderligere erhvervsudvikling samt opførelse af tekniske anlæg, som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring herregården • Om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Tilplantning af det åben herregårdslandskab • Fjernelse ad levende hegn og karaktergivende træer
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	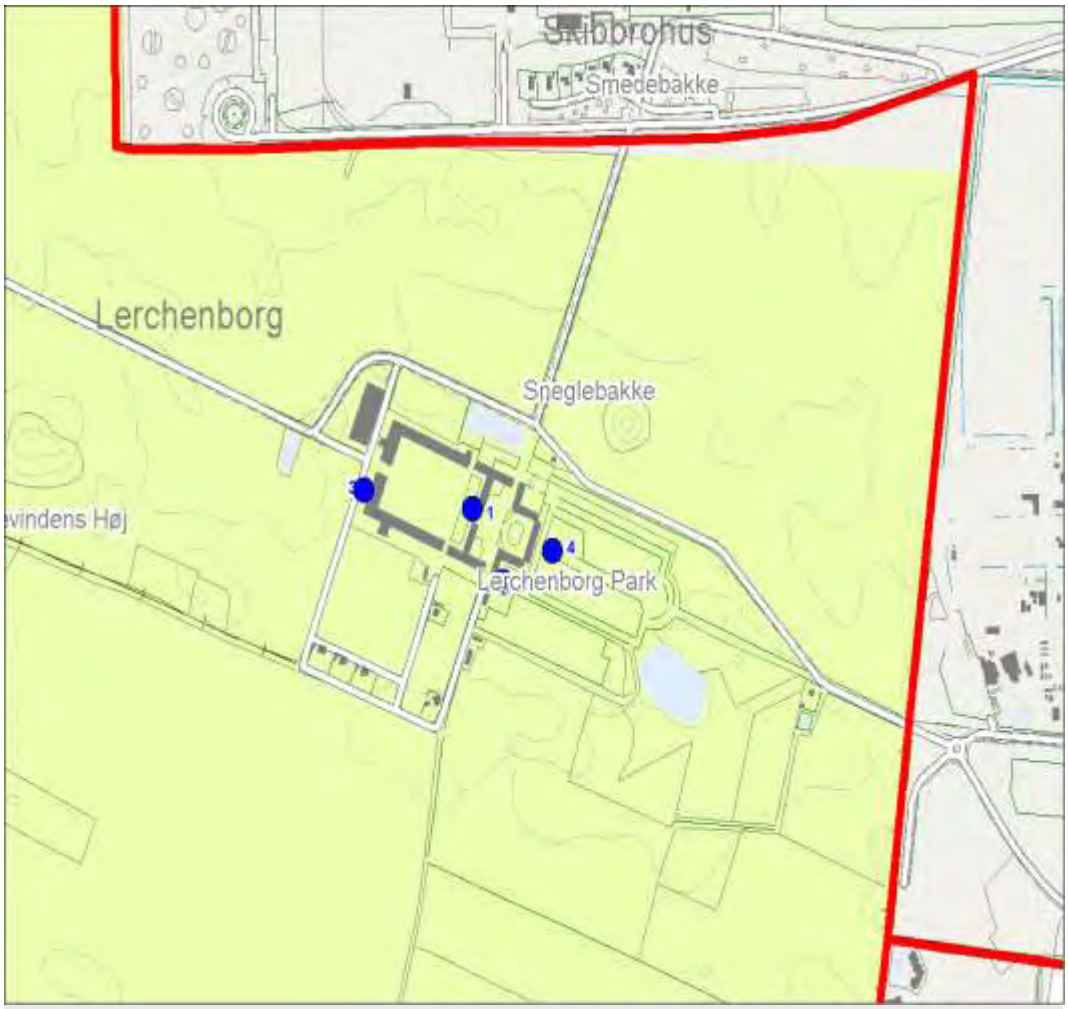

Kort 2.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

Kort 3.

Tallene på kortet viser billedernes numre.

Billede 1.

Lerchenborgs trefløjede hovedbygning opført 1743-45, muligvis efter tegninger af Eigtved, fra vest.

Billede 2.

Den den nordlige del af den østlige gårdsplads med kørestalde og personalefløj, fra syd.

Billede 3.

Den vestlige, brolagte ladegårdsplads, fra vest.

Billede 4.

Udsigten fra hovedbygningen gennem det aksefaste stald- og ladegårdsanlæg mod herregårdslandska bet mod vest.

Billede 5.

Skovfogedhus i gule sten med stråtag, ved Forskovens østlige skovbryn, fra øst.

Billede 6.

Lille, hvidkalket skovløberhus ved den vestlige udkant af Forskoven, fra nordvest.

Billede 7.

Række af ældre egetræer i den vestlige del af Forskoven, fra syd.

Billede 8.

Den tidligere skole fra 1896 ved Asnæs Skovhuse mellem Asnæs Forskov og Mineslund, fra sydøst.

Billede 9.

Avlsgården Mineslund mellem Asnæs Forskov og Vesterskoven, fra sydvest.

Billede 10.

Det bølgede landskab på Asnæs inddelt af diger og levende hegn, fra nord.

Billede 11.

Lille landarbejderbolig ved Vesterskoven, fra øst.

Billede 12.

Gulkalket fundtionærbolig i skovkanten ved Asnæsgård, fra syd.

Billede 13.

Den statelige hovedbygning tiol Asnæsgården, opført lidt syd for gårdens driftsbygningen, fra vest.

Billede 14.

Udskibningstedet Havnemark på nordsiden af Vesterskoven, fra sydøst.

Titel	Asnæs Dyrehave
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Den yderste del af den nu næsten helt opdyrkede "Dyrehaven" på Asnæs henligger stadig som græsningsoverdrev med store sten, krat og kreatur- og vindbidte træer i et nu sjældent landskab.
Bærende elementer	• Det græssede overdrevslandskab med krat, store jordfaste sten og spredte vådområder • De græssede strandenge neden for bakken med kreaturhegn og grøfter
Eksisterende bevaringstil-tag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Området er naturfredet

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Tilplantning eller tilgroning ved for lavt græsningstryk eller ophør af græsning • Tilgroning eller forsumpning af strandenge • En mere intensiv udnyttelse til rekreative formål
Kort 1. Kortet viser områdegræn-sen.	

Titel	Husmandsbebyggelser omkring Lerchenborg
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Området rummer husmandsbebyggelser fra forskellige perioder, de ældste oprindelig for at kunne betjene herregården, de seneste for at forsyne husmandsbefolkningen med tilstrækkelig jord til at udgøre et eksistensgrundlag. Bastrup Sønderstrand består af ældre husmandsbebyggelser iblandet en del statshusmandsbrug oprettet efter statshusmandsloven af 1899. Der findes her endnu nogle få af de oprindelige bindingsværkshuse, mens flertallet er nybygget, de fleste i "Bedre Byggeskik" efter at have fået tillægsjord efter statshusmandsloven af 1919. Østrup i den vestlige del af området udgør en bebyggelse med flere kolonier af statshusmandsbrug oprettet efter 1919-loven i forbindelse med udstykningen af Lerchenborg: 26 brug i 1925, 14 brug i 1953 og 17 brug i 1954. Området rummer således eksempler på såvel tidlige som på de allerseneste husmandsudstykninger i landet. Mange byggeperioder er repræsenteret, de fleste dog i "Bedre Byggeskik".
Bærende elementer	• Den vestlige del af området har brugene fordelt med stor regelmæssighed langs og på begge sider af vejen, brugene alle forkskellige varianter af ”Bedre Byggeskik”´s satandardmodeller, de yngre i blank mur, de ældre pudset og kalket. • Den østlige del med et langt mere uregelmæssigt ejendomsmønster med blanding af ældre brug og ”Bedre Byggeskik” og med store forskelle i jordtilliggende. • Levende hegn og hække omkring husmandsstedernes haver og bygninger
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:*

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Om-, til– og nybyggeri af og ved husmandsbrug og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Nedlæggelse af levende hegn og hække omkring husmandsstedernes haver og bygninger • Tilgroning eller tilplantning af det åbne agerland
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Et af de vestligste og yngste husmandsbrug i Østrupud-stykningen, fra nordvest.

Billede 2.

Lille hvidkalket husmandsbrug i Østrupudstykningen, fra syd.

Billede 3.

Husmandsbrug i Østrup, fra øst.

Billede 4.

De tæt liggende brug ud til vejen gennem den østlige del af Østrup, fra vest.

Billede 5.

Gulkalket, vinkelbygget brug i den østligste del af Østrup, fra syd.

Billede 6.

Lille husmandssted eller hus med jord helt ude ved kysten i den vestligste del af Melby Sønderstrand, fra nordvest.

Billede 7.

Vinkelbygget husmandssted i "Bedre Byggeskik", fra syd-øst.

Billede 8.

Lille, ældre hus med stråtag, fra sydøst.

Billede 9.

Den tidligere skole i området med de mange spredte husmandsbrug, fra syd.

Billede 10.

Istandsat, hvidkalket husmandsbrug ud til vejen mod Melby, fra syd.

Titel	Landsbyen Kåstrup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Bystrukturen fra før uskiftningen er bibeholdt i den lange fortelandsby, hvor de 6-7 uudflyttede gårde (17 gårde i 1682), hvoraf flere er i bindingsværk, endnu ligger i to rækker langs bypladsen og bygaden. Den centrale plads er sparsomt bebygget med gadehuse omkring gadekæret, flere i bindingsværk, men der er også eksempler på andelstidens grundmurede bygninger, bl.a. det tidligere snedkerværksted. De levende hegn og hække omkring haver og bygninger og langs dele af byens afgrænsning ud mod det åbne land er et karaktertræk for landsbyen.
Bærende elementer	• De to rækker gårde og den grønne struktur • Mindre huse på de udflyttede gårdes pladser i den midterste del af byen • Den endnu delvis åbne forte omkring gadekæret
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttet naturtype

Sårbarhed/ Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse, samt manglende vedligeholdelse • Udfyldning med bygninger af forten ved gadekæret • Fjernelse af karaktergivende beplantning • Til plantning eller større nybyggeri på det åbne land bag rækken af gårde og huse på begge sider af gaden
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Hvidkalket, firelænget bindingsværksgård i landsbyens nordlige ende, fra nord.

Billede 2.

Velproportioneret værkstedsbygning ud til landsbygaden, fra vest.

Billede 3.

Gadekæret midt i landsbyen, fra nord.

Billede 4.

Landsbyens tidligere smedie på vestsiden af gaden, fra sydøst.

Billede 5.

Den sydlige del af bygaden med lave beboelseshuse, fra syd.

Billede 6.

Landsbyens sydlige afslutning med huse og gårde, fra syd.

Titel	Landsbyen Tømmerup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	En mindre kirkelandsby, der har bevaret en del af sit oprindelige præg med delvist ubebygget forte omkring gadekæret. Der er endnu 3-4 gårde (13 gårde i 1682) tilbage i byen, som rummer flere værdifulde elementer som gadekær, stendiger og gammel vejføring samt levende hegn og hække langs tofter og haver.
Bærende elementer	• Gårdene i en uregelmæssig kreds yderst i byen • Udfyldning af de udflyttede gårdes pladser med mindre huse • Den åbne forte omkring gadekæret • Stengærder som afgrænsning af forter og haver • Byens grønne struktur • Helheden skole, præstegård og kirke i den sydlige del af byen
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • Et område rundt om Tømmerup Kirke er omfattet af en kirkeomgivelsesfredning • 300 meter kirkebyggelinje rundt om Tømmerup Kirke • § 3 beskyttede naturtyper (gadekær og eng)

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse • Fjernelse af karaktergivende beplantning • Bebyggelse på den åbne forte
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	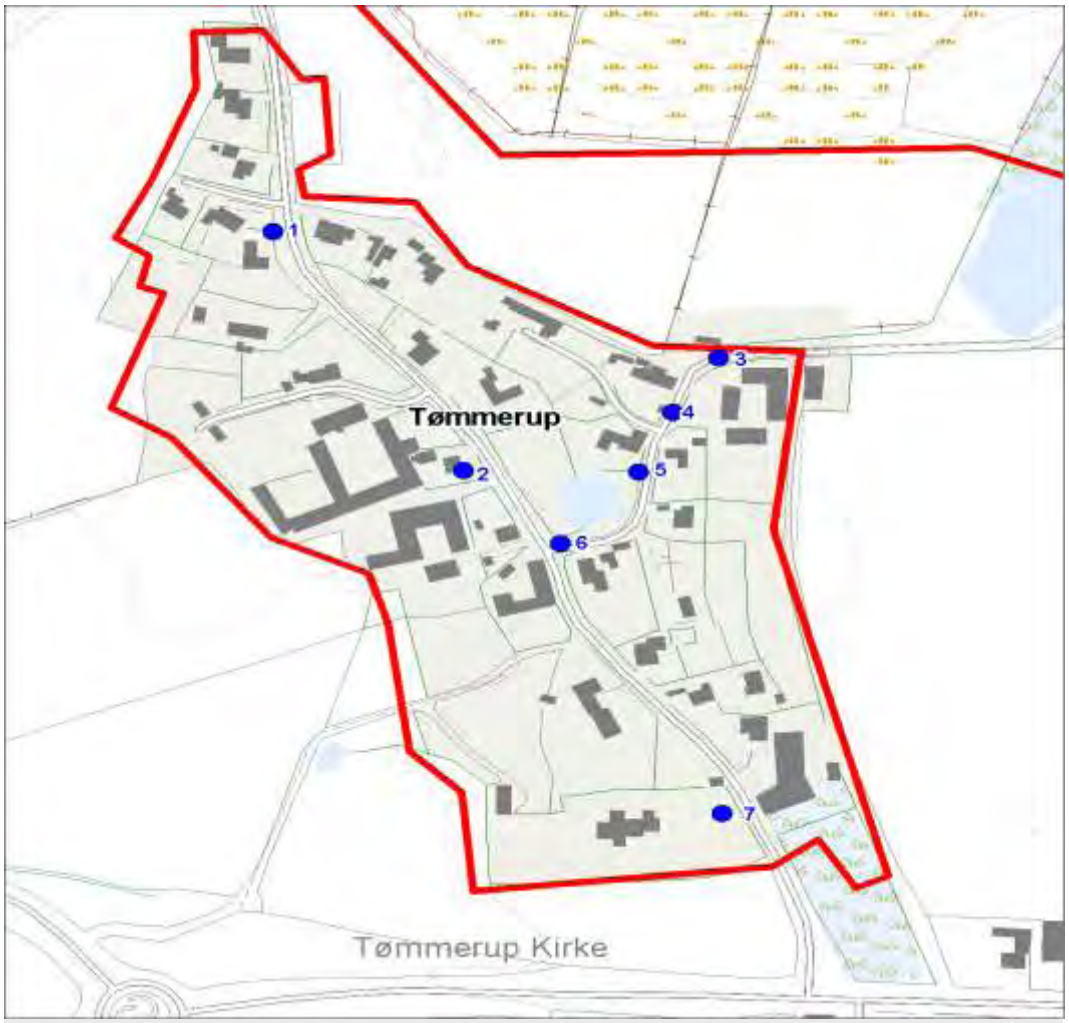

Billede 1.

Den mellemste del af landsbygaden med store gårde på vestsiden, fra nord.

Billede 2.

Den firelængede gård Møllebakkegård midt i byen over for gadekæret, fra nordøst.

Billede 3.

Landsbyens østligste, firelængede gård med toftedige i sten bag gadekæret, fra nordvest.

Billede 4.

Bebyggelse med lave huse på forten ved gadekæret, nogle med stendiger, fra syd.

Billede 5.

Det fine gadekær midt i byen med delvis bevaret omgivende forte, fra nordøst.

Billede 6.

Den tidligere skole fra 1913 på vestsiden af gaden over for gadekæret, fra sydøst.

Billede 7.

Moderne gård over for kirke og præstegård, fra sydvest.

Titel	Landsbyen Bastrup
Tema Sted Tid	
Beskrivelse	Byen er oprindelig en rækkeby og eksempel på den lille agrare landsby med kun få gårde tilbage efter udskiftning og udflytning (12 gårde i 1682). Byen er blevet udbygget med en del gade- og husmandshuse, mange i bindingsværk, hvilket giver den en åben og uregelmæssig struktur. Den har rummet en stor husmandsbefolkning, fordi den ligger i udkanten af et stort herregårdsområde. I dag får de mange træer og hække byen til at fremstår meget frodig.
Bærende elementer	• Blandingen af gårde og huse i en uregelmæssig struktur • Levende hegn og hække langs med tofter og haver og i byens afgrænsning mod det åbne land
Eksisterende bevaringstiltag	*Udpluk af planer og beskyttelser:* • § 3 beskyttet naturtype (gadekær) • Beskyttet sten– og jorddige i den midterste del af kulturmiljøet

Sårbarhed / Trusler	*Følgende aktiviteter kan påvirke kulturmiljøets integritet og oplevelsesværdi negativt:* • Om-, til– og nybyggeri af og ved gårde og huse, der ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen • Byudvikling som i omfang og skala ikke harmonerer med de nuværende bebyggede og ubebyggede arealer eller som slører de historiske strukturer i og omkring landsbyen
Kort 1. Tallene på kortet viser billedernes numre.	

Billede 1.

Den vestlige del af landsbyen med mindre, lave huse, fra vest.

Billede 2.

Landsbyens tidligere smedje på sydsiden af landsbygaden, fra nordvest.

Billede 3.

Den sydvestligste af de tilbageværende 4 gårde, fra nord.

Billede 4.

Den nordvestligste af de tilbageværende 4 gårde, fra syd.

Billede 5.

Langt, hvidkalket landarbejderhus på nordsiden af gaden, fra syd.

Billede 6.

Det tilbageværende stuehus til den nordøstligste gård, Gammelmosegård, fra sydvest.

Billede 7.

Landsbyens østligste gård, fra sydvest.

Titel	Vedelsgade og Birchsgade - **Arbejderbyggeforeningen "Frem"**
Tema Sted Tid	Arbejderboliger—foreningsbyggeri Kalundborg 1902-
Beskrivelse	Omkring århundredskiftet 1900 så en lang række byggeforeninger dagens lys i hovedstadsområdet og i en række provinsbyer. Baggrunden var at rigsdagen 1898 havde vedtaget at give mulighed for at yde statslån til opførelse af sunde og gode arbejderboliger. Resultatet blev mange steder en bebyggelse præget af dobbelthuse i tidens haveboligstil. Tanken om etableringen af sådanne boliger kan føres tilbage til tiden efter koleraepidemien i København 1853 (Lægeforeningens boliger, senere Kartoffelrækkerne m. fl.) I Kalundborg så de første planer dagens lys i 1896, hvor fabrikant O. Vedel-Birch, som havde været primus motor bag oprettelsen af Arbejdernes Sygekasse, søgte byrådet om "at erholde en fri grund" til opførelse af boliger til sygekassens medlemmer. Tankerne bag disse initiativer var en konservative hjælp til selvhjælp filosofi. Sagen blev standset i byrådet fordi mange af sygekassens medlemmer protesterede mod at foreningens penge skulle bruges til dette formål. 1898 blev så Arbejderbyggeforeningen "Frem" dannet. 1901 ansøgte foreningen Kalundborg byråd om at erhverve et areal af Matr.31 Nyvang til opførelse af arbejderboliger. Byrådet var positivt indstillet, men tilkendegav at man ikke ville sælge til dette formål før man havde sikkerhed for at der i den nærmeste fremtid blev bygget arbejderboliger. Bag initiativet aner man igen O. Vedel-Birch samt overretssagfører Schultz. Betingelsen for at blive medlem af foreningen var et indskud på 200 kroner eller at man kunne stille sikkerhed for dette beløb. I 1902 fik foreningen tilladelse til at opføre arbejderboliger på Matr. 31a og Matr. 24 Nyvang. Tilladelsen blev givet på det vilkår at bebyggelsen ikke måtte påbegyndes før pladsens regulering samt byggeplaner og facadetegninger i det hele var godkendt af byrådet. Når mindst 20 arbejderboliger var opført ville byrådet give enten foreningen eller det enkelte medlem skøde på de bebyggede grunde mod at købesummen på 11 øre pr. kvadratalen samt alle omkostninger blev udredt af foreningen. "Frem" overdrog til arkitekt Niels Chr. Nielsen at udarbejde tegninger og selv om der blev problemer med at få statslån kom byggeriet i gang så man i januar 1903 havde rejsegilde på hus nr. 5. Da man senere i 1904 stod overfor at der skulle lægges gas/vand og kloakledninger i foreningens to gader, Vedelsgade og Birchsgade, blev der udarbejdet en status over byggeriet. Baggrunden var at "Frem" havde søgt om at blive fri for at betale disse hovedledninger og dermed blive ligestillet med andre dele af byen. Kommunens udspil var at foreningens medlemmer selv skulle betale for ledningerne og de 31 grundejere hæfte solidarisk for gælden. Bebyggelsen omfattede på det tidspunkt 17 ejendomme, der indeholdt 1 lejlighed, 11 ejendomme, der indeholdt 2 og 4 ejendomme med 3 lejligheder. Byrådet interesserede sig også for beboersammensætningen: 9 håndværkere (2 mestre), 8jernbanemænd, 7 arbejdsmænd/gårdskarle, 3 handlende -

Beskrivelse (fortsat)	(1 forhenværende købmand), 2 syersker, 1 værtshusholder, 1 fyrbøder ved gasværket og 1 svendehjemsbestyrer. 1909 fik man gadebelysning i foreningens to gader.
Bærende elementer	• Den samlede bebyggelse bestående af 20 dobbelthuse; Kalundborgs tidligste eksempel på arbejderboliger i havebystil.
Eksisterende bevaringstiltag	• Kommuneplanramme - K04.B10 - Boligområde • Lokalplan nr. 38 - For et område imellem Nørre Alle og Sct. Jørgensbjerg (Havebyen).
Sårbarhed / Trusler	• Større ændringer i vej- og gadeforløb • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse • Ændringer i facadeudsmykninger samt udskiftning af bygningselementer, som ikke respekterer den oprindelige udformning og kvalitet.
Kilder	• Kalundborgs Historie bd. 2

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Vedelsgade og Birchsgade ca. 1904 set mod øst. Allerede på dette tidspunkt har husene individuelle præg – indgangsdøre, tagvinduer, kviste, skorstene, kældre m.v.

Billede 2.

Vedelsgade og Birchsgade 2010, fotograferet fra samme vinkel og farvetoning som ovenstående.

Titel	Gisseløre
Tema Sted Tid	Velfærdssamfund - Rekreativt område Kalundborg 1933-
Beskrivelse	I 1933 besluttede byrådet at opføre en sommerrestauration "uden udskænkning af stærke drikke" på Gisseløre. Restaurationen (nu med bevilling til udskænkning) eksisterer stadig – i dag under navnet Restaurant Gisseløre. Beliggenheden er ganske unik, da kun en gangsti adskiller restauranten fra stranden. Ligeledes i 1933 besluttede Kalundborg byråd at bevilge 37.000 kr. til opførelsen af en søbadeanstalt på Gisseløre. Den markante søbadeanstalt i tidens fremherskende funkisstil lå, hvor der nu er parkeringsplads foran Restaurant Gisseløre. Søbadeanstalten var i brug frem til midten af 1960erne, hvor den blev nedrevet. Gennem mange år havde sportsfolkene i Kalundborg drømt om en idrætspark, for sådan en måtte enhver "storby" naturligvis have. Og hvilket sted kunne vel være smukkere til formålet end Gisseløre med fjorden som nærmeste nabo. Idrætspark og klubhus blev i løbet af 1940-41 en realitet takket være Kalundborg Idræts Union. Det efter den tids forhold helt moderne klubhus, byggede idrætsfolkene selv. Stenene til huset var genbrug, det var nemlig gamle munkesten, som kom fra en gammel bygning i Præstegade. Den særprægede og flotte indgangsportal, der er lavet helt i træ, er fremstillet af tømrermester Oluf Houg. Efter indvielsen af et nyt stadion i Munkesøen i 1968 fik det gamle stadion på Gisseløre en mere sekundær funktion. Gisseløre med idrætspark og søbadeanstalt er et fint eksempel på et tidligt rekreativt område, der skulle give byens borgere mulighed for at få lys, frisk luft og motion i fritiden.
Bærende elementer	• Indgangsportalen fra 1941, udført i træ. • Klubhuset fra 1941, der er et fint eksempel på stadsbygmester Einar H. Nielsens funkisinspirerede arkitektur. • Restaurant Gisseløre med sin unikke beliggenhed.
Eksisterende bevaringstiltag	• Omfattet af strandbeskyttelse (naturbeskyttelsesloven) • § 3 beskyttet naturtype – strandeng (naturbeskyttelsesloven • Kommuneplanramme K03.R09 – Rekreativt område - Idrætsanlæg, lystbådehavn, bådhus, klubhus, naturområde, strandpark, kiosk og restaurant. • Lokalplan nr. 32B - For Gisseløre

Sårbarhed/ Trusler	• Større ændringer i vej- og gadeforløb • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse • Ændringer i facadeudsmykninger samt udskiftning af bygningselementer, som ikke respekterer den oprindelige udformning og kvalitet
Kilder	• Kalundborgs Historie bd. 2 • Fra det gamle Kalundborg bd. 4

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Gisseløre set mod vest 1966. I midten ses Restaurant Gisseløre. På den bare plads til venstre lå badeanstalten.

Billede 2.

Gisseløre Stadion set mod nordvest 1966.

Billede 3.

Fra en fodboldkamp i 1968 mellem KGB og B 1909. Yderst til venstre ses den gamle indgangsportal.

Billede 4.

Søbadeanstalten fotograferet fra fjordsiden kort under opførelsen i 1933.

Billede 5.

Indgangsportalen til stadion, der ligger for enden af Fjordvej.

Billede 6.

Borgmester Fr. Andersen taler ved indvielsen af klubhus og stadion 10. august 1941.

Billede 7.

Den sydøstlige del af klubhuset 2012.

Billede 8.

Restaurant Gisseløre set fra p-pladsen 2012.

Titel	Radiostationen
Tema Sted Tid	Industrialisering, infrastruktur Kalundborg 1927-
Beskrivelse	Radiostationen på Gisseløre blev taget i brug i 1927, og takket være et krav fra Kalundborgs borgmester Frederik Andersen blev alle danske radioudsendelser i årene 1927-52 indledt med ordene "Danmarks Radio, København-Kalundborg". Hermed fik navnet Kalundborg en ny optimistisk klang ovenpå skibsværftsdepressionen. Samtidig blev byens navn kendt langt ud over landets grænser, da Kalundborg nu også kom med på radioapparaternes skalaer. Med de to høje radiomaster, der var fremstillet på Nakskov Stålskibsværft fik Kalundborg samtidig et nyt landmark, der en overgang var lige ved at udkonkurrere den 5-tårnede kirke som byens vartegn. Kalundborg havde fået sine egne "Eiffeltårne". I starten var radiostationens teknik placeret i et beskedent træhus. Først i 1933 blev den nuværende radiostation opført i tidens robuste funkisstil af arkitekt Sander Hansen og Post- og Telegrafvæsenets tegnestue. I 1954 blev de 100 meter høje master forhøjet med 17 meter, og de fik en tværbom i toppen. Efter at Kalundborg langbølgesender i 2007 holdt op med at sende, blev de to tværbomme skåret af masterne. Desværre blev masternes højde ikke reduceret ved samme lejlighed. Masterne fremstår derfor i dag fejlproportionerede; de er 17 m for høje. Radiostationen har bevaret en række fine funkiselementer i sin arkitektur – trods senere ombygninger og vedligeholdelsesarbejder. Hele anlægget fortæller historien om radiofoniens barndom og ungdom i Danmark. Alle radioudsendelser i Danmark i årene 1927-52 blev således udsendt via radiostationen i Kalundborg, og dermed er anlægget ikke blot et stykke lokal kulturhistorie – det er også national kulturhistorie.
Bærende elementer	• Radiostationen • De to radiomaster, der er et vigtigt landmark for Kalundborg.
Eksisterende bevaringstiltag	• Fredet område – Gisseløre og Houget • Natur- og vildtreservat • Omfattet af strandbeskyttelse (naturbeskyttelsesloven) • § 3 beskyttet naturtype – strandeng (naturbeskyttelsesloven) • Kommuneplanramme K03.T01 – teknisk anlæg – radiostationen • Lokalplan nr. 32B - For Gisseløre.

Sårbarhed / Trusler	• Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse • Ændringer i og udskiftning af bygningselementer, som ikke respekterer den oprindelige udformning og kvalitet.
Kilder	Kalundborg Folkeblad, diverse årgange.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Gisseløre 1963 med radiostation, badeanstalt, restaurant og stadion.

Billede 2.

Detalje fra radiostationen (set fra fjordsiden), der viser nogle af de bevarede funkiselementer.

Billede 3.

Cykelstativ placeret foran indgangen til radiostationen. Antageligt et originalt stykke "funkisinventar".

Billede 4.

Radiomast ca. 1958.

Billede 5.

Radiomast 2012 med rudimentær tværbom.

Titel	Møllebakken
Tema Sted Tid	Tidlig industri/rekreation Kalundborg 1700-
Beskrivelse	Tilbage i 1700-årene fandtes ikke vejrmøller i landsbyerne på Kalundborgegnen. Der var dog vandmøller ved Skambæk (Raklev sogn) og Bregninge. Længere mod øst lå vandmøllerne, der under et kaldtes Kongens Møller; de fik alle vand fra Hallebyåen. I Kalundborg var der udover vindmøllerne også en del hestemøller; altså møller, der blev trukket af heste. Først efter den fri nærings indførelse 1857 kom der gang i opførelsen af vindmøller udenfor købstaden. I Kalundborg var Rugbanken, den nøgne bakke der rejser ved nordsiden af Kordilgade, som skabt til vindmøller. Oprindeligt lå der hele 7 møller på stedet, der i folkemunde hurtigt blev kaldt Møllebakken. Gennem 1700- og 1800-tallet forsvandt møllerne en for en. Allerede i slutningen af 1730erne nedblæste den nordligste, der tilhørte Kalundborg Slots Ladegård. De to sidste var Ulstrups og Gregersens møller, der begge forsvandt i 1891; den første nedbrændte, og den anden blev nedtaget og flyttet. Møllernes placering kan kun med sikkerhed bestemme for 4 ud af de 7. Yderligere 2 kan med en vis sandsynlighed stedfæstes, mens placeringen af den 7. og sidste næppe vil være mulig at afgøre på grund af manglende eller sparsomme oplysninger. Møllebakken var indtil 1830erne et nøgent bakkedrag, hvor byens 7 vindmøller og reberbane lå. Møllerne på den nøgne Møllebakke kendes bl.a. fra nogle af maleren J. Th. Lundbyes billeder samt Kieldrups maleri fra 1847. I 1830erne dannedes "Kommissionen til Kalundborg og Omegns Forskønnelse", og en af de første opgaver kommissionen tog fat på var anlæg af spadserestier og træplantning på Møllebakken. Men det blev dog købmand O.M. Thrane, der fra 1869 for egen regning fuldførte Møllebakkens beplantning. Til gengæld overdrog byrådet ham brugsretten til Møllebakken i en periode på 10 år. Da den næstsidste mølle på Møllebakken, Ulstrups mølle, var nedbrændt i 1891, blev grunden solgt til et privat selskab, der i årene 1891-92 opførte Møllebakkepavillonen på stedet. Fra det mauriske udsigtstårn, som hævede sig 180 fod over havets overflade, var der en formidabel udsigt, og tårnet var et yndet udflugtsmål for bl.a. skoleklasser og turister. *Illustreret Tidende skrev kort efter indvielsen om pavillonen: Den er på sit område noget af det smukkeste og mest tiltalende, der hidtil er kommet frem i vore provinsbyer. Omtalen fortsætter: Man har nemlig her fået de længe eftertragtede, elegante lokaler, hvor større selskaber og foreninger kan holde deres sammenkomster om sommeren. Om indretningen fortælles, at pavillonen indeholder en rummelig fest- og dansesal med balkoner for musik og tilskuere, dame- og klubværelser m.m. Rundt om bygningen imod syd, vest og øst løber en rummelig, overbygget veranda med god plads for siddende gæster og med en smuk udsigt over det kuperede terræn med Lerchenborg og Kalundborg Fjord.*

Beskrivelse (fortsat)	Pavillonen på Møllebakken blev et yndet udflugtsmål for byens borgere. Her var underholdning pinsemorgen, sommerrevyer og teater med bl.a. Ib Schønberg og Henrik Malberg, og her var musikalsk underholdning søndag eftermiddag, ligesom sommerfester og dyrskuer på Møllebakken også bidrog til pavillonens omsætning. Pavillonen indgik også i den store amtsudstilling i 1898. Den knastørre træpavillon nedbrændte en sommerdag i 1931, og den blev ikke genopført. På dens plads opstod i stedet traktørstedet Møllebakken, der senere blev omdannet til restaurant, dansested og til sidst diskotek. Diskoteket lukkede efter en brand for få år siden, men de udbrændte bygninger står stadig på arealet. I 1933 opførte Kalundborg Kommune et vandtårn ved siden af den nedbrændte pavillon. Med sin fantastiske udsigt blev vandtårnet et yndet udflugtsmål for skoleklasser, turister m.fl. Vandtårnet afløste et gammelt højdereservoir fra 1894, der formodentlig lå, hvor nu den østligste tennisbane ligger. 1932 blev Møllebakketrappen anlagt på privat initiativ, og med årene fik Solskinspladsen på Kordilgades nordside sin nuværende udformning. Møllebakken er således et tidligt industriområde, der fra midten af 1800-tallet er omdannet til rekreativt område i takt med mølleriets afvikling. I dag indgår Møllebakken som en del af den grønne kile, der omkranser Kalundborg by mod nord.
Bærende elementer	• Landskabelige spor efter møllerivirksomheden • Landskabelige spor efter reberbanen • Møllebakketrappen og Solskinspladsen
Eksisterende bevaringstiltag	• Fredet område – Møllebakken i Kalundborg, 2007. Sikrer hele Møllebakken som bypark og sikrer at den private parcel fortsat kun kan anvendes til kultur- og fritidsrelaterede formål samt inden for rammerne af den gældende kommuneplan – hotel- og restaurationsvirksomhed. • Kulturarvsareal af national betydning • Kommuneplanramme K01.R02 – rekreativt område. Karakteristiske og væsentlige træer og bevoksning skal bevares.
Sårbarhed/ Trusler	• Planeringer/anden udnyttelse af arealerne, der fjerner de sidste synlige spor efter møller og reberbane. • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved bygninger, som refererer til de bærende elementer, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse • Større ændringer i vej- og gadeforløb
Kilder	Kalundborgs Historie bd. 1, 2 og 3

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Kort 2.

På et nutidigt kort er indtegnet den omtrentlige beliggenhed af de 4 af de 7 møller samt reberbanen.

Tegning 1.

Udsnit af kort over Kalundborg 1792. På dette tidspunkt er der 5 møller på Møllebakken, og det oprindelige vejsystem ser ud til at have haft rent praktiske adgangsformål for møllerne på Møllebakken.

Billede 1.

Gregersens mølle ca. 1890. Gregersens Mølle var en stubmølle frem til 1851, hvor den blev erstattet af en hollandsk mølle. På en stubmølle drejede man hele møllen for at fange vinden, på en hollandsk mølle kunne man nøjes med at dreje møllehatten. Møllen havde navn efter dens ejer møller Gregers Gregersen.

Billede 2.

Placeringen af Gregersens Mølle kan stadig ses i landskabet; den lå nemlig på højen lige nord for Møllebakketrappens udmunding i Møllebakken. Set mod vest.

Billede 3.

A.E. Kieldrups Sommerlandskab fra Møllebakken ved Kalundborg, 1847, viser Gregersens Mølle, inden den blev ombygget fra stubmølle til hollandsk mølle. I den gennemgravede bakke i forgrunden til højre ses en åben reberbane.

Billede 4.

Reberbanen kort før nedrivningen i 1968.

Billede 5.

Reberbanens placering ses stadig i landskabet.

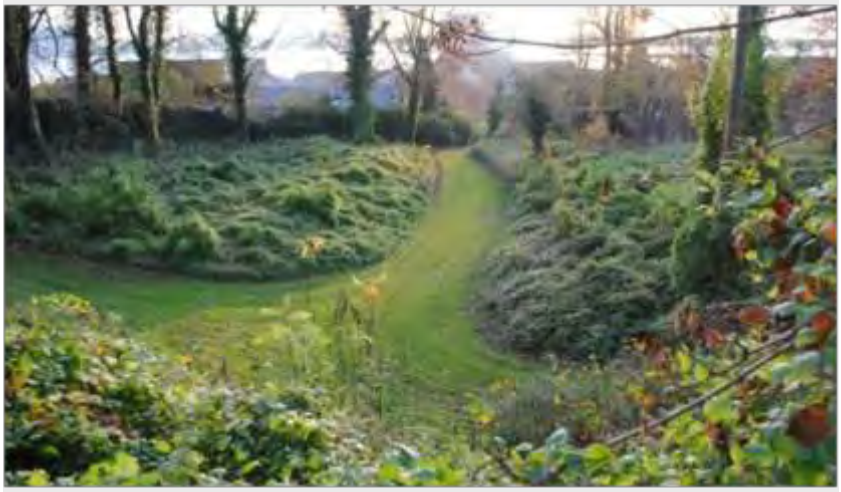

Billede 6.

Den nyanlagte Møllebakke-trappe 1931-32.

Billede 7.

Møllebakkepavillonen tegnet af arkitekt August Johansen, København.

Billede 8.

Møllerboligen, der hørte til Ulstrups mølle eksisterer stadig. Til højre anes resterne af traktørstedet.

Titel	Kordilgade 34-42
Tema Sted Tid	Købstadsbebyggelse Kalundborg 1901-
Beskrivelse	Den 23. september 1901 udbrød der brand i Kallundborg Savværk, som lå tæt ved jernbanearealet. Ilden fik hurtigt fat i savværkets bræddestabler, og en orkanagtig sydøstenvind fik ilden til at brede sig op mod Kordilgade, hvor den anrettede store skader. Husrækken Kordilgade 34-42 udbrændte. Branden var så heftig, at også rygterne om den spredte sig som en steppebrand. En italiensk avis skrev således *Øen Sjælland i Danmark står i flammer som følge af en heftig ildebrand, der er opstået i et trælager i Selskabet Kaljundborg. Øboerne flygter.* Med branden forsvandt flere interessante bygninger og bygningsdetaljer. Kordilgade 36 var således et rokokohus fra 1767, der stilmæssigt var beslægtet med apoteksbygningen i Lindegade. Under Kordilgade 42 var der en kælder med 4 ribbebårne krydshvælv omkring en midterpille. Denne hvælvede kælder blev nedbrudt ved opførelsen af den nuværende bygning i 1901. Allerede i 1902 var de første af de nedbrændte huse genopført, og især de to rødstensbygninger Kordilgade 36 og 38 har i dag så stor arkitektonisk værdi for gaden, at en fredning burde overvejes. Kordilgade 36 er tegnet af arkitekt K. Varming (fætter til Martin Nyrop). Kordilgade 38 er bygget i skønvirkestil. I porten findes en frise ligeledes i skønvirkestil, der tilskrives maleren Niels Termansen. En tilsvarende og samtidig udsmykning af Termansen findes i Ubberup Valgmenighedskirke. Oprindeligt fortsatte grundene med bebyggelse ubrudt mod syd til jernbanen, men gadegennembruddet omkring 1970 overskar disse grunde. Derved blev også de langstrakte bagbygninger overskåret for at give plads til parkering m.v. Der er gennem årene saneret så kraftigt i disse bagbygninger, at deres oprindelige udseende, udstrækning og funktion er forsvundet.
Bærende elementer	• Hele husrækken Kordilgade 34-42 der er opført umiddelbart efter branden 1901. De 5 huse danner tilsammen et godt og sammenhængende billede af dansk provinsarkitektur fra 1901-02. • Den markante og velkomponerede bygning udmærker sig i dag ved sin diskrete skiltning i stueetagen mod Kordilgade. • Kordilgade 38 der er bygget i skønvirkestil med stor detaljerigdom. I porten findes en frise ligeledes i skønvirkestil, der tilskrives maleren Niels Termansen.
Eksisterende bevaringstiltag	• Kulturarvsareal af national betydning • Kommuneplanramme K01.C02 Område til butiksformål • Lokalplan nr. 48A-3 - For Kordilgadeområdet

Sårbarhed / Trusler	• Større ændringer i vej- og gadeforløb • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse • Ændringer i facadeudsmykninger primært i stueetage samt i port rum, samt udskiftning af bygningselementer, som ikke respekterer den oprindelige udformning og kvalitet.
Sårbarhed / Trusler	• Kalundborgs Historie bd. 3 • Branden i Kallundborg den 23. Septbr. 1901, udgivet af Kallundborg Avis 1921

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

En stor brand raserede 1901 Kordilgade 34-42. Samtidigt foto fra brandens efterslukning.

Billede 2.

Kordilgade 34-42 set fra samme vinkel som ovenstående.

Billede 3.

Den hvælvede kælder under Kordilgade 42, der blev nedbrudt efter branden 1901.

Billede 4.

Udsnit af portfrisen i Kordilgade 38. Skønvirkefrisen tilskrives maleren Niels Termansen, der var elev af Zahrtmann.

Titel	De 100 Huse
Tema Sted Tid	Arbejder- og funktionærboliger Kalundborg 1916-
Beskrivelse	Samtidig med at planerne om opførelsen af et skibsværft i Kalundborg tog form, blev spørgsmålet om at skaffe boliger til værftets ansatte rejst. Selv om der fra starten af kun var tale om planer om et mindre reparationsværft, så var det klart, at der ikke i byen kunne findes ledige boliger i det omfang, man havde brug for. Da diskussionen om skibsværftet var på sit højeste i eftersommeren 1916, rejste Henckel spørgsmålet. Han mente, at der var behov for ca. 100 arbejderboliger, og mente, at det var på tide, at der blev dannet en ny byggeforening i byen. Han nævnte, at også en placering på "Lyngen" ville være ideel. Området var beliggende syd for købstaden på begge sider af landevejen til Slagelse og i gåafstand til det påtænkte skibsværft. Debatten om behovet for boliger satte skub i handlen med ejendomme i området, og allerede i september 1916 var man nået så langt, at bygningen af de første 8 af 28 ejendomme, der var tiltænkt skibsværftets overordnede funktionærer, gik i gang. Man havde afstukket to veje fra Slagelsevej mod vest, nemlig Svends Alle og Grethes Alle (se kortet). Bygningerne blev opført af murermester Carl Pedersen og tømrermester Chr. Petersen. De sidste 20 ejendomme opførtes af et par andre lokale håndværkerkonsortier, og det er i det hele taget karakteristisk, at hele det omfattende byggeri på "Lyngen" blev gennemført af lokale håndværkere. Samtidig med påbegyndelsen af funktionærboligerne blev der offentliggjort planer om at bygge 100 arbejderboliger på østsiden af Slagelsevej. Man tænkte sig *"ikke ensartede, men forskelligartede pæne hus i villastil"* bygget for ca. 7.000 kr. pr. styk. I april 1917 dannede kredsen omkring Henckel, med bankdirektør Niels Chr. Pedersen som den formelle leder, ejendomsaktieselskabet "Kalundborg Lyng" med det formål at opføre sunde og gode arbejderboliger *"til de talrige familier, som skibsværftet vil drage til byen".* De oprindelige planer om forskelligartede huse i villastil blev opgivet, og man præsenterede en stram plan for en rækkehusbebyggelse, som sammen med funktionærboligerne kom til at udgøre en ny bydel. Arkitekten bag bydelen var Anton Kristian Holnn-Møller (1883-1956), som står bag mange bygninger i Kalundborg fra denne tid. Han var primus motor i skabelsen af Kalundborg Haveby og meget interesseret i tankerne omkring Bedre Byggeskik. Han var oprindelig uddannet murer, og der er kun efterladt få spredte oplysninger om hans liv og virke. I en henvendelse til Kalundborg Byråd oplyste "Kalundborg Lyng", at selskabet selv skaffede den fornødne kapital til byggeriet, men søgte samtidig om støtte på anden vis, idet selskabet bad byrådet om i videst muligt omfang at forsyne den nye bydel med de samme bekvemmeligheder, som de ældre dele af byen havde. Konkret drejede det sig blandt andet om at føre vandledningen i Slagelsevej videre ud til kvarteret og lægge hovedledninger i de nye gader. Hvis man skulle grave brønd til hver enkelt ejendom, ville byggeriet blive alt for kostbart. I første omgang sagde teknisk udvalg nej, men ændrede senere opfattelse og indstillede til byrådet, at kommunen optog et lån til projektets finansiering. Men elektriske ledninger kom ikke på tale, *"da man har erfaret, at selskabet ikke ønsker elektrisk lys på Slagelsevejs østside."*

Beskrivelse (fortsat)	Finansieringen skete ved hjælp af et 1.-prioritets-kreditforeningslån i Østifternes Kreditforening og som 2. prioritet et statslån optaget med kommunegaranti. Den del af byggesummen, som ikke kunne dækkes af disse to lån, fik man som et banklån, som "Kalundborg Skibsværft" kautionerede for. Byggeomkostningerne var 7.500 kr. pr. hus, og det var hensigten hurtigst muligt at sælge husene, og derfor tilbød man hver lejer, der måtte ønske det, forkøbsret til sin ejendom. Huslejen var 6 % af byggesummen. Kvarteret omkring skibsværftets arbejder- og funktionærboliger fremstår i dag som et meget bevaringsværdigt og helt unikt eksempel på byggeri, der er en konsekvens af industrialiseringsprocessen og skabt ud fra en enkelt stor virksomheds behov for at tiltrække den nødvendige arbejdskraft. Byggeriet tåler vel sammenligning med de berømmede Bakkehuse på Bellahøj, som blev opført af arkitekterne Iver Bentsen og Thorkild Henningsen i 1921, og som ellers regnes for århundredets første rækkehuse. Men hvor rækkehusene hos de to sidstnævnte tager udgangspunkt i opfattelsen af et samfund, der var på vej mod social udligning og en opløsning af klassesamfundet – udtrykt f.eks. i rækkehusenes helt ensartede facader, så var Holnn-Møllers bebyggelse præget af de sociale forskelle, der fandtes. Funktionærboligerne er større end arbejderboligerne, og de anbringes for sig selv på den ene side af vejen. Kalundborg Kommune har i 2012 vedtaget en ny lokalplan for området, som skal bidrage til at fastholde og bevare bydelens helt specielle karakter.
Bærende elementer	• Det samlede område med robust, klar og velovervejet gade- og bygningsstruktur • Den gennemgående fine og tidstypiske arkitektur, som med blandingen af arbejder- og funktionærboliger alligevel tilsammen formår at udgøre en samlet helhed og sammenhæng.
Eksisterende bevaringstiltag	• Kommuneplanramme - K06.B02 og K06.B01 – Boligområder • Lokalplan nr. 553 For bebyggelsen de 100 huse m.fl.
Sårbarhed/ Trusler	• Større ændringer i vej- og gadeforløb • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse
Kilder	• Kaj Buch Jensen: Matadoren Valdemar Henckel. København – Kalundborg 1877-1953

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Tegning 1.

Kalundborg Købstad. Byrådets journalsager, 1916.

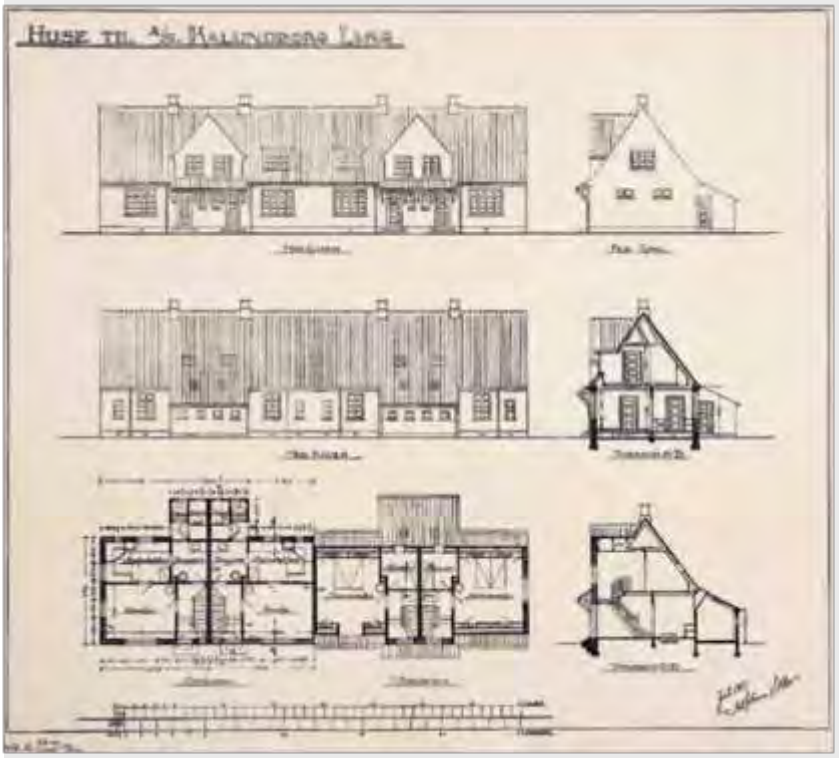

Tegning 2.

De 100 huse. Tegningerne viser rækkehusbebyggelsen. Bilag til Lokalplan 6.2-1, Kalundborg Kommune, 1992.

Tegning 3.

Udstykningsplan fra byrådets journalsager 1916/17.

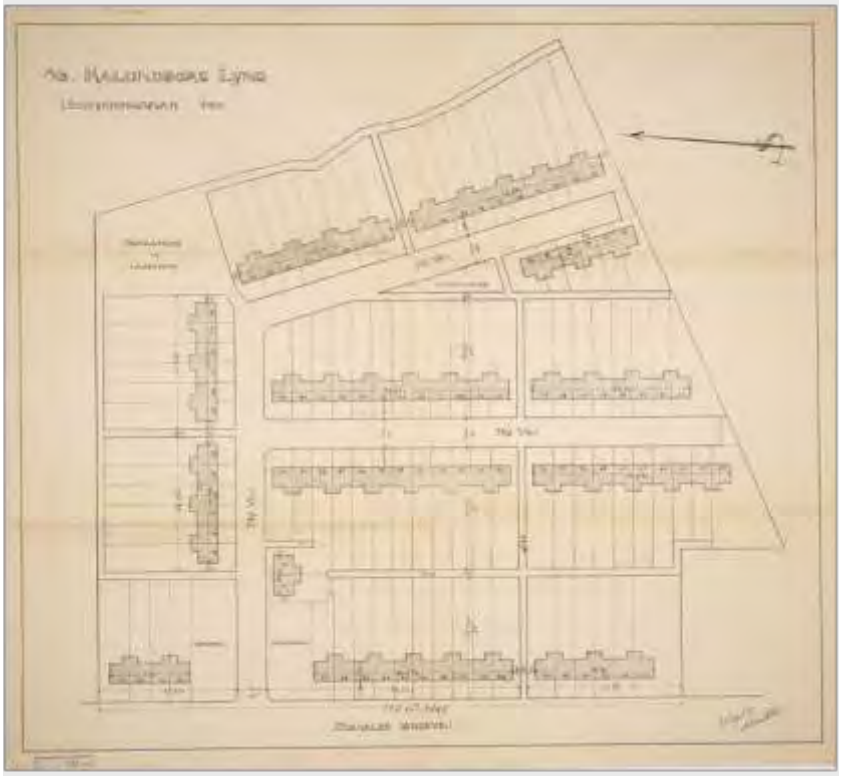

Tegning 4.

De 100 huse. Funktionærboligerne placeret omkring Svends Alle og Grethes Alle. Arbejderboligerne i det indrammede felt øst for Slagelsevej omkring Niels Valdemars Alle, Poulas Alle og Ingeborgs Alle.

Kortbilag i Lokalplan 6.2-1, Kalundborg Kommune, 1992.

Billede 1.

De 100 Huse. Slagelsevej, april 2011. Som man kan se på vinduerne, er der behov for at stille krav til udformning, hvis ikke området skal miste sin unikke karakter.

Billede 2.

Et eksempel på en af funktionærboligerne (dobbelthus) På Grethes Allé.

Titel	Blindeinstituttet – Synscenter Refsnæs
Tema Sted Tid	Forsorgsinstitution Kalundborg 1898 -
Beskrivelse	Blindeforskolen der i 1928 ændrede navn til Det kgl. Blindeinstitut på Refsnæs, fik sit nuværende navn Synscenter Refsnæs i 2007. Institutionen blev indviet i 1898 og skaber således en mere end 100 års historie. I begyndelsen var tanken, at forskolen skulle placeres så tæt som muligt på blindeinstituttet på Kastelsvej i København, så den kunne integreres mest muligt med det eksisterende blindeinstitut. I 1895 udgav øjenlæge Eiler Hansen værket Unge Blinde i Danmark, der gennem undersøgelser påviste, at årsagen til erhvervet blindhed hos 36 % af alle børn, var udviklet af tuberkulose. Undersøgelsen påviste yderligere, at nærhed til kysten forbedrede behandlingen af den dengang store folkesygdom, idet masser af frisk luft, lys og søbade suppleret med sund kost havde god effekt på helbredelsen. Forskolen fik derfor sin placering ved kysten på Refsnæs. Valget faldt på Villa Strandlyst (opført i 1881) ved Kalundborg Fjord og med Kysthospitalet som nærmeste nabo. Skolen åbnede med formålet at være skole, hjem og sanatorium for blinde børn i alderen 6-10 år. Forskolen viste sig at være en succes og behovet for udvidelse opstod tidligt. Allerede i 1903 blev der således opført en østfløj, så der nu blev plads til i alt 30 elever. Og igen i 1909 tilbyggedes en vestfløj. Denne struktur med den oprindelige hovedbygning med en øst- og vestfløj er bevaret. I 1909 blev også inspektørboligen (senere forstanderbolig) opført. I dag anvendes bygningerne til administration og materialelaboratorium, mens den tidligere forstanderbolig kun anvendes til enkelte kontorfaciliteter og opbevaring af materiel. I 1916 købte man naboejendommen og indrettede denne til hjælpeskole - Vestskolen. I 1921 og 1928 opførtes hhv. værnehjem og børnehjem (i dag hhv. kantine og boafdelingen Fjordhøj). Værnehjemmet anvendtes som hjem for ca. 20 piger, der ikke egnede sig til videre uddannelse på blindeinstituttet i København og som ikke havde familie at komme hjem til. Børnehjemmet blev opført på en nabogrund af grosserer Cornelius Stau, som han forærede til Refsnæsskolen. Samtidig fik skolen plads til skole- og nyttehaver, frugtplantage, husdyr m.m. Siden en større udvidelse i 1940, der inkluderede bl.a. en ny skolebygning, gymnastiksal og svømmehal opført som rundbuehal, er skolen udvidet og vokset af flere omgange primært i 60'er- og 70'erne, og den fremstår i dag som en lille by med veje og stier mellem bygningerne. Dertil er uderummet omkring den tidlige bebyggelse overdækket som klassisk skolegård fra 30-40'erne, der er med til at give stedet sjæl og karakter af ældre institutionsbebyggelse. Andre vigtige bygninger at nævne er kedelhuset og vaskeriet fra 1909, hvorfra vaskekonerne bar vasketøjet til kysten. Bygningen anvendes i dag til teknisk personale samt værksted. Nord herfor ligger institutionens første centralkøkken i en større enkeltstående bygning og skaber kontrast til det nærtliggende 70'er-institutionsbyggeri samt tiloversblevne stråtækte stald og

Beskrivelse (fortsat)	lade fra et tidligt husmandssted. Tilsammen danner de meget forskellige bygninger fra flere tider en alsidig bygningshistorisk oplevelse. På den anden side af kystvejen langs stranden er et bevaret badehus og et bådehus, der står som fysisk bevis på kystens betydning for institutionen og elevernes ophold. I starten af 60'erne fik de første elever dispensation til at gå ud af Refsnæsskolen og i stedet gå i almindelig skole hjemmefra. I løbet af 70'erne blev dette snarere reglen end undtagelsen for børn der "kun" er blinde. Fra 1960'erne til i dag har Synscenter Refsnæs udviklet sig fra at være en skole for normaltbegavede, samt lidt dårligere begavede blinde og svagsynede børn til fortrinsvis at være en institution for børn med flere handikap. Udover funktionen som institution for både hjemmeboende og beboere på skolen, udvikles der materialer og vejledninger på Synscenter Refsnæs og stedet fungerer som kursussted for lærere, pædagoger, forældre og børn.
Bærende elementer	• Hovedbygningen (Østskolen) med senere tilbyggede øst- og vestfløje. Den samlede bygning står med kun få ydre ændringer og ligger smukt med græsareal på den sydlige facade, der har udsigt mod fjorden og med en velbevaret skolegård mod nord. • Den tidligere forstanderbolig som både indvendigt og udvendigt er særdeles bevaringsværdig og fremstår næsten uden ændringer siden bygningens opførelse i 1909. • Kedelhuset og vaskeriet der ligesom de to ovenstående bygninger kun har fået foretaget enkelte ændringer. • Det sammenhængende institutionsbebyggelsesmiljø, der fortæller historien om en helskabt institution, der fungerer som en hel lille by.
Sårbarhed/ Trusler	• Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse.
Kilder	• Refsnæsskolen fra 1898 - 1998 - 100 års jubilæum; Det kongelige Blindeinstituts Forskole på Refsnæs 1898 - 1. november – 1998, Refsnæsskolen, Institut for Blinde og Svagsynede Børn og Unge i Danmark, http://www.synref.dk/nyheder/2007/refsnaesskolen_100_aars_jubilaeum/#begyndelsen • Palle Bruun Olsen: De første år – om Det Kgl. Blindeinstituts Forskole på Refsnæs.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Forskolen på Refsnæs før udvidelsen i 1903. Den ombyggede villa "Strandlyst" bestod kun af en fløj ud mod Kystvejen og stranden. Villaen er opført i 1881 og blev anvendt som privat sanatorium og pensionat indtil statens overtagelse af bygningen i 1898.

Billede 2.

Børn og personale foran bygningerne i 1904 efter udbygningen af forskolen med østfløjen (byhistorisk arkiv).

Billede 3.

Østskolen i 2013. Siden begyndelsen er der foretaget mindre ændringer bl.a. i form af fjernelse af skorstene, tilføjelse af flere kviste i hele tagets længde, og den oprindelige sidebygning er erstattet to nyere tilbygninger med nødvendig rampe.

Billede 4.

Forskolen i 1909, hvor den blev udvidet med en inspektør- (senere forstander-) bolig, kedelhus (i midten med den høje skorsten) og en vestfløj til den bestående hovedbygning, der således fik sit nuværende udseende.

Billede 5.

Samling af de ældste bygninger, alle fra 1909. Tidl. forstanderbolig, kedelhus og østskolens vestfløj. De tre bygninger udgør tilsammen det mest bevaringsværdige byggeri i kulturmiljøet.

Billede 6.

Den tidligere forstanderbolig, der både udvendigt og indvendigt tjener som en særdeles bevaringsværdig villa med kun få ændringer i forhold til ved opførelsen i 1909.

Billede 7.

Hovedbygningens østfløj. Hovedbygningen ligger tæt på nyere bebyggelse, der forbindes med et sammenhængende stisystem.

Billede 8.

Det tidligere kedelhus og vaskeri med den bevarede skorsten, opført i 1909. Bygningerne har fået lov at stå uden nævneværdige ombygninger.

Billede 9.

Refsnæsskolen set fra luften, der giver indtrykket af en hel lille by (Foto: Dan en gros, Vodskov; fra *Palle Bruun Olsen (1983): De første år – om Det Kgl. Blindeinstituts Forskole på Refsnæs;* Artikel i Jul i Kalundborg.

Billede 10.

En del af de interne vejforbindelser i den lille by, der udgør Synscenter Refsnæs. Bygningen på billedet er det første centralkøkken med kedelhus og vaskeriet i baggrunden.

Billede 11.

Børnehjemmet opført 1921 (byhist. arkiv).

Billede 12.

Børnehjemmet i 2013. Bygningen står med få ydre ændringer i forhold til opførelsen. Bygningen er senest anvendt som kantine og kan fremadrettet fordelagtigt tjene til andre institutionsformål.

Billede 13.

Det tidl. værnehjem, opført i 1928. Senere opdannet til boafdeling Fjordhøj.

Billede 14.

Tidl. stald og lade, opført i tilknytning til de nærtliggende frugt- og nyttehaver, der i dag udgøres af en mindre skov. Bygningerne skaber stor kontrast til bl.a. institutionsbyggeriet fra 70'erne og svømmehallen + gymnastiksalen fra 1940'erne. Bygningerne har formentlig oprindeligt været et husmandssted der ved Refsnæsskolens udvidelse er blevet inddraget i skolens område.

Billede 15.

Badehuset på stranden syd for Vestskolen. Herfra havde datidens elever god mulighed for udnyttelse af havvandets helbredende effekter.

Billede 16.

Overdækket stisystem ved hovedbygningens skolegård. De grøntmalede træstolper leder let tankerne hen på 30'er- og 40'ernes skolegård eller station.

Billede 17.

Svømmehallen fra 1942 som er opført som rundbuehal med stræbepiller. Svømmehallen er unik i kraft af dens alder og arkitektur.

Titel	Højbyen
Tema Sted Tid	Middelalder, befæstningsanlæg Kalundborg 1170-
Beskrivelse	Højbyen kan groft betegnes som den del af Kalundborg, der frem til 1649 alene bar købstadsprivilegierne (herefter blev de udstrakt til også at gælde for Nederbyen). Altså det Kalundborg, som opstod omkring 1170, da Esbern Snare anlagde Vestre Forborg som forsvar mod venderne. Højbyen er en naturskabt bakke med en udstrækning på ca. 500 m øst-vest og ca. 250 m nord-syd. Det antages, at Højbyens byplan med den centrale gade Adelgade og parallelgaderne Munkesøgade (mod nord) og Præstegade (mod syd) er udstukket kort efter opførelsen af Vestre Forborg, og i høj grad er bestemt af landskabet. Vor Frue kirkes alder kan ikke med sikkerhed bestemmes, men det antages, at den er opført efter Esbern Snares død i 1204, måske fra omkring 1220 af Esbern Snares datter Ingeborg. Det kan ikke udelukkes, at Esbern Snare samtidig med Vestre Forborg også har opført et trækapel, hvor nu Vor Frue kirke ligger – på det højeste punkt i Højbyen. Efter Valdemar Atterdags indtagelse af byen 1344 blev Kalundborg Slot opført østligst i Højbyen. Omtrent samtidig blev de gamle træpalisader, der omkransede byen, erstattet af en egentlig bymur. Fra 1549 og til sin død 1559 sad kong Christian II i fangenskab i en fløj på Kalundborg slot. Kalundborg Slot led en krank skæbne, da det blev nedrevet under svenskernes belejring af byen 1658-60. I næsten 200 år herefter henlå slotsruinerne som en genbrugsplads, hvorfra byens borgere kunne forsyne sig med byggematerialer. På slottets gamle plads blev Råd-, Ting- og Arresthuset bygget (indviet 1854). I forbindelse med nedrivningen af Skolen ved Volden midt i 1970erne er ruinerne af Folen blevet frilagt. Folen var i slottets storhedstid et af Nordens mægtigste fæstningstårne, hvor rigsarkivet en årrække blev opbevaret. I 1649 var Højbyens købstadsprivilegier blevet udstrakt til også at gælde for Nederbyen (Kordilgade, Skibbrogade m.v.). Det betød, at byens velstand rykkede mod øst, da købmændene i Højbyen flyttede deres virksomheder til Kordilgade, hvor de opførte store købmandsgårde. Kordilgade blev fra dette tidspunkt den primære handelsgade i Kalundborg, og Højbyens sociale status dalede kraftigt. Kirkens omgivelser har gennem tiderne været genstand for store diskussioner; skulle kirken fremstå som i middelalderen omgivet af tæt bebyggelse, eller skulle der være frit udsyn til kirken? Det må konstateres, at med fjernelsen af Hyhns hus 1898, husflidsskolen i Adelgade 1962 og trævillaen på Skibslågebanken 1966 har sidstnævnte synspunkt sejret. I nutiden er Højbyen igen blevet et attraktivt område, hvor der gøres en stor indsats for at bevare bydelens historie, særpræg og arkitektur. Højbyen må i sin helhed betragtes som det fremmeste kulturmiljøelement i hele Kalundborg Kommune.

Bærende elementer	• Vor Frue Kirke, hvis alder, forbillede og opførelseshistorie næppe er fuldt afdækket endnu. Et helt unikt bygningsværk af national betydning. • Parterret, der i 1953 blev anlagt på det trekantede område øst for kirken. Et haveanlæg i geometriske former, tegnet af havearkitekt C.Th. Sørensen og udført i liguster og berberis. • Byplanen med Adelgade, Munkesøgade og Præstegade er en af de bedst bevarede middelalderlige byplaner i Danmark. • Ruinerne af Vestre Forborg blev udgravet fra 1907, og de viser den ældste befæstning af Kalundborg, der blev anlagt fra omkring 1170 af Esbern Snare. • Ruinerne af Kalundborg Slot og bymuren, der antageligt stammer fra Valdemar Atterdags tid. • Stenhuset i Præstegade fra slutningen af 1400-tallet betragtes som et af de ældste, verdslige beboelseshuse i Danmark. • Den gamle latinskole (kirkeladen) i Præstegade. • Rektorboligen (kapel/varmecentral ved kirken). • Bispegården, Adelgade 6, opført 1450-80 med det gamle rådhus, Adelgade 8. • Lindegården (museet), der med sin beliggenhed er med til at tegne Højbyens afsluttende profil mod vest. • Den nye Kalundborghal, tegnet af Friis & Moltke i deres karakteristiske brutalistiske stil, tilpasser sig mod Munkesøgade fint den tætte, lave bebyggelse i området. Mod nord er tagets udformning tilpasset, så den tillader udsigt til Vor Frue kirke. • Gyths Gård på Torvet, hvor forfatteren og nobelprismodtageren Sigrid Undset blev født i 1882.
Eksisterende bevaringstiltag	• Kulturarvsareal af national betydning • Fredede fortidsminder – befæstning med voldgrav og slot • Flere fortidsmindefund, bl.a. møntfund og middelalder-begravelsesplads på Torvet. • 13 fredede bygninger og et fredet parterre/haveanlæg fra 1953 • Lokalplan nr. 47 for et område af den gamle bykerne • Tillæg nr. 1. til lokalplan nr. 47A for et område af den gamle bykerne • Tillæg nr. 2. til lokalplan nr. 47A for et område ved Råes Banke – Lindeparken • Kommuneplanramme K01.C03—centerområde • Kommuneplanramme K01.R01—rekreativt område • Kommuneplanramme K01.OF07—offentligt område

Sårbarhed/ Trusler	• Større ændringer i vej- og gadeforløb samt belægninger. • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse.
Kilder	• Kalundborgs Historie bd. 1-4 • Jørgen Elsøe Jensen: Danmarks middelalderlige byplaner – Syd- og Vestsjælland. 1999 • Palle Bruun Olsen: Kalundborg før og nu. 2011.

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Korthybrid med den middelalderlige befæstning indtegnet på nutidigt kort. Efter Johannes Hertz 1990. Yderst til venstre ses Vestre Forborg og til højre slotsholmen med slottet.

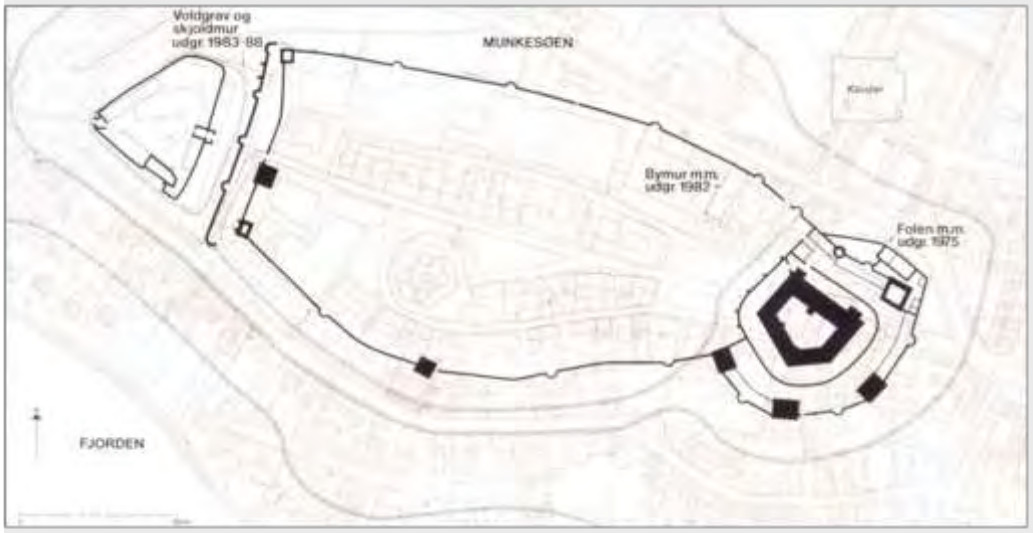

Billede 1.

Det nyanlagte parterre foran Vor Frue Kirke 1953. Midt i billedet ses den gamle husflidsskole (tidligere fattiggård), der blev revet ned 1962.

Billede 2.

Udsigt fra Vor Frue kirkes midtertårn 1960. I midten ses Råd-, Ting- og Arresthuset fra 1854, der blev bygget på den gamle slotsplads.

Billede 3.

Udsigt fra Vor Frue kirke ca. 1960. En af skolerne på Torvet er netop nedrevet for at give plads til Kalundborghallen. Midt i billedet ses Bispegården og det gamle rådhus, Adelgade 6-8.

Billede 4.

Højbyen set fra vest 1907. Udgravningen af Vestre Forborg er netop gået i gang. På dette tidspunkt har byen endnu ikke sprængt rammerne; umiddelbart vest for Højbyen er der bare marker.

Billede 5.

Luftfoto af Højbyen ca. 1940, hvor man ser byplanen med Præstegade, Adelgade og Munkesøgade.

Billede 6.

Højbyen set fra Gisseløre 2006.

Billede 7.

Højbyen set fra luften 2012. Set fra denne vinkel ses betydningen af de ensfarvede røde tegltage.

Titel	Fiskerhusene
Tema Sted Tid	Boligkvarter – Fiskerhuse Kalundborg Ca. 1830 -
Beskrivelse	I løbet af 1800-tallet blev der i Kalundborg behov for flere boliger, især til de mange, der ernærede sig ved fiskeri på havnen syd for Højbyen. En del af disse boliger blev bygget på de åbne strandvænger øst og vest for Skibbrogade. Over relative korte perioder blev hele gader anlagt og inden for en periode på ca. 50-70 år blev hele kvarteret syd for Højbyen udbygget. Mange af boligerne i kvarteret blev beboet af sømænd og fiskere, og heraf kommer kulturmiljøets navn - fiskerhusene. <u>Afgrænsning</u> Den fysiske afgrænsning tager udgangspunkt i et tæt samlet bebygget kvarter med primært arbejderboliger karakteristisk for sin tid, der alle er placeret i nærhed til det tidligere fiskerleje mod syd, nu fiskeri– og lystbådehavn. Inden for afgrænsningen er også enkelte større byggerier langs Vestre Havnevej. <u>Boligkarakteristik</u> Boligerne er bygget i kæde, typisk gavl mod gavl eller med mellemliggende smalle passager. Facaderne er ført helt frem i skel mod smalle gader og stræder, som på Bautrupsvej og Strandstræde udgøres af hhv. grus- og brostensbelægning. Den tætte facadestruktur er opført i bugtede og kringlede gadeforløb. Visuelt får kvarteret yderligere særegen karakter ved bygningernes individuelle farvepalet. Det hele er med til at præge den fælles struktur og gør gaden til et rum karakteristisk for sin tid, der skaber en idyllisk stemning, som samlet set er særdeles bevaringsværdigt. Boligerne er typisk bygget som små gadehuse i 1-2 plan, med saddeltag, på tre eller fire fag eller tofamiliesboliger på fem fag med fælles indgang i midterfaget. De fleste er bygget i enkel stil med blanke mure og udadtil en sparsom pyntning evt. med en karakteristisk gesims eller udsparede brystningsnicher under vinduerne og et par pudsede, vandrette bånd. Bag husene ligger lange smalle nyttehaver med gamle oplagspladser og småværksteder, hvor flere af de sekundære bygninger er bevaret og dog ombygget gennem årene. Området bag husene er tilgængeligt via smalle stier, der er anlagt for at give en let adgang til havnen. Bag Slotsgraven har sit navn efter den geografiske placering, netop bag middelalderbydelens voldgrav. Gaden er karakteriseret ved på den sydlige side primært at bestå af lave huse, med udnyttet tagetage, på tre eller fire fag og på nordsiden lidt større tofamiliesboliger på fem eller syv fag. Flere af boligerne syd for gaden er opført i 1700 årene efter de tidligere strandgårde blev nedrevet og der dermed blev frigjort plads til småhuse på vængerne syd for middelalderbydelen. De generelt større grunde nord for gaden er udstykket og bebygget gennem 1800-årene. Næsten alle ejendomme er udvidet med bebyggelse mod gården og næsten alle har malede eller kalkede murflader i flere farver gennem husfacadeforløbet. Den del af Bag Slotsgraven, der er medtaget i udpegningen er kende-

Beskrivelse (fortsat)	tegnet ved at være gennemgående tæt homogent bebygget og de medtagne grunde er alle udstykket i 1700/1800 årene. Bautrupsvej blev udstykket i slutningen af 1800 årene og frem til 1910. Fra 1895 lod lods J. C. Bautrup en serie dobbelthuse opføre langs den østlige side af vejen, som i forhold til sin bredde snarere bør kaldes en sti. Vejen er grusbelagt og fungerer som både adgangsvej og havesti, da husene på den østlige side af vejen har sine tilknyttede mindre haver liggende på den modsatte side af vejen. I dag tjener flere af disse haver ligeledes som parkering. Vestre Havnevej er anlagt i 1903-04 som en vigtig trafikåre for havneområdet. Bebyggelsen skiller sig ud fra kulturmiljøet, idet den primært består af Vestre Havnevej 8 og 10, der er opført i 1916, hhv. som Henckels administrationsbygning og bolig. I dag fungerer begge som boliger. Rosengade blev udstykket mellem 1835 og 1854 langs stranden. Gaden er kort med tæt bebygget huse, alle med facade mod havnen. Grundene blev i stor grad opkøbt og bebygget af søfolk, der med placeringen ikke havde langt til vandet. Bebyggelsen består primært af små enetages trefagshuse. Gadens navn er formentlig opstået med henvisning til floraen i forhaverne, der dengang var rigt bevokset med rosenbede. I dag er flere af forhaverne dog bebygget med skure, garager og lignende, som er med til at forringe områdets grønne præg, der ellers giver gaden karakter. Strandstræde har fungeret som baggade til havnen for grundene langs Skibbrogade og som naturligt skel til strandvængerne mod vest. Strædets vestside var uden egentlig bebyggelse frem til ca. 1840-1880, hvor Sømandsforeningen Enigheden lod opføre boliger til enlige og aftægtsfolk. Bebyggelsen består i dag primært af pudset og blankmuret byggeri. Husene er primært lave huse med udnyttet tagetage og opskalkede heltage, to, tre og fire fag lange og her er flere dobbelthuse på fem fag med fælles forstue. De enkelte huse fremstår med farvevariationer og mindre individuelle detaljer.
Bærende elementer	• Den tætte gadestruktur med de bugtede forløb, dannet fra ca. 1800 og ca. 100 år frem. • De røde tegltage og de gennemgående to- eller firerammede flersprossede vinduer.
Eksisterende bevaringstiltag	• Lokalplan nr. 47 for et område af den gamle bykerne • Tillæg nr. 2. til lokalplan nr. 47A for et område af den gamle bykerne • Kommuneplanramme K01.B07—boligområde • Kommuneplanramme K01.C04—centerområde
Sårbarhed/ Trusler	• Større ændringer i vej- og gadeforløb • Nedrivninger og om-, til- og nybygning af og ved huse og anlæg, der ikke harmonerer med den eksisterende bebyggelse i størrelse, udformning og materialer, samt manglende vedligeholdelse

Kilder	• Ganshorn, J. m.fl. 1983: Kalundborgs Historie Bind 3 – Byens Huse. Kalundborg Kommune, Miljøministeriet og Fredningsstyrelsen. • Nielsen, E. M. og Pinholt, N. H. 2005: 24 kulturmiljøer i Storstrøms Amt. Storstrøms Amt • Lokalplan nr. 47 for et område af den gamle bykerne

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvorfra billederne er taget.

Billede 1.

Bag Slotsgraven i 1929.

Billede 2.

Bag Slotsgraven 1906. Der lå på denne tid et hus på tværs af gaden, som senere er revet ned. Kulturmiljøets afgrænsning følger datidens placering af dette hus.

Billede 3.

Bag Slotsgraven 18 opført 1875. Fem fag langt grundmuret hus med teglhængt heltag med gammel skorstenspipe. Detaljer i form af trappegesims og tofløjet fyldingsdør.

Billede 4.

Bag Slotsgraven 43 opført i 1826. Tre fag langt grundmuret hus med meget højt opskalket teglhængt heltag med ældre skorstenspipe.

Billede 5.

Bag Slotsgraven 31. Bygningen er omsat fra tre fag bindingsværk til grundmur i 1890'erne. Savsnitsgesims og nyere tofløjet dør.

Billede 6.

Bag Slotsgraven - set fra vest på den sydlige side af gaden. Husfacadernes farvevariationer giver stemning i det visuelle facadeforløb.

Billede 7.

Bautrupsvej. Den smalle vej med små tæt placeret huse mod øst og små haver, der i dag ofte tjener som parkering mod vest.

Billede 8.

Vestre Havnevej 10 opført 1916 af ingeniør Henckel som privatbolig, da skibsværftet havde sin storhedstid. Grundmuret villa i en etage over høj kælder med gavlkvist og syvsidet karnap mod syd, entrébygning ved østgavl og udbygning ved vestgavl.

Billede 9.

Rosengade 2E-12 med roser i forhaverne.

Billede 10.

Strandstræde set fra nord. Uden siloerne bliver udsigten til og oplevelsen af gaden forbedret.

Billede 11.

Strandstræde set fra syd. Gaden er tæt bebygget med små enetages huse med facader i en rig farvevariation, der sammen med beplantning langs facaderne skaber stemning i den brostensbelagte gade.

Billede 12.

Strandstræde 9-13. Strandstræde 9-11 er et fem fag langt grundmuret forhus med opskalket teglhængt heltag. Huset rummer to beboelser med fælles entré. De tre fag længst mod højre er udstykket i 1846 og de to fag med gul facade senere. Derfor har højre side af huset brystningsnicher under vinduerne samt sparrenkopgesims, hvor de to fag til venstre har savsnitsgesims.

Billede 13.

Foto fra ca. 1960, stemningsfoto fra fiskerihavnen. Til venstre i billedet ses sejlklubbens klubhus.

Billede 14.

Sildefangst på havnen i 1960.

WWW.KALUNDBORG.DK